

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

ANKARA'DAKİ LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIKLARI

Zeynep TUNA ÖZTÜRK

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

ANKARA'DAKİ LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKUMA
ALİŞKANLIKLARI

Zeynep TUNA ÖZTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2023

KABUL VE ONAY

Zeynep TUNA ÖZTÜRK tarafından hazırlanan "Ankara'daki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuma Alışkanlıkları" başlıklı bu çalışma, 13.04.2023 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fahrettin ÖZDEMİRÇİ (Başkan)

Prof. Dr. Bülent YILMAZ (Danışman)

Doç. Dr. Tolga ÇAKMAK (Üye)

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

Prof.Dr. Uğur ÖMÜRGÖNÜLŞEN

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

...../...../.....

[İmza]

[Öğrencinin Adı SOYADI]

¹"*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge*"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü tezele ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu** iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı** ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, **tezin yapıldığı kurum** tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, **ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü** veya **fakültenin** uygun görüşü üzerine **üniversite yönetim kurulu** tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

* Tez **danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü** üzerine **enstitü** veya **fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, **Tez Danışmanının nvanı, Adı SOYADI** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

[İmza]

[ğrencinin nvanı (varsa). Adı SOYADI]

TEŞEKKÜR

Bu çalışmamın yürütülmesi sırasında her zaman desteğini gördüğüm, çok büyük emek veren, bilgi ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Bülent YILMAZ'a sonsuz teőekkürlerimi sunarım. Tez savunma jürimde yer alarak, görüő ve önerileriyle tezimin daha iyi olmasını sağlayan Prof. Dr. Fahrettin zdemirci ile Doç. Dr. Tolga akmak'a teşekkür ederim.

Verilerimin analizinde ve yorumlanmasında değerli fikirlerini benimle paylaőan arkadaőım Fehmi ARSLAN'a;

Tezimin hazırlanması sürecinde beni her koőulda destekleyen canım annem ve babama, bana sabır ve anlayış gösteren biricik oğlum Kerem'e ve sevgili eőime teşekkür ederim.

ÖZET

TUNA ÖZTÜRK, Zeynep. *Ankara'daki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuma Alışkanlıkları*. Yüksek Lisans, Ankara, 2023.

Bireysel bir yaşam davranışı ve eylemi olan okuma toplumsallaşmanın, bir başka deyişle, toplumsal hayata katılmanın aracıdır. Okumaya ilişkin algı, tutum, duygu, düşünce, alışkanlık ve davranışlarımız okuma kültürünü oluşturur. Kültür değişen bir olgu olduğu için okuma kültürü de tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak değişmektedir. Dijital okuma, okuma kültüründe özellikle teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni bir okuma türüdür. Okuma kültürünün bir parçası olarak değerlendirebileceğimiz dijital okumanın teknoloji kullanımına daha yatkın olduğu bilinen çocuklar ve gençler arasında hızla yaygınlaşmakta olduğu söylenebilir. Bu nedenle dijital okumanın gençler açısından araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın amacı; Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarını çeşitli boyutlarıyla irdelemektir. Dijital okuma alışkanlıklarının yanı sıra basılı okuma alışkanlıklarının da ele alındığı araştırmamızda öğrencilerin hangi okuma türünü neden tercih ettikleri, hangi okuma materyallerini ve araçlarını kullandıkları, ne tür okuma içeriklerine yöneldikleri ve bunları nasıl edindikleri, okuma yer ve zaman tercihleri, sahip oldukları dijital kaynakların neler olduğu ve kütüphane kullanım sıklıkları ve amaçları gibi alt konuların ortaya konulması da amaçlanmıştır. Söz konusu irdelemelerin ailelerin sosyo-ekonomik statüleri ve demografik değişkenler bağlamında yapılması da amaçlar arasındadır. Araştırma problemi; "Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıkları hangi özellikleri göstermektedir?" biçiminde oluşturulmuştur. Bu bağlamda, "Öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarının hangi düzeyde ve nitelikte olduğu, hangi etkenlere bağlı olarak, ne kadar değiştiği" çalışmanın araştırma sorusu olarak düşünülmüştür. Çalışma amacı ve araştırma problemine bağlı olarak da araştırmanın hipotezi de şöyle oluşturulmuştur: "Ankara'daki lise son sınıf öğrencileri dijital okuma yönünde bir eğilime sahip olmakla birlikte, bu okuma türü onlar için öncelikli değildir."

Ankara'da bulunan okuldaki toplam 294 lise son sınıf öğrenci örnekleme ile gerçekleştirilen çalışmamızda betimleme yöntemi kullanılmış ve son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarını ölçmek için anket tekniğiyle veri toplanmıştır. Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) programı ile yapılan analizler ve ki-kare testleri sonucu elde edilen verilere göre, Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma yönünde belirli ölçüde eğilimleri olmakla birlikte, her iki okuma türünü de birlikte gerçekleştirdikleri ve bunların içinde daha çok basılı kaynak okumayı tercih ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca

öğrencilerin okuma sıklıkları ve türleri ile anne ve babanın eğitim düzeyi arasında da anlamlı ilişki bulunmuş, eğitim düzeyi yüksek ailelere sahip öğrencilerin basılı ve dijital okuma alışkanlığına daha yüksek oranda sahip oldukları anlaşılmıştır. Çalışma sonunda konuya ilişkin çeşitli önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

Lise öğrencileri, Okuma alışkanlığı, Dijital okuma alışkanlığı, Okuma kültürü, Sosyo-ekonomik özellikler, Sosyo-ekonomik etkenler, Ankara.

ABSTRACT

TUNA ÖZTÜRK, Zeynep. *Digital Reading Habits of High School Senior Students in Ankara*. Master, Ankara, 2023. [SURNAME, Name]. [Thesis Title], [Thesis Type], Ankara, [Year].

Reading, which is an individual life behavior and action, is a means of socialization, in other words, a means of participating in social life. Our perceptions, attitudes, feelings, thoughts, habits and behaviors related to reading constitute reading culture. Since culture is a changing phenomenon, reading culture also changes depending on historical and social conditions. Digital reading is a new type of reading that has emerged especially with technological developments in reading culture. It can be said that digital reading, which we can consider as a part of reading culture, is rapidly becoming widespread among children and young people who are known to be more prone to the use of technology. For this reason, it is of great importance to investigate digital reading in terms of young people.

The aim of this study is to examine the digital reading habits of senior high school students in Ankara in various dimensions. In addition to digital reading habits, the study also aims to examine printed reading habits and to reveal sub-issues such as which type of reading students prefer and why, which reading materials and tools they use, what kind of reading content they prefer and how they obtain it, their reading place and time preferences, the digital resources they own, and their frequency and purpose of library use. It is also aimed to make these examinations in the context of socio-economic status of families and demographic variables. The research problem was formulated as "What characteristics do the digital reading habits of senior high school students in Ankara show?". In this context, "At what level and quality are the digital reading habits of students, depending on which factors and how much they change" was considered as the research question of the study. Depending on the purpose of the study and the research problem, the hypothesis of the research was formed as follows: "Senior high school students in Ankara have a tendency towards digital reading, but this type of reading is not a priority for them."

In our study, which was conducted with a sample of 294 senior high school students in a school in Ankara, the descriptive method was used and data were collected with the questionnaire technique to measure the digital reading habits of senior high school students. According to the data obtained as a result of the analysis made with the Statistical Package for the Social Sciences (SPSS) program and chi-square tests, it was concluded that although senior high school students in Ankara have a certain tendency towards digital

reading, they perform both types of reading together and prefer to read printed sources more among them. In addition, a significant relationship was found between the frequency and types of reading of students and the educational level of their parents, and it was understood that students with families with higher levels of education had higher rates of print and digital reading habits. At the end of the study, various suggestions were made on the subject.

Keywords

High school students, Reading habits, Digital reading habits, Reading culture, Socio-economic characteristics, Socio-economic factors, Ankara.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	ix
KISALTMALAR DİZİNİ (Varsa)	xii
TABLolar DİZİNİ (Varsa)	xiii
1.BÖLÜM : GİRİŞ	1
1.1. KONUNUN ÖNEMİ	1
1.2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ	3
1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ	11
1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI	12
1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ	15
1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ	16
1.7. KAYNAKLAR	17
2. BÖLÜM : DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIĞI	19
2.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI	19
2.1.1. Okuma Alışkanlığının Tanımı, Önemi ve İşlevi	19
2.1.2. Okuma Alışkanlığı Süreci	28

2.1.3. Okuma Alışkanlığında Etkili Olan Etkenler	31
2.1.3.1. Bireysel Etkenler	32
2.1.3.2.Sosyo-Ekonomik (Toplumsal Etkenler)	38
2.1.4. Türkiye’de Okuma Alışkanlığı	42
2.2. DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIĞI	44
2.2.1. Tanımı, Önemi ve İşlevleri	44
2.2.2. Dijital Okumanın Avantaj ve Dezavantajları	48
2.2.3. Dijital Okumanın Yarattığı Değişimler	51
2.2.4. Dijital ve Basılı Okuma Arasındaki Farklar	53
2.2.5. Gençlerde Dijital Okuma Alışkanlığı	56
3. BÖLÜM: BULGULAR VE DEĞERLENDİRME.....	58
3.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ	58
3.2. ÖĞRENCİLERİN BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME YÖNELİMLERİ	61
3.3. ÖĞRENCİLERİN OKUMA ALIŞKANLIĞI TÜRÜ VE OKUMA SIKLIKLARI	64
3.4. ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL YA DA BASILI KİTAP OKUMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ.....	66
3.5. ÖĞRENCİLERİN ELEKTRONİK KİTAP OKUMA DAVRANIŞLARI.....	69
3.6. ÖĞRENCİLERİN SESLİ KİTAP VE DİĞER DİJİTAL İÇERİKLERİ OKUMA/DİNLENME DURUMLARI	74
3.7. ÖĞRENCİLERİN SAHİP OLDUĞU DİJİTAL TEKNOLOJİ ARAÇLARI VE OKUMA DAVRANIŞLARINDA BU ARAÇLARDAN YARARLANMA DURUMLARI	78
3.8. ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL KİTAP OKUMAYA İLİŞKİN TUTUM VE YAKLAŞIMLARI	80
3.9. ÖĞRENCİLERİN YETERİNCE E-KİTAP OKUMAMA NEDENLERİ	84

3.10. ÖĞRENCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIM DURUMLARI	86
3.11. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ İLE OKUMA ALIŞKANLIĞI TÜRÜ VE SIKLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ.....	90
SONUÇ	91
KAYNAKÇA.....	110
EK 1. ANKARA'DAKİ LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKUMA ALİŞKANLIKLARI ANKETİ.....	125
EK 2. ORJİNALLİK RAPORU.....	132
EK 2. ETİK KURUL / KOMİSYON İZİNİ YA DA MUAFİYET FORMU.....	134
EK 4. ANKARA İL MİLLÎ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ ARAŞTIRMA İZİN BELGESİ.....	135

KISALTMALAR

SPSS: Statistical Package for the Social Sciences

PISA: Programme for International Student Assessment

OECD: Organisation for Economic Co-operation and Development

SEGE: Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırmaları

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

YÖK: Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı

APA: American Psychology Association

PIRLS: Progress in International Reading Literacy Study

KYGM: Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü

PDF: Portable Document Format

LCD: Liquid-Crystal Display

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1. Evrene ilişkin veriler.....	13
Tablo 2. Anne ve babaların eğitim düzeyi.....	58
Tablo 3. Anne ve babaların mesleği.....	59
Tablo 4. Öğrenci ailelerinin gelir düzeyi.....	60
Tablo 5. Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme yönelimleri.....	62
Tablo 6. Öğrencilerin okuma alışkanlığı türü.....	64
Tablo 7. Öğrencilerin basılı ve elektronik kitap okuma sıklığı.....	65
Tablo 8. Öğrencilerin basılı ya da e-kitap okumayı/dinlemeyi tercih etme nedenleri.....	67
Tablo 9. Öğrencilerin en son ne zaman e-kitap okuduğuna ilişkin veriler.....	69
Tablo 10. Öğrencilerin okuyacakları e-kitabı nasıl seçebileceği.....	70
Tablo 11. Öğrencilerin daha çok e-kitap okuduğu yerler.....	71
Tablo 12. Öğrencilerin e-kitap okuma zamanları.....	72
Tablo 13. Öğrencileri e-kitap okumaya teşvik edenler.....	73
Tablo 14. Öğrencilerin sesli kitapları dinlediği kaynaklar.....	75
Tablo 15. Öğrencilerin okudukları/dinledikleri dijital içerikler.....	76
Tablo 16. Öğrencilerin okuduğu e-kitaplarını sağlama yolları.....	77
Tablo 17. Öğrencilerin sahip olduğu dijital teknoloji araçları.....	78
Tablo 18. Öğrencilerin e-kitap okumak için kullandıkları teknoloji aracı.....	79
Tablo 19. Öğrencilerin e-kitap okumaya ilişkin tutum ve yaklaşımları.....	80
Tablo 20. Öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen etkenler.....	82
Tablo 21. Öğrencilerin yeterince e-kitap okuyup okumadıkları hakkındaki düşünceleri.....	84
Tablo 22. Öğrencilerin yeterince e-kitap okumama nedenleri.....	85
Tablo 23. Öğrencilerin kütüphaneye gitme sıklıkları.....	86

Tablo 24. Öğrencilerin kütüphaneye gitme amaçları.....	87
Tablo 25. Öğrencilerin okuma alışkanlığı ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri arasındaki ilişki.....	89

1. BÖLÜM

GİRİŞ

1.1. KONUNUN ÖNEMİ

Bireysel bir yaşam davranışı ve eylemi olan okuma toplumsallaşmanın, bir başka deyişle, toplumsal hayata katılmanın aracıdır. Okumaya ilişkin algı, tutum, duygu, düşünce, alışkanlık ve davranışlarımız okuma kültürünü oluşturur. Kültür değişen bir olgu olduğu için okuma kültürü de tarihsel ve toplumsal koşullara bağlı olarak değişmektedir. Dijital okuma, okuma kültüründe özellikle teknolojik gelişmelerin ortaya çıkardığı yeni bir okuma türüdür. Okuma kültürünün bir parçası olarak değerlendirebileceğimiz dijital okumanın teknoloji kullanımına daha yatkın olduğu bilinen çocuklar ve gençler arasında hızla yaygınlaşmakta olduğu söylenebilir. Bu nedenle dijital okumanın gençler açısından araştırılması büyük önem taşımaktadır.

Teknolojik gelişmeler sonucu bilgiye ulaşılabilen yollar artmış, kullanıcıların bilgi arama davranışları değişiklik göstermeye başlamıştır. Günümüzde okuma alışkanlığı ister dijital kaynak ister basılı kaynak olsun bilgi içeren ortamların tümünü kapsayan bir davranıştır. Bilgisayar, cep telefonu, tablet benzeri dijital araçların ekranlarında bulunan bir metnin okunması ile basılı sayfaların okunması arasında okuma kültürü açısından eylem farkı yoktur. Uzun yıllar basılı kaynak okuma alışkanlıklarımız devam edecek, baştan beri teknolojik gelişmeler değiştikçe okumanın doğası da değişimini sürdürecektir. (Verma ve Malmiya, 2010). Bilgi toplumu artık yeni okuryazarlık yolları talep etmekte ve belirlenen hedefleri sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik çevre şekillendirmektedir (Amaima, 2017). Okuma artık bir okul pratiği değildir. Daha çok bilişsel süreçlere odaklanma, sembollerini çözme ve okuduğunu anlama aşamalarını da içerisine almaktadır. Okuma bu anlamda çok boyutlu bir etkinliktir. Bu açıdan bakıldığında okuma kültürü;

okuyucunun sahip olduğu okuma davranışlarını, bu davranışları gösterme biçimlerini, görüşlerini, anlayışlarını ve konuya ilişkin bilgisini içeren bir kavram olarak tanımlanabilmektedir. (Behrman, 2004).

Bu çalışmada Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıkları çeşitli boyutlarıyla irdelenmiştir. Bu irdeleme yapılırken söz konusu alışkanlığın anne ve babanın eğitim düzeyi, mesleği ve ailenin gelir düzeyi gibi sosyo-ekonomik koşullarla ve öğrencilerin demografik özellikleri ile olan ilişkisi de ortaya konmaya çalışılmıştır.

Okuma alışkanlığının birer okuma merkezi de olan kütüphanelerle olan güçlü bağı nedeniyle, kütüphaneler okuma kültürü çalışmalarının parçası olmaktadır. Dijital okuma alışkanlıklarının belirlenmesi ve buna bağlı olarak dijital kütüphanelerin oluşturulması geleneksel kütüphane hizmetlerinin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Çünkü dijital okuma alışkanlığı basılı okuma alışkanlığından farklı bir niteliğe sahiptir. Bu nedenle yaşanan "kültürel değişim" dijital kütüphanelerin gelişimi ve dijital kaynak kullanma sıklığı ve amaçları bağlamında da değerlendirilmelidir (Verma ve Malmiya, 2010).

Bamberger çalışmasında okuma eyleminin günümüzde geniş anlamli bir etkinlik olduğunu, sadece harflerin ve işaretlerin yorumlanması olarak ifade edilemeyeceğini belirtmiştir. Okuma alışkanlığı tamamen zihinsel bir süreci içeren, geniş kapsamlı bir çalışmadır. (Bamberger, 1990). Okuma, fiziksel olarak değerlendirildiğinde metni görme ve seslendirmeden, psikolojik olarak yazının kavranmasına kadar uzanır. (Göğüş, 1978).

Geleneksel anlamda okuma alışkanlığı denildiğinde kağıt üzerine basılı olarak yer alan her türlü metnin okunmasındaki süreklilik anlatılmak istenir. Bilgi teknolojilerinin kullanımı son dönemde oldukça artmış ve okuma amaçlı kullanımı da yükselmiştir; ancak basılı okuma alışkanlıkları üzerinde büyük değişimler henüz yaşanmamıştır. Basılı kaynaklar, yalnızca basılı kaynak

talep eden kişilerin okumaları için hala gereklidir. Dijital kütüphaneler, içerisinde çok sayıda kaynak barındırırsa da hala kağıttan okumayı tercih eden okuyucuların sayısı oldukça fazladır ve bu okuyucular dijital kaynakları okumayı tercih etmemektedir. Yine de geleceğe yönelik kestirimler nedeniyle dünyanın her yerinde kütüphaneler geçen zaman içerisinde modernleştirilmiş ve yeni dijital kaynaklar sağlanmış ve hizmetler verilmeye başlanmıştır. 2010 yılında yapılan bir çalışmada, dijital kütüphane kullanma oranının %50'nin çok altında kaldığı ve okuyucuların çoğunun hala basılı kaynaklardan okumayı tercih ettiği aktarılmıştır (Verma ve Malmiya, 2010). Ancak, çağımızın dijital ortamında kütüphanelerin kullanım amaçları da değişim göstermiştir. Kütüphaneler öğrenme, eğlenme, biraraya gelerek vakit geçirme ve internete erişim sağlama anlamında önemli bir mekân halini almıştır (Tonta, 2007).

Buna karşın, günümüzde elektronik araçlarının yaygınlaşmasıyla özellikle teknolojinin içine doğmuş, teknoloji ile ilişkileri çok yoğun olan çocuklar ve gençler için dijital okuma eğilimlerinin artmakta olduğu ve buna bağlı olarak okuma kültürlerinin de değişim gösterdiğini tahmin etmek yanlış olmayacaktır. Bu nedenle çalışmamızda dijital okuma alışkanlığı konusunun gençler bağlamında araştırılması planlanmıştır.

1.2. LİTERATÜR DEĞERLENDİRMESİ

Dijital okuma ile ilgili olarak yerli ve yabancı literatüre bakıldığında sıklıkla bilimsel araştırma makaleleri ile karşılaşılmakta olup, bu kavram aynı zamanda ekran okuması veya elektronik kitap okuma gibi terimlerle de ifade edilebilmektedir. Bu çerçevede yapılan çalışmada konumuzla ilgili aşağıda yer alan bazı önemli bilimsel çalışmalara ulaşılmıştır.

PISA 2009 verileri üzerinden Avusturalyalı öğrenciler ile gerçekleştirilen çalışmada öğrencilerin dijital okuma oranları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Buna göre, OECD ülkeleri arasında en yüksek dijital okuma oranı Avusturya'ya aittir. Ülke içerisinde kimi bölgelerde okuma oranının daha yüksek olduğu da anlaşılmıştır. Bu oransal farklılığın nedeni bölgeler arasındaki sosyo-ekonomik düzeylerin farklı olmasıdır. Ayrıca özel okulda öğrenim gören öğrencilerin dijital okuma oranının daha yüksek olduğu da görülmüştür (Thomson ve Bortolli, 2013).

Türkiye'ye ilişkin olarak, Millî Eğitim Bakanlığı (2018)'nin hazırladığı PISA 2018 Türkiye ön raporunda okuma becerilerine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır. Bu değerlendirmelere göre 20 yıl öncesiyle karşılaştırıldığında günümüzde gereksinim duyulan okuma becerisi farklı bir içerik ve niteliğe sahiptir. PISA 2018 anketine göre 2012-2018 yılları arasında öğrencilerin çevrimiçi ortamlarda harcadıkları zaman anlamlı düzeyde artmıştır. Öğrencilerin hafta içi 3, hafta sonu ise yaklaşık 4 saati çevrimiçi ortamlarda geçirdikleri gözlenmiştir. Ayrıca öğrencilerin basılı materyal okuma sürelerinin azaldığı, dijital platformlarda yaptıkları okumanın ise arttığı görülmüştür.

Diem (2012) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerin okuma alışkanlıkları incelenmiştir. Araştırmaya 36 farklı okuldan kütüphane kullanımı olan 306 öğrenci katılmıştır. Nicel yöntemle gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre kütüphane kullanımının okuma alışkanlığını geliştirmeye anlamlı bir etkisinin olmadığı ancak okuma edinme üzerinde etkisi olduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların okuma alışkanlıklarının cinsiyete göre farklılaştığı ve kız öğrencilerin erkeklere göre daha yüksek oranda okuma alışkanlığına sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Dijital okuma alanlarıyla ilgili yapılan bir çalışmada farklı metin teknolojilerinin birleştirilmesi üzerinde de durulmuştur. Bu çerçevede yapılan bir çalışmada dijital okumanın fiziksel unsurlarına değinilmiş ve farklı metinleri birleştirmenin okumaya katkı sağladığı belirtilmiştir. (Hillesund, 2010).

Farinosi, Limm ve Roll (2016) tarafından yürütülen araştırmada gençler tarafından benimsenen okuma teknolojileri arasında kültürlerarası farklılıklar ve benzerlikler incelenmiştir. Bu çalışmaya 125 İtalyan, 23 İngiliz ve 54 Alman öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin okuması ve yazması üzerine yazılmış olan raporlar karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir. Bu analizlere dayanarak bilişim teknolojilerinin okuma ve yazmayı nasıl etkilediğine yönelik yorumlar yapılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, bilişim teknolojilerinin eğitsel alanda kullanılması bakımından kültürlerarası bir farklılık yoktur. Farklılığı yaratan nedenler arasında alışkanlıklar, sosyal nedenler, alıcı ve gönderici arasındaki ilişki, sağlık, teknoloji, ekoloji ve psikoloji olduğu belirtilmiştir. Araştırmaya dahil edilen öğrencilerin ekran veya kağıt üzerinden okuma yapmanın hem avantajları hem de dezavantajları olduğunu düşündükleri ve kendilerine uygun gelen yöntemi tercih ettikleri anlaşılmıştır.

Kucirkova ve Littleton (2016) tarafından yapılan bir araştırmada çocukların dijital okuma alışkanlıkları ve ebeveynlerin dijital okumaya ilişkin yaklaşımları incelenmiştir. Araştırmada konu, etkileşimli kitaplar ve dijital kitaplar çerçevesinde incelenmiş ve bu kitapların çocuklardaki okuma başarısı üzerine etkisi ortaya konmuştur. Amerika ve İngiltere’de yapılan araştırma sonuçlarına göre, Amerikalı ebeveynlerin çocukların dijital araç kullanımı konusunda daha endişeli oldukları görülmüştür. Bu endişeye insanın değişen durumlara tepki olarak stres ve korku ile tepki veren doğasının neden olduğu belirtilmiştir.

Maden ve Maden (2016)’in yürüttükleri araştırmada ortaöğretim kurumlarına devam eden öğrencilerin dijital okumaya yönelik tutumlarının ortaya konulması ve dijital cihazların kullanım amaçlarının belirlenmesi amaçlanmıştır. Araştırma bulgularına göre, katılımcılar genel olarak dijital okumaya karşı olumlu tutum içinde olsalar da dijital araçları sosyal medya ve oyun oynama amacıyla daha fazla kullandıkları görülmüştür.

Dijital okumanın avantajları ve dezavantajlarının ortaya konulması amacıyla gerçekleştirilen bir araştırmada çevresel etkenlerin, teknolojik ilerlemenin ve okuma amaçlarının dijital okuma üzerindeki etkisi incelenmiştir. Dijital belleklerde çok büyük boyutlardaki verinin saklanabilmesi mümkün olduğu için okuyucuya geniş bir bilgi perspektifi sunulabilmektedir. Ayrıca teknolojik gelişmelerin dijital okumayı her geçen gün daha avantajlı hale getirdiği de öne sürölmüştür. (Liu, 2012).

Oluwaseyi ve Oluwatise (2013) tarafından yürütölen araştırma Nijerya’da gerçekleştirilmiştir. Araştırmada Nijerya’da öğrenim gören öğrencilerin okuma amaçları, bilgiye ulaşmada hangi kaynakları tercih ettikleri ve okuma alışkanlıklarını engelleyen etkenlerin neler olduğunun ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmaya farklı üniversitelerden 214 öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, bilgiye ulaşmada internet kullanımı ve öğrencinin akademik gelişimi arasında anlamlı ve pozitif yönlü ilişki olduğu anlaşılmıştır. Bunun yanı sıra, onların, akademik amaçlı okumalarda çevrimiçi uygulamaları daha fazla tercih ettikleri görölmüştür.

Yapılan bir başka araştırmada öğrencilerin akademik başarıları, okuma alışkanlıkları ve ebeveynlerinin bu değişkenler üzerindeki etkisi incelenmiştir. Pakistan’a bağlı Gilgit şehrindeki bir özel okulda öğrenimine devam eden öğrencilerle yürütölen araştırmada elde edilen sonuçlar okuma alışkanlığının akademik başarı üzerinde etkili olduğunu, eleştirel ve analitik düşünme becerilerini olumlu etkilediğini ve kelime dağarcığının gelişmesinde önemli bir yere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Ayrıca ebeveynlerin okumaya karşı olumlu tutumlarının çocukların okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilediği de anlaşılmıştır (Bano, Jabeen ve Qutoshi, 2018).

“Bilgi teknolojilerinin öğrencilerin okuma alışkanlıkları üzerindeki etkisi” isimli araştırmada üniversite öğrencilerinin okuma alışkanlıkları incelenmiştir. Farklı fakölteler ve enstitölerden 440 öğrencinin katılım gösterdiği araştırma sonuçlarına göre öğrenciler basılı okuma materyallerinin çok masraflı

olduğunu düşünmektedirler. Öğrenciler internete her gün erişebildikleri için dijital okuma yapmanın daha az maliyetli olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada bilgi teknolojilerinin öğrencilerin okuma alışkanlığını olumlu biçimde etkilediğine yönelik sonuçlara ulaşılmıştır. (Kumara ve Sampath Kumar, 2018).

Uganda'da yürütülen bir araştırmada kırsal bölgelerde yaşayan kişilerin okuma alışkanlıklarında kütüphanelerin rolü incelenmiştir. Araştırmaya Uganda'nın Masaka bölgesinde eğitim gören 87 öğrenci katılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgulara göre, okuma materyalinin türü, okuma sıklığı, kütüphaneye gitme olanağı ve bir üst sınıfa devam etme durumu okuma alışkanlığı üzerinde etkili olan değişkenlerdir. Ayrıca eğitim düzeyi arttıkça kitap okuma alışkanlığının da arttığı belirlenmiştir (Dent ve Goodman, 2015).

Pew Araştırma Şirketi (2017)'nin yürüttüğü bir araştırmada Amerikalı yetişkinlerin haber okuma tercihleri ele alınmıştır. Araştırmada elde edilen verilere göre, yetişkinlerin haber alma aracı olarak interneti tercih ettikleri anlaşılmış ve bu amaçla interneti en çok kullanan yaş grubunun ise 18-49 olduğu belirtilmiştir. Bu durumun genç neslin dijital araç kullanımına daha çok hâkim olmasından kaynaklandığı düşünülmektedir (Akt. Batluralkız, 2018). Diğer bir ifadeyle, genç nesil yeni okuryazarlık yollarını takip etmekte ve dijital okuma alışkanlığını daha fazla benimsemektedir.

Elkatmış (2015)'in gerçekleştirdiği çalışmada dijital okumanın geçmişten günümüze kadar uğradığı değişimler incelenmiştir. Araştırmacı aynı zamanda dijital okumanın olumlu ve olumsuz yanlarını da ortaya koymayı hedeflemiştir. Ona göre, dijital okuma zengin metinlere ulaşma ve görsellerle destekleme konusunda avantaj sağlarken, dijital alana yoğun ilgi yaratılması nedeniyle dezavantaj oluşturmaktadır.

Dijital okumanın yarattığı değişimler ve gelişmeler üzerinde Güneş (2016)'in yürüttüğü çalışmada dijital okumanın etkilerinin ayrıntılı biçimde ortaya konulması amaçlanmıştır. Araştırmacıya göre dijital okuma zihinsel becerilerin gelişmesi ve bilgiye bakış açısının farklılaşması gibi değişimlere öncülük etmektedir.

Türkiye'de devlet okullarında çalışan 92.525 öğretmene ulaşan Akçaoğlu (2017)'nin yürüttüğü çalışmada elde edilen verilere göre, öğretmenlerin %58'i okumak için dijital araçlardan faydalanmaktadır. Ayrıca öğretmenlerin %48'i kendilerini dijital okuma konusunda iyi noktada görmektedir. Katılımcılar hem dijital okumayı hem de basılı materyal üzerinde okumayı önemsediklerini ifade etmişlerdir. Ayrıca katılımcı öğretmenlerin dijital araçlar ile ödev verme oranlarının da yüksek olduğu anlaşılmıştır.

Ankara'da yürütölen bir çalışmada ilköğretim öğretmenlerinin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıkları incelenmiştir. 48 farklı okuldan katılım gösteren 200 öğretmene anket uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlar katılımcıların okuma alışkanlıklarının ve kütüphane kullanımının düşük düzeyde olduğunu göstermektedir. Araştırmacılara göre elde edilen veriler öğretmenlerin okuma ve kütüphane kullanma alışkanlıklarının öğrencileri okuma alışkanlığı açısından motive edebilecek düzeyde olmadığı anlaşılmıştır (Yücebaş, 2017).

Dijital okumaya yönelik tutumların incelenmesinde kullanılacak bir ölçme aracı geliştirmek amacıyla yapılan çalışmada 26 maddeden oluşan bir ölçek geliştirilmiştir. Geliştirilen bu araç sayesinde ortaöğretim öğrencilerinin e-okumaya yönelik tutumlarının ölçülebilir olduğu görölmüştür. (Güneş ve Susar Kırmızı, 2014).

Ölçek geliştirmeye yönelik bir başka çalışma da Ulu (2018) tarafından yapılmıştır. Eğitim Faköltesi öğrencileriyle yürütölen çalışmada dijital okuma öz yeterlik algısına dair maddeler geliştirilmiştir. 4 boyutlu yapıdaki

ölçekte kullanılabilirlik, anlama, sayfayı yönetme ve göz sağlığına yönelik ölçüm yapılmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre, öğretmen adaylarının dijital okuma öz yeterlik algıları cinsiyet, okuma kaynakları ve günlük internet kullanım oranı gibi değişkenlerden etkilenmektedir.

Azizoğlu ve Okur (2018) tarafından yapılan çalışmada öğretmen adaylarının dijital okumaya ilişkin metaforik algıları araştırılmıştır. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, katılımcılar dijital okumaya yönelik hem olumlu hem de olumsuz algılara sahip olabilmektedir. Elde edilen sonuçlar bunlardan birisine ait yüksek oranlar sunmamıştır.

Türkiye’de 8. sınıf öğrencileri ile ekrandan ve basılı ortamda okuma üzerinde yapılan araştırma sonuçlarında, öğrencilerin okuduklarını anlamaları konusunda istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunmamıştır. Ekrandan okumanın bazı öğrenciler için daha kolay ve okumayı sevdireci olmasına karşın, öğrencilerin büyük çoğunluğu için ciddi düzeyde bel, boyun ve baş ağrılarının neden olduğu ortaya çıkmıştır (Yaman ve Dağtaş, 2013, s. 69).

Türkiye’de “dijital yerliler” olarak tanımlanabilecek üniversite öğrencileri içerisinde dijital okumanın tercih edilme sıklığı üzerinde yapılan araştırma sonuçları, öğrencilerin hala basılı ortamı tercih ettiklerini göstermektedir. Öğrencilerin basılı ortamı tercih etme nedenleri çoğunlukla okuduğunu anlama ile ilişkilidir. İstatistiksel olarak yapılan analizler sonucunda öğrencilerin dijital ve basılı okumayı tercih etmeleri arasındaki fark oldukça düşüktür. Bu durum öğrencilerin tümüyle basılı ya da dijital okumaya yönelmediklerini göstermektedir. Öğrencilerin her iki okuma türünü de farklı amaçlarla tercih ettikleri görülmüştür (Kazancı, 2018, s. 70).

Yakın zamanda gerçekleştirilen bir diğer çalışmada, üniversite öğrencilerinin kitap okuma profilleri incelenmiştir. “Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerinin Kitap Okuma Profilleri” isimli bu çalışmaya 19 farklı devlet üniversitesinden 1580 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda

üniversite öğrencilerinin büyük bir bölümünün düzenli okuyucu olduğu görülmüştür. Genel olarak ise katılımcıların çoğunun orta ve zayıf düzeyde okuyucu profiline sahip oldukları görülmüştür. Kitap okuma alışkanlığı kazanımında en önemli etkenin aile olduğu ve katılımcıların genellikle basılı materyalleri okumayı tercih ettikleri görülmüştür. Katılımcıların büyük çoğunluğu dijital araçları okumak için kullanmadıklarını belirtmiştir. (Alan, 2020).

Üniversite öğrencilerine yönelik olarak yapılan bir diğer araştırma dijital okuma ortamı ve dijital okuma kaynaklarından yararlanmaları durumunda öğrencilerin okuma süreleri ile okuma nitelikleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymaya yöneliktir. Araştırmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin dijital okuma yaptıkları zamanlarda yaşadıkları odaklanma sürelerinde azalma olduğu belirlenmiştir (Odabaş, 2018, s. 168).

Literatürde yer alan ve burada sonuçları özetlenmeye çalışılan okuma alışkanlığına dair araştırmalar çerçevesinde genel olarak hem basılı hem de dijital okuma konusunda yapılan araştırmaların devam ettiği söylenebilir. Araştırmalarda bu iki okuma türünün karşılaştırmalı olarak ele alınma eğiliminin de giderek arttığı da gözlenmektedir. Okuma alışkanlığı araştırmalarının her yaş grubuna yönelik olarak yapılmakla birlikte, dijital okuma alışkanlığı araştırmalarının çocuklar ve gençler üzerine daha fazla yoğunlaştığı söylenebilir. Yapılan araştırmalarda son yıllarda daha yaygın hale gelen dijital okumanın avantaj ve dezavantajlarının olduğu, bu okuma türünün birçok açıdan okuyucuya avantaj sunduğu ve zengin okuma kaynaklarına ulaşma olanağı sağladığına dikkat çekilmektedir. Bununla birlikte literatürdeki çalışmalarda dijital okumanın bazı olumsuz etkileri de ortaya konmaktadır. Basılı ve dijital okuma türlerini birlikte inceleyen çalışmalarda elde edilen verilere göre genel olarak dijital okumaya yönelik eğilimin giderek arttığı ancak bu okuma türünün henüz basılı okumanın yerini alamadığı anlaşılmaktadır.

1.3. ARAŞTIRMANIN AMACI VE HİPOTEZİ

Bu çalışmanın amacı; Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarını çeşitli boyutlarıyla irdelemektir. Dijital okuma alışkanlıklarının yanı sıra basılı okuma alışkanlıklarının da ele alındığı araştırmamızda öğrencilerin hangi okuma türünü neden tercih ettikleri, hangi okuma materyallerini ve araçlarını kullandıkları, ne tür okuma içeriklerine yöneldikleri ve bunları nasıl edindikleri, okuma yer ve zaman tercihleri, sahip oldukları dijital kaynakların neler olduğu ve kütüphane kullanım sıklıkları ve amaçları gibi alt konuların ortaya konulması da amaçlanmıştır. Söz konusu irdelemelerin ailelerin sosyo-ekonomik statüleri ve demografik değişkenler bağlamında yapılması da amaçlar arasındadır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda araştırma problemi; "Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıkları hangi özellikleri göstermektedir?" biçiminde oluşturulmuştur. Bu bağlamda, "Öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarının hangi düzeyde ve nitelikte olduğu, hangi etkenlere bağlı olarak, ne kadar değiştiği" çalışmanın araştırma sorusu olarak düşünülmüştür.

Çalışma amacı ve araştırma problemine bağlı olarak da araştırmanın hipotezi de şöyle oluşturulmuştur: "Ankara'daki lise son sınıf öğrencileri dijital okuma yönünde bir eğilime sahip olmakla birlikte, bu okuma türü onlar için öncelikli değildir." Araştırmanın alt hipotezi, "ailenin gelir düzeyi, anne-babanın mesleği, anne-babanın eğitim düzeyi ve öğrencilerin cinsiyeti öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarını etkilemektedir" biçiminde belirlenmiştir.

"Ailenin eğitim düzeyi, gelir düzeyi ve anne-baba mesleği sosyo-ekonomik statüyü yansıtır" ifadesi araştırmanın sayıltısı olarak kabul edilmiştir.

1.4. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmanın evreni, Ankara'daki liselerde eğitim gören son sınıf öğrencilerdir. Sahip oldukları dijital ve basılı okuma alışkanlıklarının özellikleri yanı sıra lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarında sosyo-ekonomik etkenlerin etkisinin saptanmasının da amaçlandığı araştırmada, bu nedenle, Ankara'da farklı sosyo-ekonomik koşulların bulunduğu ilçelerde yer alan liseler seçilmiştir. Çalışmada evreni ve örnekleme belirlemede TC. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınma Ajansları Genel Müdürlüğü'nce hazırlanmış olan "İlçelerin sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırması SEGE-2017" verilerinden yararlanılmıştır. Araştırma kapsamında 25 merkez ilçe gelişmişlik seviyesine göre dört kademeye ayrılmıştır. TC. Millî Eğitim Bakanlığı 2019-2020 yılı Eğitim İstatistikleri içerisinde Ankara iline bağlı ilçelerde toplam 482 devlet okulu ve 14653 devlet lisesinde eğitim görmekte olan 12. sınıf öğrenciler araştırmanın evreni olarak belirlenmiştir. Araştırmada kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrenin özelliklerine göre (Örneğin, yaş, sosyo-ekonomik düzey, vb.) belirlenen kotalar ile örneklem seçimi yapılmıştır. Çankaya, Etimesgut, Keçiören, Gölbaşı, Çubuk, Şereflikoçhisar ve Bala ilçelerinde yer alan ve basit rastgele örneklem tekniği ile seçilen 7 lisede eğitim gören 294 lise son sınıf öğrencisine anket uygulanmıştır. Basit rastgele örneklem tekniğinin kullanım amacı ise evren içerisindeki her ögenin eşit seçilme olasılığına sahip olmasıdır.

Anket uygulaması yapılan liseler şunlardır:

1. Bala Anadolu Lisesi (Bala-4. kademe sosyo-ekonomik düzey)
2. Şereflikoçhisar Anadolu Lisesi (Şereflikoçhisar-3. kademe sosyo-ekonomik düzey)
3. Çubuk Yıldırım Beyazıt Anadolu Lisesi (Çubuk-3. kademe sosyo-ekonomik düzey)
4. Musa Erdem Anadolu Lisesi (Çankaya-1. kademe sosyo-ekonomik düzey)

5. Şehit Ömer Halisdemir Anadolu Lisesi (Etimesgut- 1. kademe sosyo-ekonomik düzey)
6. Gölbaşı Anadolu Lisesi (Gölbaşı- 1. kademe sosyo-ekonomik düzey)
7. Etlik Anadolu Lisesi (Keçiören- 2. kademe sosyo-ekonomik düzey)

Anketin uygulandığı evrene ilişkin verilerin yer aldığı tablolar aşağıdadır:

Tablo 1. Evrene İlişkin Veriler

İlçeler	Lise sayısı	Devlet lisesi	Özel lise	Devlet lisesi son sınıf öğrenci sayısı
Çankaya	201	69	132	2973
Altındağ	58	47	11	892
Yenimahalle	114	49	65	2014
Etimesgut	106	31	75	1166
Keçiören	99	47	52	1797
Gölbaşı	40	17	23	462
Kahramankazan	12	11	1	258
Sincan	55	41	14	1178
Mamak	62	47	15	1892
Polatlı	26	15	11	573

Akyurt	7	7	0	75
Kızılcahamam	8	8	0	94
Elmadağ	13	10	3	153
Beypazarı	13	12	1	239
Ayaş	3	3	0	89
Pursaklar	25	13	12	230
Çubuk	20	15	5	269
Şereflikoçhisar	10	10	0	107
Evren	1	1	0	0
Nallıhan	8	8	0	66
Kalecik	5	5	0	36
Güdül	2	2	0	0
Çamlıdere	2	2	0	0
Bala	6	6	0	21
Haymana	6	6	0	69
Toplam	902	482	420	14653

Kaynak: TC. Millî Eğitim Bakanlığı 2021-2022 Yılı Örgün Eğitim İstatistikleri (MEB, 2022).

Araştırmanın evrenini belirlemede TC. Millî Eğitim Bakanlığı 2021-2022 Yılı Örgün Eğitim İstatistikleri (MEB, 2022)'nden yararlanılmıştır. Bu istatistiklere göre, Ankara iline bağlı ilçelerde toplam 482 devlet lisesinde öğrenim gören toplam 14.653 lise son sınıf öğrencisi olmak üzere öğrenci sayıları araştırmanın evreni olarak kabul edilmiştir. Araştırmada kota örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, “evrenin belli özelliklerine (örneğin cinsiyet, yaş, sosyo-ekonomik düzey, vb.) kotalar vererek seçim yapmaya dayanmaktadır.” (Baştürk ve Taştepe, 2013, s. 144).

Çıngı'ya göre (1990, s. 262), 100.000 kişiye kadar olan bir araştırma evreni, 0,95 güven düzeyi ve 0,03 hoşgörü (tolerans) miktarına göre 202 denek ile örneklenebilmektedir. Dolayısıyla, 294 olan örneklem sayımız istatistiksel olarak araştırma evrenini temsil etmektedir.

1.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ VE VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ

Bu çalışma, belirlenen amaçlara ulaşabilmek için olayların, varlıkların, kurumların, grupların ve çeşitli alanların ne olduğunu betimlemeyi ve mevcut durumları, koşulları ve özellikleri olduğu gibi açıklamayı içeren betimleme yöntemi (Kaptan, 1998, s. 59) ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma verileri, Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarına ait çeşitli özellikleri belirlemek için hazırlanan anket ile elde edilmiştir. Anket; “Fikirler, inanışlar, tavsiye ve bireysel yaşantılarla bilgilerin elde edilmesi için tek yol olarak görülmektedir.” (Kaptan, 1998, s. 138). Anket basılı ve elektronik (Google form) olmak üzere iki şekilde hazırlanmıştır. Toplam 29 sorudan oluşmaktadır. (EK-1) Ankette öğrencilerin cinsiyetini, ailenin aylık gelirini, anne ve babanın eğitim durumunu, anne ve babanın mesleğini, boş zamanlarını nasıl değerlendirildiğini, okuma alışkanlığının en çok basılı mı yoksa dijital okumanın mı oluşturduğunu, ne kadar sıklıkla basılı ve

elektronik kitap okunduğunu, neden basılı ya da dijital kitap okumayı/dinlemeyi tercih ettiklerini, en son ne zaman e-kitap okuduklarını, okumayı tercih ettikleri e-kitap türlerini, dijital kitap okuma konusundaki yönelimlerini, kütüphaneye gitme sıklıklarını ve amaçlarını, sesli kitap dinleme durumlarına ilişkin veriler sağlayacak sorular yer almaktadır.

Araştırmanın yapılacağı okullarda yöneticiler ile birebir görüşmeler yapılmıştır. Uygulanan dönemde lise son sınıf öğrencilerinin ağırlıklı olarak sınavlara hazırlanmaları ve genelde okula gelmemeleri nedeniyle anket bazı okullarda yüz yüze bazı okullarda da çevrimiçi şekilde uygulanmıştır. Araştırma 18 yaş altı katılımcılara yönelik olarak yapıldığı için, anket uygulamasından önce veli ve öğrencilere ankete yönelik açıklamalar içeren “Veli Onam Formu” ve “Çocuk Ergen Formu” basılı ve çevrimiçi olarak oluşturulmuştur. Anketlerin uygulanabilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu ile Millî Eğitim Bakanlığı’ndan onay ve izin 2021 Aralık ayında alınmıştır. Alınan izinler ekte verilmiştir. Araştırma verileri 2022 yılı Mart, Nisan ve Mayıs aylarında toplanmıştır.

Örnekleme ilişkin olarak seçilen 7 farklı ilçedeki 7 okula “Veli Onay Formu, Çocuk Ergen Formu ve Araştırma Anketi” çevrimiçi veya basılı olarak gönderilmiş, anket okulların rehberlik danışmanları tarafından öğrencilere uygulanmıştır. Anketi toplam 294 öğrenci yanıtlamıştır.

Araştırma verilerinin analizinde ve tabloların oluşturulmasında lisanslı SPSS 28.0.1 programı kullanılmıştır.

1.6. ARAŞTIRMANIN DÜZENİ

Çalışma toplam dört bölümden oluşmaktadır. Araştırmanın birinci bölümünde konunun önemi, literatür değerlendirmesi, araştırmanın amacı ve hipotezi, kapsam, yöntemi ve veri toplama teknikleri, araştırmanın düzeni ve araştırmada yararlanılan kaynaklar bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci bölümünde okuma alışkanlığı ve dijital okuma alışkanlığı kuramsal olarak ele alınmıştır. Okuma alışkanlığını etkileyen etkenler, dijital okuma alışkanlığı ve gençlerin okuma alışkanlığı, okuma alışkanlığını etkileyen bireysel ve toplumsal etkenler incelenmiş, literatürde bulunan çalışmalara yer verilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, araştırma kapsamında uygulanan anket ile elde edilen bulgular sunulmuş ve değerlendirilmiştir.

Dördüncü bölümde araştırmanın sonuç ve önerilerine yer verilmiştir. Araştırmanın son bölümünde kaynakça ve ekler yer almaktadır.

1.7. KAYNAKLAR

Araştırmanın konusuna ilişkin yapılan yayın taramasında elde edilen basılı ve elektronik kaynakların listesi aşağıdaki gibidir:

Bilgi Dünyası (2000- 2022)

Bilgi Yönetimi (2018-2022)

DergiPark

Türkiye Bibliyografyası (2000-2022)

Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni (1952-1986)

Türk Kütüphaneciliği (1987-2022)

Elsevier

Web of Science

TÜİK Veri Tabanı

YÖK Tez Kataloğu

Google ve Google Scholar arama motorları üzerinden de belirlenen anahtar sözcükler ve konu başlıkları ile tarama yapılmıştır. Bu konu başlıkları aşağıdaki şekildedir:

Dijital okuma alışkanlığı (Digital reading habits)

E-okuma (e-reading)

Lise öğrencileri (High school students)

Okuma alışkanlığı (Reading habit)

Okuma kültürü (Reading culture)

Sosyo-ekonomik düzeyler (Socio-economic levels)

Sosyo-ekonomik etkenler (Socio-economic factors)

Sosyo-ekonomik etkiler (Socio-economic effects)

Sosyo-ekonomik statü (Socio-economic status)

Ayrıca tezdeki kaynaklar, alıntılar, göndermeler ve tablolar için “Bilimsel Yayınlarda Kaynak Gösterme, Tablo ve Şekil Oluşturma Rehberi APA 6 Kuralları” (Şencan ve Doğan, 2017) kullanılmıştır.

2. BÖLÜM

DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIĞI

2.1. OKUMA ALIŞKANLIĞI

2.1.1. Okuma Alışkanlığının Tanımı, Önemi ve İşlevi

Bireysel ve toplumsal gelişmişliğin temel ölçütlerinden birisi sayılan okuma alışkanlığı en insanca eylem olan düşünme eylemimize de kaynaklık eden bir gerçektir. Okumanın keyif alarak ve düzenli bir sıklıkta yapılması anlamına gelen bu alışkanlık diğer tüm alışkanlıklar gibi bir süreç temelinde ve çeşitli bireysel-toplumsal etkenlerin etkisiyle edinilmektedir. Okuma alışkanlığı, Bınarbaşı, (2006)'nın da belirttiği üzere, teknolojinin ve bilginin oldukça hızlı biçimde yayıldığı günümüz dünyasında da kişinin edinmesi gereken en önemli becerilerden birisidir.

Okuma alışkanlığı kavramına temel oluşturan alt kavram olarak, "Okumak, bir yazıyı meydana getiren harf ve işaretlerle bakıp bunları çözümlmek veya seslendirmek." (TDK, 2019, s. 1793) anlamına gelmektedir. Bir başka tanıma göre ise okumak, kelimelerin duyu organları aracılığıyla algılanıp anlamlandırılması, kavranması ve yorumlanmasını içeren bir zihinsel etkinliktir (Sever, 2004). Söz edilen tanımlamalarda okuma eyleminin sadece harf seslendirmek olmadığı aynı zamanda işaretlemelerin de önemli olduğu belirtilmekte ve okumanın zihinsel bir faaliyet olduğuna vurgu yapılmaktadır. Bamberger (1990) okumanın çeşitli aşamalardan geçen karmaşık bir süreç olduğuna işaret etmiştir. Bu tanımlamaların her birinde okumanın, harfler ve noktalama işaretlerinden meydana gelen yazıları anlama ve yorumlama süreci olduğu görülmektedir. Calp (2010)'e göre, okuma hem zihinsel hem de fizyolojik bir etkinliktir. Bu nedenle sadece harfleri anlamlandırma şeklinde ele alınmamalıdır.

Yukarıdaki açıklamalara göre, okuma hem zihinsel hem de fiziksel becerilerin birlikte kullanıldığı bilişsel etkinliklerden biridir. Yazıyı meydana getiren öğeler kişi tarafından algılanırken hem duyu organları hem de zihinsel beceriler birlikte kullanılmaktadır. Bu nedenle okumanın çok yönlü, çok bileşenli bir süreç olduğunu söylemek mümkündür.

Okuma faaliyeti birey için çok çeşitli yararlar sağlamaktadır. Farklı içerikteki yazıların okunması kişiye farklı perspektiflerden bakabilme ve eleştirel düşünme becerisi kazandırmaktadır. Bu bağlamda da okumanın bireyin kişisel gelişimi açısından çok önemli bir yeri olduğunu söylemek mümkündür (Akyol, 2011). Tazebay (1997) okumanın sağladığı yararları açıklarken iletişimi odak noktasına almaktadır. Ona göre okuma, bireyin duyu ve düşünce dünyasının zenginleşmesine, kişilerarası iletişimde kendini daha iyi ifade etmesine katkı sağlar. Bu kazanım sayesinde bireyin toplumsal ilişkilerde avantajlı konuma geçtiği, ifadelerinde daha zengin bir içerik kullandığı ve düşüncelerini doğru araçlarla destekleyebildiği görülmektedir.

Okuma sadece genel kültür edinme olarak değerlendirilmemelidir. Kişinin günlük yaşamını sürdürebilmesi için de okumaya ihtiyacı vardır. Örneğin bir market alışverişi sırasında ürün etiketlerini okumak, banka işlemleri için gerekli açıklamaları okumak, otobüsün geçtiği durakları okumak ve birçok benzer eylem okuma faaliyeti ile birlikte yürütülmektedir. Bu nedenle okumayı günlük yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak görmek gerekmektedir. Bireyin yaşamı için gerekli temel eylemleri yerine getirebilmesi için bile okumaya gereksinimi vardır. (Akyol, 2011).

Okuma bireyin günlük yaşamını sürdürmesinden uygar bir toplum olmaya kadar giden oldukça geniş bir yelpazede rol almaktadır. Gelişmiş ülkelerin gelişmiş bireyler sayesinde var olduğu bilinmektedir. Donanımlı, farklı bakış açılarıyla değerlendirme yapabilen ve bilgi birikimine sahip bir toplum yetiştirmek okuma alışkanlığı ile mümkün olmaktadır. Uygar toplumlar için ilerlemenin ön koşulu okumaktır. Geri kalmış toplumlarda ise okuma

oranlarının oldukça düşük olduğu bilinmektedir. (Arıcan ve Yılmaz, 2010). Modern, yaratıcı ve ilerlemeci bir toplum okuma alışkanlığını kazanmış bireylerden meydana gelmektedir. (Demirel, 2002).

Özellikle günümüz dünyasında bilgi her geçen gün daha hızlı şekilde üretilmekte ve paylaşılmaktadır. Teknoloji ve internet kullanımının yaygınlaşması sınırsız bir veri havuzuyla karşılaşılmasına neden olmaktadır. Bu denli büyük bir bilgi havuzu içinde kişinin donanımlarını artırabilmesi okumakla mümkün olmaktadır. Günlük yaşam etkinliklerinden sanata kadar her alanda okuma zorunlu hale gelmiştir. Aksi takdirde bireyin yeni çağa uyum sağlayabilmesi oldukça zordur. (Özbay, 2016).

Okuma ulusal eğitim anlayışını ve okuryazarlık becerilerini geliştirme bağlamlarında eğitim politikalarında önemli bir yere sahiptir. Her vatandaşın söz konusu politikalardan yarar sağlayabilmesi eğitim politikalarına yapılan yatırımlarla mümkündür.

Bireyin kendisine ve ülkesine yarar sağlayabilmesi için gerekli donanıma kavuşması ancak okuma ile mümkün olmaktadır. Bireyin toplum içinde sağlıklı ilişkiler kurması, sınırlarını bilmesi, bilgiyi doğru değerlendirmesi ve muhakeme yapabilmesi için okumaya ihtiyacı vardır. Bu perspektiften bakıldığında okumanın hem bireyin hem de toplumun yaşamında en temel noktada durduğu görülmektedir (Özbay, 2016).

Yapılan tüm bu tanımlamalar doğrultusunda, okumanın günümüz koşulları içerisinde bir zorunluluk olduğunu söylenebilir. Toplumsal hayat içerisinde bireyin kendine yetebilmesi ve var olabilmesinin temel şartı güçlü bir okuma alışkanlığına sahip olmaktır. Kendine yetebilmek, toplumsal anlamda var olabilmek, olumlu sosyal ilişkiler geliştirebilmek ve toplumsal yaşama katkı sağlayabilmek ancak okumak ile sağlanabilmektedir. Tüm bu nedenlerle okumayı yalnızca bir boş zaman etkinliği olarak görmek doğru değildir. Okumak kişinin düşünce yapısını geliştiren oldukça önemli bir eylemdir.

Okumanın önündeki engelleri inceleyen Aytaş (2005)'a göre, öğrencilerin yaş düzeylerine uygun okuma hızlarına ulaşmamları, yerel ağız etkisinde kalmaları, metnin içindeki işaretlemelere dikkat vermemeleri ve yetişme koşulları gibi birçok neden okumanın istenilen düzeyde gerçekleşmesine engel olabilmektedir. Çocuğun içine doğduğu aile içinde okumaya karşı nasıl bir tutum olduğu oldukça önemlidir. Ailenin okumayı bir ihtiyaç olarak görmesi ve çocuğunu bu yönde şekillendirmesi okuma becerisinin gelişiminde büyük yer tutmaktadır. Bu tutumla yetişen çocuklar için okumanın bir ihtiyaç haline gelmesi mümkündür. Bu davranışların benimsenmediği bir aile yaşamında okumaya dair hiçbir ipucu gözlememiş çocukların okuma motivasyonunu elde etmesi oldukça güçtür. (Acıyan, 2008).

Okuma önünde engel oluşturabileceği düşünülen bir diğer etken teknolojik gelişmelerdir. Teknolojik araç kullanımının son derece yaygın hale gelmesi bireylerin zamanların tümünü buna ayırmalarına neden olmaktadır. Önceleri boş zaman değerlendirme etkinlikleri olarak görülen gazete, kitap veya dergi okumak için yeterli zaman bulunamamaktadır. Bunun nedeni teknolojik araçlardaki internet tabanlı uygulamaların çok daha popüler hale gelmesi ve bireyin yaşamında çok büyük bir yer edinmesidir. (Çağlayan, 2011). Akıllı telefonların bilgi edinme ve okuma amacıyla kullanılmadığı her elektronik ortam, okuma için engel oluşturmaktadır. Sadece video izleme veya dijital oyun oynama amacıyla kullanılan araçlar kişinin okuma için vakit ayırmamasına neden olabilmektedir. (Cengiz, 2017).

Okuma önündeki engellerden biri de eğitsel etkinliklerin okuma becerilerine yeterince odaklanmaması olarak görülmektedir. Bilginin öğretmenden öğrenciye aktarıldığı, öğrencinin bilgi edinmek veya değerlendirmek için herhangi bir çaba harcamadığı eğitsel ortamlar okuma becerisini zayıflatmaktadır. Bu tip etkinliklerde öğretmen sahip olduğu bilgiyi doğrudan öğrenciye aktarmakta veya sürekli etkin konumda kalmaktadır. Oysa okuma

becerisinin gelişimi için öğretmenin öğrenci karşısında rehber konumunda olduğu ve okuma motivasyonunu sağladığı bir noktada durması gerekmektedir. Bu nedenle okuma becerilerinin yeterince desteklenmediği geleneksel eğitim ortamlarının okuma önündeki önemli engellerden biri olduğu düşünülmektedir. (Çağlayan, 2011, s. 383). Okuma için gerekli olan tüm fiziksel ve psikolojik koşullar sağlandıktan sonra kişinin bu eylemi alışkanlık haline getirmesi beklenebilir.

Türk Dil Kurumu (2011)'na göre alışkanlık: "Bir duruma, şeye veya nesneye alışmış olma halidir." Daha geniş bir biçimde tanımlamak gerekirse alışkanlık: "insan yaşamında sürekli var olan, yaşamını etkileyen, zihinsel ve toplumsal tutumlarına yön veren kişiliğinin parçalarından biri olarak görülen davranışlardır" (Orhan, 2017). Bu tanımdan hareketle alışkanlıkların bireyin yaşamına yön veren önemli unsurlar olduğu söylenebilir. Odabaş ve arkadaşları (2008) okuma alışkanlığını, "bireyin yaşamı boyunca elde ettiği bilgileri, becerileri ve anlayışı yükselten, bireyin toplumsal yaşama uyum sağlamasına katkıda bulunan beceri" biçiminde tanımlamıştır. Tanju (2010) ise okuma alışkanlığını, "bireyin okuma eylemini zevkle tekrar etmesi" olarak özetlemiştir. Dökmen (1990) okuma alışkanlığını ele alırken, bireyin, neyi, ne zaman, nerede ve nasıl okuduğuna odaklanılması gerektiğini ifade etmektedir. Bunu daha detaylı anlamak için şu soruları sormaktadır:

- Okuyucu hangi çeşit yayınlar okumaktadır?
- Ne sıklıkta okuma yapmaktadır?
- Aralıksız şekilde ne kadar okuma yapabilmektedir?
- Hangi zamanlarda okumaktan keyif almaktadır?
- Okuma kaynaklarını hangi yollarla elde etmektedir?
- Okurken hangi stratejileri kullanmaktadır?

Yukarıda yer alan soruların yanıtları bireyin okumayı bir gereksinim olarak görüp görmediğini, davranışın alışkanlık haline gelip gelmediğini anlamamızı sağlamaktadır. Kişi okumayı yaşamının bir parçası haline getirmişse,

okurken çeşitli stratejiler kullanıyor ve belli bir düzen dahilinde okuyorsa bu alışkanlığı kazanmış demektir. (Dökmen, 1990). Bu sorulara Mut (2021) da dikkat çekmektedir.

Yılmaz'a göre (1995, s. 30) okuma alışkanlığı, "bireyin bir gereksinim ve zevk kaynağı olarak algılanması sonucu okuma eylemini yaşam boyu, sürekli, düzenli ve eleştirel bir biçimde gerçekleştirmesidir." şeklindedir.

Amerikan Kütüphane Derneği (ALA) okuyucuların kitap okuma sayıları üzerinden okuma alışkanlığını değerlendirmeyi amaçlamış ve aşağıda yer alan sıklıkları önermiştir. (ALA, 1978, s. 3):

- Çok okuyan okuyucular: 1 yıl içinde 21 ya da daha fazla kitap okumuş olmak.
- Orta düzeyde okuyan okuyucular: 1 yılda 6-20 kitap okumuş olmak.
- Az okuyan okuyucular: 1 yılda 1-5 kitap okumuş olmak.

Yukarıda yer alan okuma sıklıkları kişinin okuma alışkanlıklarına dair fikir verse de sadece okunan kitap sayısı ile değerlendirme yapmak doğru değildir. Kitap dışındaki diğer ortamlarda okumak yapmak, dijital araçlar üzerinde okumak ve benzeri eylemlerin de okuma alışkanlığı içinde değerlendirilmesi gerekmektedir. (Yıldız, Ceran ve Sevmez, 2015).

Okuma alışkanlığının kazanılması bir süreci ifade etmektedir. Bu sürece etki eden önemli gelişimsel dönemler olduğu düşünülmektedir. Buna göre çocukluk, gençlik ve yetişkinlik dönemlerinin alışkanlık bakımından farklı değerlendirilmesi gerekmektedir. Erken çocukluk dönemi kişinin yaşam boyunca sürdüreceği alışkanlıkların kazanılması bakımından oldukça önemlidir. (Aydınöz, 2019). Bunun yanı sıra çocuğun yaşamında kilit öneme sahip olan ebeveynler, öğretmenler ve arkadaşlar da alışkanlıkların kazanılmasında etkili olmaktadır. Çocukluk döneminde ailenin,

öğretmenlerin ve arkadaşların desteği ile kazanılmış alışkanlıkların kalıcı hale gelmesi ilerleyen yaşlara kıyasla daha kolaydır. Kişilik gelişiminin temel taşlarının atıldığı bu dönemde okuma eylemini gözlemleyen ve bu konuda teşvik edilen çocukların okumaya karşı olumlu tutum geliştirmesi muhtemeldir. (Aksoy, 2018).

Güneş (2017)'e göre, çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılması ve geliştirilmesi için ilköğretim dönemi kritik bir öneme sahiptir. Bu nedenle ilköğretim eğitim programlarının en temel amaçlarından biri çocuğun okuma, okuduğunu anlama ve bilişsel değerlendirme becerilerini geliştirmektir. Bu dönemde edinilen okuma becerisi sayesinde kişinin içinde bulunduğu dünyaya karşı eleştirel bir bakış açısı geliştirebilmesi mümkün olmaktadır.

İlköğretim 1. sınıf ile başlayan okuma öğrenimi akıcı okuma ve okuduğunu anlama çalışmaları ile devam etmektedir. İlköğretim çağı boyunca kendi diline ait metinleri akıcı ve doğru okuma hedeflenmektedir. Bu süreçte öğrencinin okumaya karşı olan ilgisinin artırılması oldukça önemlidir. Ortaöğretim kademesine gelmiş öğrencilerin artık soyut bilişsel değerlendirme yapabilme becerisi kazanmasıyla birlikte okuma eylemleri de farklı bir boyuta taşınmaktadır. Bu dönemdeki öğrenciler yazı metinlerini akıcı ve hızlı okuyabilmekte, okuduğuna eleştirel gözle bakabilmektedir. (Orhan, 2017). Öğrencilerin okuma alışkanlıklarının geliştirilmesi için okumanın ilgi çekici hale getirilmesi, okumanın somut yararları hakkında farkındalık sağlanması ve okumanın yaşamın bir parçası olduğunun kavratılması gerekmektedir. (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007).

Okuma alışkanlığının kazanılması için okumanın keyif veren bir etkinlik olarak algılanması daha doğru olacaktır. Kişinin okumayı zorunluluk olarak hissetmesi, keyif almaması ve motive olamaması alışkanlık kazanımını engellemektedir. Bu nedenle özellikle küçük yaştaki çocuklar için düzeylerine uygun, fazla zorlayıcı olmayan ve keyif veren metinlerin tercih edilmesi okuma alışkanlığının kazandırılması için gereklidir. (Orhan, 2017).

Okuma alışkanlığının kazanılmasında çocukluk dönemi oldukça önemli olsa da diğer evrelerde de alışkanlıklar kazanmak mümkündür. Ergenlik ve yetişkinlik dönemlerinde de bireyler kendi iradeleri veya çevrelerinin etkileriyle okuma alışkanlığı edinebilmektedir. Bu noktada kişinin kişisel ilgileri önemli bir yer tutmaktadır. Yetişkinlik döneminde kişisel ilgilerin okuma alışkanlığı için belirleyici etkenlerden biri olduğu düşünülmektedir. (Güneş, 2017).

Okuma ilgisi, kişinin herhangi bir zorlama olmadan okumaya yönelmesini ifade etmektedir. Zevk duyulan alanlar dikkate alınarak yapılan seçimler okuma ilgisinin sağlanmasındaki kritik noktalardan biridir. Kişinin ilgi alanında yer almayan içeriklerin okunması okuma ilgisinin düşmesine neden olmaktadır. Okuma ilgisini önemli kılan ise okuma alışkanlığının öncüsü olmasıdır. Okumaya karşı ilgisi olmayan bir bireyin okuma alışkanlığı kazanması pek mümkün görünmemektedir. (Balcı, 2016).

Okuma ilgisinin yaşa bağlı olarak gelişim gösterdiği ifade edilmektedir. Okumayla ilgilenme biçiminde başlayan bu süreç, okumaya yönelme, okumayı sevme ve okumaya zaman ayırma biçiminde ilerler. Bu dönemde okumaya ilgi gösteren ve seven kişi farklı okumalar yaparak okuduğu içerikleri karşılaştırma becerisi kazanabilmektedir. Okuma ilgisinin sonunda araştırma, öğrenme ve bilgi üretme gibi becerilerin de geliştiği görülmektedir. (Güneş, 2017).

Yılmaz'a göre, okuma alışkanlığı dört aşamada ele alınabilir:

1. "Sadece okuyabilme-yazabilme" becerisini/yeteneğini anlatan temel okuryazarlık;
2. Okumanın bireysel ve toplumsal yaşamda "işe yarayan" bir araç olarak kullanılması anlamına gelen işlevsel okuryazarlık;
3. Okumanın "otomatikleşmiş" bir eylem niteliğiyle, sürekli ve düzenli biçimde gerçekleştirildiği okuma alışkanlığı;

4. Analitik ve sorgulayıcı okuma biçimiyle okuduklarını “özümsemeyi/içselleştirmeyi” ifade eden eleştirel okuma olarak sıralayabiliriz (Yılmaz, 2021, s. 285).

Çocuklarda bir okuma alışkanlığı belli dönemler içerisinde oluşmaktadır. Bu dönemleri şu şekilde sıralamak mümkündür (Bamberger, 1990):

1. Resimli kitap ve tekerleme evresi: Benmerkezci düşüncenin hâkim olduğu 2-6 yaş dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde çocukların ilgisi renkli görsellerin olduğu kitaplara daha çok yönelmektedir.
2. Peri masalları evresi: Çocuğun hayallere karşı hassasiyet gösterdiği 6-9 yaş arası döneme denk gelmektedir. Bu dönemdeki çocuklar gerçeküstü hikâyelerden oldukça hoşlanır.
3. Gerçeklere yönelme evresi: Bu dönemdeki çocuklarda peri masallarının etkisi devam etse de neden ve nasıl sorularının da gündeme geldiği görülmektedir.
4. Macera evresi: Çocuğun soyut işlemler evresine geldiği 12-15 yaş arasını kapsamaktadır. Bu dönemdeki ergenler kendi tarzını ortaya koymaya başlamakta ve ilgi alanlarını genişletmektedir. Macera evresindeki okuyucular için duygu odaklı metinler ilgi çekici olabilmektedir.
5. Olgunluk evresi: 14-17 yaş arasındaki ergenlerin ilgilerini barındıran evredir. Bu dönemdeki birey, dış dünyayı gerçekçi bir gözle değerlendirmeye başlamaktadır. Bu nedenle, tarih, sanat, seyahat veya aşk hikâyeleri gibi konular ilgisini çekmektedir.

Okuma ilgisinde etkili olduğu düşünülen bir diğer etken ise cinsiyettir. Amerika Birleşik Devletleri'nde 25 yıl süre ile gerçekleştirilen bir araştırmada kız öğrencilerin erkeklere kıyasla daha fazla okuma alışkanlığına sahip olduğuna dair veriler elde edilmiştir (Güneş, 2017). Çocuk Vakfı (2006) tarafından yürütülen bir araştırmada da erkeklerin okuma alışkanlığı konusunda kızlardan daha zayıf olduğu bildirilmiştir.

Okuma alışkanlığına yönelik yukarıdaki bilgiler tümüyle ele alındığında bu alışkanlığın kazanılmasında çeşitli etkenlerin ve dönemlerin etkili olduğu görülmektedir. Bununla birlikte her alışkanlıkta olduğu gibi okuma alışkanlığı için de bireyin çabası, isteği ve ilgisi son derece önemlidir. Okuma alışkanlığının kazandırılmasına yönelik çalışmalarda bu etkenlerin göz önüne alınması ve buna göre planlama yapılması gerekmektedir (Batur, Gülveren ve Bek, 2010).

Görüldüğü gibi, okuma alışkanlığı okuma ve alışkanlık kavramlarına dayalı ve diğer alışkanlıklar için geçerli olan içeriğe sahip bir kavramdır. Kısaca, okuma eyleminin sürekli ve düzenli biçimde keyif alınarak gerçekleştirilmesidir.

2.1.2. Okuma Alışkanlığı Süreci

Okuma alışkanlığı kolay kazanılamayan, birçok bireysel ve toplumsal etkenin söz konusu olduğu uzun bir süreç olmasına karşın, sürekli beslenmediğinde zayıflaması ve hatta kaybedilmesi de olası olan bir alışkanlıktır.

Russel'a (1949) göre, "görsel-işitsel ve söze dayalı işlem becerisi ile sağlanan okuma süreci karmaşık bir yapıya sahiptir. Bu süreç kişinin içinde bulunduğu gelişimsel özelliklerden, aileden ve çevreden etkilenmektedir. Çocukluk çağı ise okuma alışkanlığı bakımından kritik bir viraj noktasıdır." (Akt. Keleş, 2006). Çocuğun gelişiminde ilk figürler olan anne ve baba okuma alışkanlığının öncüleri olmalıdır. Ardından gelen eğitimciler ve arkadaşlar da en az ebeveynler kadar etkili olmaktadır (Çakmak ve Yılmaz, 2009).

Okuma eylemi zihinsel işlevlerle sağlandığı için okuyucunun zihinsel gelişimi ile doğrudan ilişkilidir. Zihinsel gelişim belli dönemlerde çeşitli aşamalardan geçerek farklılaşmaktadır. Yaş ve olgunlaşma ile birlikte insan beyninin

çevreyi ve yaşananları algılama biçimi değişmektedir. Bu nedenle çocuk, ergen ve yetişkinler için okuma süreci farklı özellikleri içinde barındırmaktadır. Genel olarak 10-12 yaş ile birlikte ergenlik başlamakta, 18-21 yaş arasında son bulmaktadır. Ardından gelen yetişkinlik döneminde ise zihinsel olgunluğun büyük ölçüde tamamlandığı görülmektedir (Navruz, 2019).

Okuma alışkanlığına dair ilk uyarılar bebeklik döneminde verilebilmektedir. Bu dönemde sade ve renkli görsellerle desteklenen, yalın bir anlatıma sahip olan materyallerin ebeveyn tarafından çocuğa okunması okuma alışkanlığı sürecinin ilk adımları olarak görülmektedir. Çok küçük yaştan itibaren kendine ait bir kitaplığı olan çocukların okuma kültürünü edinmeleri, okumayı yaşamın vazgeçilmez bir parçası olarak görmeleri muhtemeldir. Benzer şekilde evde okuma yapan kişilerin varlığının gözlenmesi, çocuğun kütüphane ortamına dahil olması veya okuma materyalini kendi seçmesi gibi etkinlikler okuma alışkanlığı kazanım sürecine büyük fayda sağlamaktadır (Kurulgan ve Çekerol, 2008).

Okuma alışkanlığı sürecinde kritik öneme sahip alanlardan biri de okul öncesi eğitim kurumlarıdır. 3-6 yaş arasındaki çocukların öğrenim gördüğü bu kurumlarda okuma etkinliklerine gereken önemin verilmesi sürecin devamlılığının sağlanması için gereklidir. Okul öncesi eğitim ortamlarının tasarımında okuma materyallerinin çocuğun erişebileceği noktalarda konumlanması, sesli ve eğlenceli görselleri olan materyallerin okumaya dahil edilmesi, okuma için özel zamanlar ayrılması gibi etkinliklerle okuma alışkanlığı süreci yavaş yavaş zenginleştirilmektedir (Atman vd., 2012). Bu sürecin en önemli liderleri okul öncesi öğretmenleridir. Öğretmenlerin tasarladıkları etkinliklerle çocuğun okuma ilgisinin artırılması, okumanın günlük yaşama dahil edilmesi mümkündür. Özellikle hayvan figürleri ile bezenmiş okuma materyallerinin sürece dahil edilmesi ve drama etkinliklerinden faydalanılması okul öncesi yaş grubunun okuma ilgisini canlı tutabilmektedir (Çılgın, 2006).

Okul öncesi eğitiminin ardından gelen ilköğretim sürecinde çocuğun okuma eylemini kendi başına gerçekleştirebilmesi mümkün hale gelmektedir. Önceleri okumada pasif durumda bulunan çocuk okuma yazma öğrenimi ile birlikte aktif duruma geçmektedir. Yılmaz (2012)'a göre "okuma alışkanlığının kazanımı ve geliştirilmesi sürecinde hem bireysel hem de toplumsal etkenler söz konusudur. Bununla birlikte okuma alışkanlığı ile en yoğun ilişkinin kurulduğu alanlar örgün eğitim kurumlarıdır." Bircan ve Tekin (1989) ise "okuma alışkanlığının örgün eğitim içinde kazanılacak bir beceridir. Okul çağında kazanılamamış okuma alışkanlığının yetişkinlik döneminde kazanılması oldukça güçtür. Okuma alışkanlığının ilköğretim sürecinde kazanılmış olması yetişkinlik için sağlam bir temel oluşturur.

Çocuklarda yaşa bağlı değişimlerin okuma alışkanlığı sürecini nasıl etkilediğine dair çeşitli araştırmalar yapılmış ve zihin gelişiminin oldukça önemli olduğu görülmüştür. Araştırmacılara göre okuma alışkanlığı süreci için 8-15 yaş arası son derece önemlidir. Bamberger (1990) 8-13 yaş arasını okuma için altın dönem olarak nitelendirmektedir. Türkiye'deki duruma bakıldığında da düzenli kitap okuma alışkanlığı olan çocukların 7-14 yaş arası grup olduğu görülmektedir. Bu dönemde okuma alışkanlığı edinmiş çocukların zihinsel gelişimlerinin de olumlu yönde ilerlediği bildirilmiştir (Akt. Durualp vd., 2013).

Okuma alışkanlığının kazandırılmasında bireyin yaş faktörü hesaba katılmalı, toplumsal ve bilişsel kazanımların sağlanabilmesi adına okuma alışkanlığına katkı sağlayacak yazınsal ürünler bu çerçevede oluşturulmalıdır.

Okuma alışkanlığı kazandırılması bireyin yaşamında bir süreç olarak ele alınmalıdır. Çocuk döneminde, çocuğun yaşına ve gelişim özelliklerine uygun kitapların sağlanması ile başlanılarak bu alışkanlığın kazandırılması

ve ilerleyen süreç içerisinde ilgi alanları ile doğru yönlendirmenin yapılması gerekmektedir.

Okul öncesi ve ilkokul döneminde resimli kitaplarla kazandırılan okuma alışkanlığı, çocuğun hayal gücünü, yaratıcılığını ve zihinsel becerilerini geliştirmesi yönünde oldukça önemlidir. Çocukluk döneminde okuma alışkanlığı kazandırılması, çocuğun yaşamındaki ilerleyen süreçte, çocuğun güçlü bir kelime bilgisine sahip olmasını da sağlamaktadır. Kelime ve anlam bilgisine yoğun olarak sahip olunması iletişim becerilerinin kuvvetlenmesini sağlar, kişi kendini daha iyi ifade edebilir hale gelir. Kendini daha iyi ifade edebilmek, sağlıklı bir iç dünyaya sahip olmayı sağlar. Kendini iyi ifade edebilen kişiler sağlıklı sosyal ilişkiler kurabilir ve sosyal hayatta daha iyi konumda yer alırlar. İyi bir okuma alışkanlığı, kişinin eğitim hayatını da olumlu yönde etkiler.

Çocuğun okuma alışkanlığı sürecinde yer alan ilk etken ailedir. Aile içerisinde ilk ve doğru yönlendirme yapılmalıdır. Çocuk okula başladığında, öğretmenleri tarafından okuma alışkanlığının geliştirilmesi büyük önem taşır. Çocuğun okuma alışkanlığı kazanmasında kütüphaneler, çocuğun eğitim gördüğü okul öncesi ve ilkokul kurumları, çocuğun içerisinde bulunduğu sosyal çevre, ailenin sahip olduğu gelir durumu ve ailenin okumaya karşı farkındalığı oldukça büyük önem taşımaktadır.

Özetlenecek olursa, okuma alışkanlığı dikkatli ve doğru davranılması, duyarlı olunması ve bilgiye dayalı olarak gerçekleştirilmesi gereken bir süreç sonunda kazanılabilir.

2.1.3. Okuma Alışkanlığında Etkili Olan Etkenler

Okuma alışkanlığı kazanmada aile, okul, öğretmen, yakın çevre, kütüphane, medya, yayıncılar, düşünce özgürlüğü iklimi gibi toplumsal etkenlerle, nitelikli kitapların oyuncaklar arasında yer alması, çocuğa kitap okuma, onunla

kitaplar hakkında konuşma, evde kitaplık, okuyan model, okuma motivasyonları, kitabevi-kütüphane ziyaretleri gibi bireysel nitelikli etkenlerin söz konusu olduğu söylenebilir.

Bireyin yaşamı boyunca kendini tanıyabilmesi, ne istediğini bilmesi, zengin bir düşünce dünyasına sahip olması ve eleştirel perspektifle bakabilmesi için okuma eylemi ile zihinsel işlevlerini güçlendirmesi gerekmektedir. Okuma alışkanlığı zihinsel işlevlerin son derece canlı tutulduğu kültürel etkinlikler arasında yer almaktadır. Kişinin okuma alışkanlığı üzerinde çeşitli etkenlerin rol oynadığı düşünülmektedir. Bu başlık altında ilgili etkenler detaylandırılmıştır.

2.1.3.1. Bireysel Etkenler

Her alışkanlıkta olduğu gibi okuma alışkanlığında da çeşitli bireysel etkenlerin etkisi söz konusudur. Okuma bireysel bir eylem olduğu için de kişinin sahip olduğu özellikler son derece önemlidir. Okuma süreci hem fiziksel hem de zihinsel süreçleri barındıran karmaşık bir yapıdır. Kişinin sağlıklı bir okuma süreci yaşayabilmesi için öncelikle duyu organlarının ve beyin fonksiyonlarının sağlıklı olması gerekmektedir. Bu fonksiyonlar kişinin okumaları üzerinde son derece etkilidir (Gürsoy, 2018).

Okuma, kişinin bu yöndeki isteği ile başlayıp azmi ile devam etmektedir. Yazarların düşüncelerinin okuyucuya aktarıldığı bu süreçte bireyin ilk görevi bir düzen dahilinde okumaya devam etmesidir. Aksi takdirde okumanın alışkanlık haline gelebilmesi mümkün değildir. Bilinçli bir okuyucunun aşağıdaki özelliklere sahip olması gerektiği belirtilmektedir (Suna, 2006):

- Okuma konusunda istek duymalıdır.
- Okuduğu sözcükleri anlamlandırabilmelidir.
- Aktarılmak istenen düşünce ve duyguları kavrayabilmelidir.
- Okuduğu metne eleştirel bir gözle bakabilmelidir.

- Okunan içeriği farklı içeriklerle kıyaslayabilmelidir.

Yukarıda sıralanan maddeler okumanın sadece sözcükleri anlama süreci olmadığını göstermektedir. Bilinçli bir okuyucu okuduğu içerikleri analiz edebilmeli ve metnin hedeflerini kavrayabilmelidir. Bu becerileri kullanarak yapılan okumalar kişinin kendine güven duymasına ve kültürünü geliştirmesine destek olmaktadır. Okuma alışkanlığı kazanmış bireylerin bu beceriler dahilinde okuma yapmaları beklenmektedir (Sevmez, 2009).

Okumayı etkileyen bireysel etkenlerden biri de kişinin sahip olduğu zihinsel yeterliliktir. Her bireyin zihinsel işlevleri farklı düzeylerde. Bu durum okuduğunu anlayabilme, yorumlama ve okumaya devam etmeye yönelik ilgi için kaynak oluşturmaktadır. Kişinin zihinsel yeterliliğini okuduğu içerikleri anlayabilmek için yetersiz kalıyorsa okuma alışkanlığının oluşması oldukça güçtür. Bu gibi durumlarda zihinsel seviyeye uygun nitelikteki içeriklerin tercih edilmesi okuma alışkanlığının desteklenmesi için gereklidir (Sünbül vd., 2010).

Okuma alışkanlığı üzerindeki en önemli etkenlerden biri şüphesiz ki kişinin güdülenmesidir. Okumaya karşı güdülenmemiş birinin ilgisini bir metne kaydırması ve okumayı sürdürmesi zordur. Kişi bazen kendi motivasyonu bazen de çevreden gelen bildirimlerle okumaya karşı güdülenebilmektedir. Bu noktada tercih edeceği metinler ilgi alanlarıyla örtüştüğü takdirde okuma ilgisinin devamlılık kazanması daha kolaydır. Ayrıca okuma eylemlerinin ardından çevreden gelen olumlu geri dönüşler özellikle erken dönemdeki çocuklar için pekiştirici görevi görmektedir. Eğitsel ortamlardaki bu pekiştiriciler çocuğun okuma alışkanlığını desteklemektedir (Tuna, 2016).

Okuma hızı da kişinin okuma alışkanlığı üzerinde etkili olan etkenlerden biridir. Yeterince hızlı okuyamayan bireylerin devam ettiği metni bitirip başka bir metne geçmesi oldukça zordur. Ayrıca okumadaki yavaşlık ve zorlanma

kişinin bu konudaki motivasyonunun azalmasına ve okuma alışkanlığının zarar görmesine neden olabilmektedir (Tanju, 2010).

Kişinin bir duruma yönelmesi için sahip olduğu tutumun olumlu olması gerekmektedir. Özellikle öğrencilerin okumaya karşı olumsuz tutum içinde olmaları okuma alışkanlığının gelişmesini engellemektedir. Kişisel ilgi alanını genişletmek ve okumayı zevkli hale getirmek okumaya karşı olumlu tutum geliştirmeye neden olabilmektedir. Bu nedenle bir alışkanlığın kazanılmasında öncelikle yapılan eylemlere karşı geliştirilen olumsuz tutumların yok edilmesi gerekmektedir. Okumaya karşı olumsuz tutum geliştiren bireyler için öncelikle bu tutumun kırılması gerekmektedir. Bu sayede kişinin okumaya karşı olan ilgisinin artırılması ve okuma alışkanlığının kazanılması mümkün olabilecektir (Başaran ve Ateş, 2009).

Kişinin içinde bulunduğu çevre kazandığı alışkanlıklar üzerinde etkilidir. Erken yaşta aile bireyleri çocuk için rol model olurken özellikle ergenlik döneminde arkadaş çevresinin değerli hale geldiği bilinmektedir. İçinde bulunulan çevre ve arkadaşların okumaya karşı olan tutumu bireyin tutumlarını şekillendirebilecek güce sahiptir (Sünbül, 2010).

Ergenlik dönemindeki gençlerin popüler olma ve grup tarafından kabul görme istekleri sergiledikleri davranışları etkilemektedir. Buna göre okumaya karşı olumsuz tutum sergileyen bir çevrede yaşayan gençler okuma ilgisini yitirmektedir. Tersî şekilde okumanın ve öğrenmenin popüler olduğu arkadaş ortamlarında yer alan gençlerin okuma ilgisinin artması beklenen sonuçtur (Ünal, 2019).

Evde bulunan kitap sayısının da kişinin okuma alışkanlığı ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Buna göre erken dönemden itibaren evinde birçok kitap olduğu bilinen kişilerin okumaya yönelik ilgileri artmaktadır. Evde bulunan kitap sayısı ailenin bilgi birikimi ve okuma alışkanlıklarının da olduğunu göstermektedir. Bu nedenle evde yeterli sayıda okuma materyali

bulundurulması çocukların okuma alışkanlığı kazanabilmesi için gereklidir (Yücebaş, 2017, s. 9).

Okuma alışkanlığının kazanılmasındaki en önemli süreçlerden biri okuyucunun süreklilik ve tutarlılık dahilinde hareket etmesidir. Süreklilik ve tutarlılık içerisinde olmayan okumaların alışkanlık haline gelmesi oldukça zordur. Bu konuda karşılaşılan sorunlardan biri çocuklar için gelişimsel seviyelerine uygun olmayan okumalar yaptırmaya çalışmaktır. Okuduğu metinden keyif almayan çocuğun okuma davranışını süreklilik dahilinde sergilemesi mümkün değildir. Okullarda okunması zorunlu olarak seçilen eserlerin bazıları çocuklara hitap etmemektedir. Bu durumda çocuğun okumaya yönelik ilgisi azalmakta ve okuma eylemi süreklilik göstermemektedir (Aytaş, 2003).

Okuyacağı metinleri kendi seçen çocukların okuma alışkanlıklarında süreklilik görülmesi daha muhtemeldir. Bu nedenle çocukların ilgilerini keşfetmelerine izin vermek gerekmektedir (Ülper, 2011).

Okuma alışkanlığının çocuğa kazandırılmasında aileye düşen görevlerden biri çocuğun kütüphane ile erken yaşta tanıştırılmasıdır. Anne ve babasından kütüphaneye gitme davranışlarını gözlemleyen çocuk için bu kültürün gelişmesi daha kolaydır. Ayrıca çocukla beraber kütüphane etkinliği yapılmasının aşağıda yer alan avantajları olduğu bildirilmektedir (Crossley, 2015):

- Çocukların zihinsel becerilerinin gelişimi desteklenir.
- Çocukların dinleme, konuşma ve yazma becerileri gelişmektedir.
- Sosyo-duygusal gelişim desteklenir.
- Ebeveyn çocuk arasındaki bağ güçlenir.
- Okul için hazırlık sağlanmış olur.
- Ebeveynin kendi zihinsel becerileri de gelişir.

Çocukluk çağı bireyin gelişimi için temel oluşturmaktadır. Bu dönemde çocuk için en önemli modeller ebeveynlerdir. Bu nedenle ebeveynlerin okuma alışkanlığı kazandırmada sorumlu olan ilk kişiler olduğu düşünülmektedir. Çocuk eğitim öğretim faaliyetleri ile ilk olarak ailede karşılaşmaktadır. Hem fiziksel hem de sosyal gelişim açısından aile desteği alan çocukların olumlu alışkanlıklar geliştirmesi muhtemeldir. Bu nedenle ebeveynler çocukların sadece fiziksel ihtiyaçlarını gidermek değil olumlu alışkanlıklar beceriler kazandırmakla da yükümlüdür (Çakmak ve Yılmaz, 2009, s. 494).

Okuma alışkanlığı edinimindeki bireysel etkenler Yılmaz'ın çalışmasında şu şekilde verilmiştir:

- Anne-baba kitap okuma konusunda çocuğa “okuyan model/örnek” olmalı ve onu çeşitli yollarla motive etmelidir.
- Evde ve çocuğun odasında bir kitaplık olmalıdır.
- Çocuğun okuması için seçilen kitaplar onun gelişim düzeyine ve ruhsal gereksinimlerine uygun (çocuğa göre) olmalıdır. Bunun için ebeveyn öğretmen ve kütüphaneci ile işbirliği yapmalıdır.
- Ebeveynler ve öğretmenler kitap okumayı çocuk için oyunun parçası kılmalıdır.
- Okul öncesi dönemde ebeveyn çocuğa kitap okumalı ve kitaplar hakkında onlarla konuşmalıdır.
- Çocuklar mutlaka bir kütüphaneye üye yapılmalı ve kütüphaneyi bol bol kullanmalıdır.
- Çocuklar kitabevi ve kitap fuarlarına götürülmeli ve onlar orada kitap satın almalıdır.
- Anne ve babaları tarafından çocuklara kitap hediye edilmeli, kitap satın almaları için onlara belirli ölçüde bütçe ayrılmalıdır.
- Özellikle 1997 yılı ve sonrası doğan Z-kuşağı ve Alfa kuşağı çocuklarının özellikleri dikkate alınmalıdır. Teknoloji kuşağı olan bu dijital yerli çocukların teknolojiyi doğru ve dengeli kullanmaları sağlanmalıdır. Teknoloji kullanımı onların okuma kültürüne zarar vermemelidir.
- Çocukların televizyon izleme, bilgisayar ve internet kullanımı ile kitap okumaları arasında bir denge kurulmalıdır. Bu konuda özellikle ebeveynler dikkatli, duyarlı ve bilinçli davranmalıdır. Onlar bu dengeyi kendileri için de kurmalı ve çocuklarına bu konuda iyi/doğru örnekler olmalıdırlar (2021, s. 290-291).

Çocukluk dönemi için önemli figürler olan ebeveynler ve öğretmenler okuma davranışları ile model olmalıdırlar. Çocuk için değerli olan bu kişilerin okuma

davranışlarında bulunması sosyal öğrenme ile çocuğun da okumaya yönelmesini sağlamaktadır. Çocuğa model olmak yerine uyarıda bulunan ebeveynler ve öğretmenler hedeflerine genellikle ulaşmamaktadır. Bu nedenle çocuğun görebileceği alanlarda yetişkinlerin okuma yapıyor olması son derece önemli ve gereklidir. Çocukluk döneminde gözlemlenen davranışların çocuğun yaşamı boyunca sürdüreceği alışkanlıklar için temel oluşturacağı bilinmektedir (Aktaş ve Gündüz, 2004, s. 21).

Ebeveynlerin okuma alışkanlığı kazandırmak için yapabileceği temel durumlardan biri evde kitaplık oluşturmaktır. Evde bulunan kitaplıkta hem ebeveynler hem de çocuk için çeşitli materyaller ve farklı türde kitaplar yer almalıdır. Mümkünse çocuğun kitaplığının ayrı şekilde tasarlanması okuma alışkanlığının kazandırılması için iyi bir adım olacaktır. Kitaplığın ev içinde var olan ve yaşamın bir parçası haline gelen alan oluşturması okuma kültürünün gelişmesi açısından son derece önemlidir (Gürsoy, 2018, s. 33).

Okuma alışkanlıkları içinde bireysel etkenleri şekillendirebilecek önemli roldeki diğer bireyler de öğretmenlerdir. Öğrenciye okuma alışkanlığı kazandırılması sadece Türkçe veya Edebiyat öğretmenlerinin değil tüm öğretmenlerin sorumluluğu olarak görülmektedir. Yetişen neslin okuma alışkanlığı kazanmış olması toplumların en önemli meselelerinden biridir. Bu meselenin çözümünde kritik öneme sahip olan kişiler ise öğretmenlerdir. Öğretmenler okumaya karşı olumsuz tutum sergileyen öğrencilere olumlu tutum kazandırmak ve ardından okuma ilgisini canlı tutmak için etkinlikler düzenlemektedir. Bu faaliyetlerde öğrencinin gelişimsel döneminin ve ilgi alanlarının göz önünde bulundurulması son derece önemlidir. Özellikle okuma karşısında olumsuz tutum sergileyen öğrencileri ilgi alanlarına girmeyen metinlerle zorlamak öğrencilerin iş birliğinden kaçınmasına neden olabilmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurularak gösterilen çabalarda öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırılabilir (Gürsoy, 2018, s. 33-34).

Öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanma sürecinde sınıf öğretmenleri ayrı bir öneme sahiptir. İlk okuma yazma çalışmalarına eşlik eden sınıf öğretmenleri okuma alışkanlığının temellerinin atıldığı süreçte yer almaktadır. Öğretmenler hem öğrencilere hem de ailelere okumanın önemi konusunda rehberlik yapmaktadırlar. Okul içi ve okul dışı etkinliklerle öğrencinin okuma alışkanlığı kazanmasına destek olmaktadır. Burada önemli olan bir diğer nokta ise sınıf öğretmenin de okuma alışkanlığına sahip olmasıdır. İyi bir okuyucu olan öğretmenlerin öğrencilerine model olması motivasyon sağlayıcı bir etkidir (Akbabaoğlu, 2019, s. 32).

Kısaca, çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında aile, okuyan model, evde kitaplık, öğretmen, yakın çevre, öğretmen, arkadaş grubu, kitapların niteliği, motivasyon kaynakları, ilgi ve merak duygusu gibi bireysel etkenler büyük önem taşımaktadır.

2.1.3.2. Sosyo-Ekonomik (Toplumsal) Etkenler

Okuma alışkanlığı toplumsal nitelikli bir alışkanlıktır. Okuma davranışı tek başına bireysel bir davranış gibi gözükse de bu yaklaşım tümüyle doğru değildir. İçerisinde kültürel, siyasi ve ekonomik birçok yön barındırması nedeniyle okuma davranışı aynı zamanda toplumsaldır. Kişinin okuma alışkanlığı kazanması sürecinde etkili olan bir diğer etken ise toplumsal etkenlerdir.

Toplumsal etkenler literatürde sosyo-ekonomik etkenler olarak ele alınmaktadır. Okuma etkinliğinin sosyolojik analizinin yapılması toplumsal etkenlerin ortaya konması açısından önemlidir (Yılmaz, 1995b, s.55). Okuma alışkanlığını etkileyen, onunla arasında ilişkiler olduğu düşünülen sosyo-ekonomik etkenleri aşağıda başlıklar altında ele alabiliriz:

Yaş, cinsiyet, medeni durum- okuma alışkanlığı ilişkisi; Okuma alışkanlığı yaş gruplarına göre değişiklikler gösterebilmektedir. Özellikle genç bireylerin

okuma sıklıkları, diğer yaş gruplarındaki bireylere göre daha fazladır. Yılmaz'ın (1995b, s. 329) araştırmasında da belirttiği gibi, yaş grubu yükseldikçe okuma oranı düşmektedir. En çok okuyan yaş grubu 15 ve 24 yaş arası gençler olmaktadır. Orta düzey okuyucular 2 ile 34 yaş arası iken en az okuyanlar 65 yaşının üstündeki bireylerdir. Okul öncesi dönemde çocuklar daha çok resimli kitaplara ilgi duymaktadır. Bu yaş grubunda çocuklar daha çok anne ve babalarının okudukları hikâyeleri dinlerler. 5 yaşın üstündeki çocuklar daha çok metin ile ilgilidir (Sofuoğlu, 1979, s. 156.). Bu dönemde hikâye ve resim ilişkisini kurarak hikâyenin içeriği ile daha çok ilgilenirler. Anne ve babanın çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılması sürecinde büyük bir rolü bulunmaktadır. Onların yaş ve gelişim özelliklerine uygun kitapların seçilmesi, okuma alışkanlığı oluşturulmasında büyük bir rehber niteliği taşımaktadır. Cinsiyet ve okuma alışkanlığı ilişkisine bakıldığında, kız çocuklarının erkek öğrencilere göre okuma konusunda daha istekli olduklarını söyleyebiliriz (Gambell ve Hunter, 2000). Medeni durum ve okuma alışkanlığı ilişkisine bakıldığında bekar bireylerin evli bireylere göre daha çok okudukları söylenebilir Ebeveyn olan bireylerin genelde evli olması ve bunların düşük okuma alışkanlıklarına sahip bulunması çocuklara model olması gereken anne-baba olgusu açısından olumsuz bir durum olarak değerlendirilmektedir. (Yılmaz, 1995b, s.330).

Eğitim düzeyi-okuma alışkanlığı ilişkisi; Araştırmamızın amacını oluşturan bu ilişkiye bakıldığında okuma alışkanlığı ile eğitim düzeyinin ilişkisi olduğu görülmektedir. Yılmaz' a (1995b) göre; "bireylerin, sahip oldukları eğitim düzeyleri ya da eğitim ile olan ilgi düzeyleri, onların iş/meslek, aile, kişisel yaşam gibi alanlardaki bilgi gereksinimlerini, bu gereksinimlerin boyutunu ve karşılanma biçimini, kısaca bilgi ile ilgili davranışlarını belirlemektedir." Bu durum da okuma alışkanlığını etkileyen bir unsurdur. Yapılan araştırmalarda, ailenin eğitim düzeyinin yüksek olması, genel olarak çocukların okuma alışkanlığını olumlu yönde etkilediği sonucuna ulaşılmaktadır. Suna'nın (2006, s. 5) araştırmasına göre, çocukların okuma konusundaki ilgilerinin

yüksek olmasında, ebeveynin okumaya olan ilgisinin yüksek olmasının büyük bir etkisinin olduğu anlaşılmaktadır.

Gelir düzeyi- okuma alışkanlığı ilişkisi; Yılmaz'a (2004a) göre, üst gelir düzeyindeki bireylerin okuma alışkanlığı düzeylerinin de genel olarak yüksek olup, üst gelir düzeyindeki çocukların alt ve orta gelir düzeyindeki çocuklara göre daha fazla kitap okudukları anlaşılmaktadır. Çevre koşullarının yetersiz olması çocukların okuma alışkanlıkları düzeyini olumsuz yönde etkilemektedir. Uygun koşulların oluşturulmaması durumunda daha az okuma davranışı gözlemlenecek ve çocuklar için yeterli bilişsel seviyenin ve okul başarısının elde edilmesi daha zor olacaktır. Üst gelir düzeyine sahip ailelerde yaşayan çocuklar için okuma ortamlarının daha kolay sağlandığı, basılı ve elektronik kaynaklara daha kolay erişebildikleri ve daha iyi bir okuma kültürlerinin olduğu gözlemlenebilmektedir. Yeterli gelir düzeyine sahip olmayan öğrencilerin sınıf kitaplıklarına ve kütüphanelere yönlendirilmeleri, okuma alışkanlığı seviyesinin yükselmesinde büyük önem taşımaktadır.

Meslek-okuma alışkanlığı ilişkisi; Meslek, eğitim düzeyi ve gelir düzeyi ile ilişkilidir. Yılmaz (1995b, s. 331) araştırmasında, "okuma sıklıkları ile meslekler arasında anlamlı bir ilişki olduğunu, okuma ve bilgiye dayalı meslekleri olan kişilerin (memur, öğrenci vb.) bu nitelikte olmayan kişilere (esnaf, çiftçi, ev kadını vb.) göre daha çok okuduğunu" söylemektedir.

Yaşanılan sosyo-ekonomik bölge-okuma alışkanlığı ilişkisi; Balcı (2009) araştırmasında, "okuma alışkanlığına ilişkin alınan toplam tutum puanları en yüksek olan öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeye göre orta sosyo-ekonomik çevrede bulunduğu, bunu alt ve üst sosyo-ekonomik çevrede bulunan öğrencilerin izlediği" bulgusuna ulaştığını belirtmektedir.

Aile, okul ve öğretmenler gibi asıl etkenlerin yanında öğrencilerin okuma alışkanlığını etkileyen başka bazı toplumsal etkenlerin varlığı gözlemlenmektedir.

Kültürel yapı, kütüphaneler, eğitim sisteminin içerisinde okuma alışkanlıklarına yer verilmesi, düşünce özgürlüğü, yayınevleri ve devlet politikaları diğer toplumsal etkenler içerisinde yer almaktadır.

Her ülkenin okuma alışkanlığı için görevli ve sorumlu olan kurumları vardır. Genel ve özel kütüphaneler başta olmak üzere eğitim kurumlarının okuma alışkanlığı farkındalığı yaratmak ve halka bu konuda destek olma sorumlulukları söz konusudur. Özellikle halk kütüphaneleri bu alanda geniş bir kitleye hitap edebilmek için oldukça önemlidir. Kütüphane ortamının öğrenmeye ve okumaya hizmet etmek amacıyla kurulmuş olması kişinin bu ortama girdiği andan itibaren bu atmosferi algılamasına yardımcı olmaktadır. Ayrıca bu alanlarda yapılan okuma etkinliklerinin kişilerin sosyalleşmesine, materyallere hızlıca ulaşmasına ve uygun ortamda okuma eylemini sürdürmesine olanak sağlamaktadır (Gürsoy, 2018).

Okuma alışkanlığı üzerinde etkili olan toplumsal etkenlerden birisi de toplumun çocuk yetiştirme ile ilgili tutumlarıdır. Günümüz toplumlarında çocukların yaşamlarında bilgisayarlar, akıllı telefonlar, tabletler ve televizyonlar sıkça yer almaya başlamıştır. İnternet erişimi ile birbirinden farklı milyonlarca içeriğe hızlı şekilde ulaşmayı sağlayan bu araçlar çocukların gündelik yaşamlarında yerini almıştır. Bu araçlardaki içerikler çocuklar için fayda sağlayabileceği gibi okuma alışkanlığı oluşturabilecek zamanı yok eden zararlı bir alana da dönüşebilmektedir (Akbabaoğlu, 2019).

Erken çocukluk dönemi okuma alışkanlığı kazanımı açısından kritik bir öneme sahiptir. Toplumun bu yönde farkındalık kazanması okuma alışkanlığının gelişimi için gereklidir. Son yıllarda kullanımı gitgide yaygınlaşan teknolojik araçlar okumayı geliştirici içerikler sunabilirken bazı

durumlarda çocuğun gelişiminin sekteye uğradığı ciddi bağımlılıklar da görülebilmektedir. Teknolojik araç kullanımının okuma alışkanlığını destekleyecek şekilde kullanılması için toplumsal fikir birliğine varılması gerekmektedir. Bu anlayış yetişen neslin sahip olması gereken özelliklerin belirlenmesinde rol oynamaktadır. Günümüz kütüphaneleri hem basılı hem de dijital materyalleri içermesi bakımından okuyuculara geniş olanaklar sağlamaktadır. Dijital metinlerin bilgisayar ortamı aracılığıyla okuyuculara aktarıldığı kütüphanelerde bilgiye erişmek kolaylaşmaktadır. Bu alanlarda zaman geçiren okuyucuların okumak için zaman ayırmaları ve çaba göstermeleri okuma alışkanlığını pekiştirmektedir (Urfalı Dadandı, Dadandı ve Koca, 2018).

Görüldüğü üzere, okuma alışkanlığını etkileyen birçok bireysel ve toplumsal nitelikli etken bulunmaktadır. Bu etkenlerin gençlerin dijital okuma alışkanlıklarını da etkileyeceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.4. Türkiye’de Okuma Alışkanlığı

Gelişmek isteyen her toplum için üyelerin okuma alışkanlığı kazanmış olması oldukça önemlidir. Uygur toplumların yapıtaşı okuyan ve sorgulayan bireylerdir. (Demirer vd., 2011). Gelişmiş ve gelişmek isteyen ülkeler için okuryazarlık oranının artırılması en temel hedeflerden biridir. Türkiye için de okuryazarlık oranının artırılması önemli konulardan biridir. Türkiye henüz okuryazarlık oranları konusunda istenilen hedeflere ulaşamamıştır. Özellikle gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında Türkiye’deki okuryazar oranının oldukça geride olduğu görülmektedir. Konuya dair yapılmış olan birçok araştırma bu görüşü destekler niteliktedir (Aksaçlıoğlu ve Yılmaz, 2007; Odabaş, Odabaş ve Polat, 2008; Yılmaz, 2009).

Türkiye’deki okuma alışkanlıklarının istenilen seviyede olmadığı uluslararası sınavlarda ortaya çıkmaktadır. PISA ve PIRLS sınavlarından gelen sonuçlar Türkiye’deki öğrencilerin kendi dilindeki metinleri okuma ve anlama

konusunda başarısız olduğunu göstermektedir (MEB, 2019). Yapılan bir araştırmada Türkiye'deki öğrencilerin okumaya ayırdıkları sürenin oldukça az olduğu, katılımcıların %10'unun ise neredeyse hiç kitap okumadığı bildirilmiştir. Yine aynı çalışmadan elde edilen sonuçlara göre öğrencilerin aile ortamlarında okuma eylemini gözlemlene oranı da oldukça düşüktür (MEB EARGED, 2007).

Türkiye'deki okuma alışkanlığı hakkında ilgili bir başka veri grubu ülkedeki kütüphane ve kütüphane kullanıcı sayılarıdır. 2021 TÜİK istatistiklerine göre Türkiye'de kütüphane sayısı bir önceki yıla göre %1,7 artışla 34 bin 555 olmuştur. Ayrıca aynı yıl itibarıyla halk kütüphanelerinden yararlanan kişi sayısı 15 milyon 683 bin 134, halk kütüphanelerine kayıtlı üye sayısı 4 milyon 898 bin 744, ödünç verilen materyal sayısı 7 milyon 478 bin 340'tır. Örgün ve yaygın eğitim kurumlarındaki zenginleştirilmiş (Z) kütüphane sayısı ise 3 bin 88 olurken, kitap dışı materyal sayısı 944 bin 422 olarak kayda geçmiştir. (TÜİK, 2021)

Kütüphane alanlarının tasarlanması ve bu alanların insanlar tarafından kullanım oranları okuma alışkanlığı için önemli noktalardan biridir. Kütüphanelerde materyallerin nasıl kullanılması ve nasıl davranılması gerektiğine dair kurallar okumanın incelikleri hakkında da bilgi sunmaktadır. Kütüphane kültürü ve okuma alışkanlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu düşünülmektedir (Awoyemi ve Yusuf, 2016). Eğitim ortamlarındaki kütüphane yokluğu, var olan kütüphanelerdeki yetersiz materyaller ve bireylerin bu alanları tercih etmemesi okuma kültürü oluşturmayı engellemektedir. Yapılan bazı çalışmalar Türkiye'deki kütüphane sayısının ve kullanımının yetersiz olduğuna dair bulgular sunmaktadır (Temizyürek, Çolakoğlu ve Coşkun, 2013; Yılmaz, 2004).

Türkiye'de okuma alışkanlığının zayıf olmasının nedenlerinden biri aile alışkanlıkları olarak görülmektedir. Ailelerin eğitim ve sosyo-ekonomik düzeyindeki yetersizlik okuma alışkanlığını ve dolayısıyla bu alışkanlığın

çocuklara aktarılmasını engellemektedir. Burada okumak için yeterince bütçe ayrılamaması, aile üyelerinin eğitim düzeylerinin düşük olması veya ebeveynlerin okuma ilgisinin düşük olması gibi nedenlerin ön plana çıktığı görülmektedir. Türk aile yapısında okuma alışkanlığının yaşam rutinleri içinde henüz istenilen yerde olmadığı bilinmektedir (Öztürk ve Aksoy, 2016).

Okuma alışkanlığının kültürel bir boyutu olduğu bilinmektedir. Topluma ait kültür içinde okumanın yer almaması okuma alışkanlığının zayıflamasına neden olmaktadır. Geleneksel Türk toplumunda dinleme daha hâkim ve sözlü anlatımlar daha kuvvetlidir. Bu kültür bireylerin okumak yerine dinlemek ve hâkim olan kişinin öğretilerine uyum sağlamak konusunda eğilimli olmasına neden olmuştur. Türk edebiyatında şiir dilinin düz yazıdan daha fazla tercih edildiği ve çocuk edebiyatının yeterince gelişmediği görülmektedir. Çocuk edebiyatının gereken önemi görmemesi erken yaşta kazanılan okuma alışkanlığı önündeki engellerden biridir (Ungan, 2008).

Sonuç olarak, Türkiye'deki okuma alışkanlığının genel olarak yeterli düzeyde olmadığı ve yeni yetişen kuşaklara okuma ilgisinin yeterince kazandırılmadığı söylenebilir. Bunu aşabilmek için okuma alışkanlığı önündeki engellerin doğru belirlenmesi ve bu nedenlere yönelik önlemler alınması gerekmektedir.

2.2. DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIĞI

2.2.1. Tanımı, Önemi ve İşlevleri

Dijital okuma alışkanlığının, genel olarak, dijital okuma kaynakları üzerinden yapılan okumanın alışkanlığa dönüşmüş hali anlamına sahip olduğu söylenebilir. Basılı kaynaklara dayalı geleneksel okuma alışkanlığının dijital kaynaklarla çeşitlendirilerek, bu iki okuma alışkanlığı türüne birlikte sahip olunmaya başlandığı görülmektedir. Özellikle teknoloji ile ilişkileri çok daha güçlü olan çocuklar ve gençlerde dijital okuma alışkanlığına doğru eğilimin

arttığı tahmin edilmektedir. Dijital okuma alışkanlığı, kısaca, dijital kaynaklar üzerinden yapılan okuma eyleminin sürekli ve düzenli olarak gerçekleştirilmesidir. Dijital okuma materyallerini okumak için bilgisayar, tablet, cep telefonu, okuyucu (reader) gibi teknolojik okuma araçlarına gereksinim duyulur. Geleneksel (basılı kaynaklarla yapılan) okuma alışkanlığında olduğu gibi dijital okuma alışkanlığı ile de iki tür okuma yapılabileceği ve bunların alışkanlığa dönüşeceği söylenebilir. Bunlar iş, meslek, sorun çözme ve pratik gereksinimler için yapılan okumalarla, hoşlanma, zevk alma, hobi ve boş zaman okumaları diyebileceğimiz okumalardır. Bu çalışmada hoşlanma-boş zaman okumalarının esas alındığını belirtmeliyiz. Bu nitelikteki okuma alışkanlığının çoğunlukla edebi (roman, öykü, masal, şiir, deneme, biyografi vb.) okumaları kapsadığı bilinmektedir. Ayrıca dijital okuma alışkanlığında da okuma amaçları/nedenleri ve okuma sıklıkları gibi ölçütler söz konusu olabilir.

Dijital okumayı ve dolayısıyla dijital okuma alışkanlığını ortaya çıkaran ana etkenin dünyada özellikle 2000'li yıllar ile başlayan ve sürmekte olan bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler olduğu görülmektedir. Bu süreç, dijital okuma araçlarının ve kaynaklarının üretilmesi ve kullanılması ile gerçekleşmektedir. Dijital okuma olgusunun temel bileşenlerinden birisi yayıncılık sektörüdür. Bu bağlamda, elektronik kitap olarak da adlandırılan dijital kitaplar yeni tür içerikler olarak yayıncıların ilgi alanına hızla girmiştir. Bir başka deyişle, Kara ve Keş (2016)'in de belirttiği gibi, teknolojinin insanların yaşamını kolaylaştırıcı etkisi yeni okuma araçları ve dijital içerikle birlikte yayıncılıkta gelenekselden dijital yayıncılığa geçişin de kaynağı olmuştur. Yayıncılıkta görülen bu değişimin okuma sürecinin parçaları olan yazar, kitabevi, dağıtımçı ve okuyucu unsurlarını da etkilediği, hatta elektronik kitaplarla birlikte Anameriç ve Rukancı, (2003)'nin deyişiyle "devrim" niteliğinde bir değişimin yaşandığı düşünülmektedir.

Dijital okuma kültürünün ana okuma materyalinin elektronik kitaplar olduğu söylenebilir. Doğrudan elektronik ortamda üretilmiş ya da basılı bir kitabın

elektronik kopyası olarak tanımlanabilecek (Soydan, 2012) elektronik kitap, “bir aygıtta, özel yazılımlar sayesinde görüntülenebilen, donanımın sağladığı okur dostu olanaklara ek olarak ara-bul, işaretleme, not alma, sözlük gibi gelişmiş zengin metin özelliklerin yer aldığı, çoklu ortam öğeleri ile ileri düzey işlevlere sahip elektronik” içerik olarak da tanımlanabilmektedir (Turgut, 2018). Elektronik bir cihaz yardımıyla okunabilmeleri ve çoklu ortam olanaklarına sahip olmaları elektronik kitapların en belirgin ve ayırıcı özellikleri sayılmaktadır. Yayıncıların içinde bulunduğumuz ve geçiş süreci olarak adlandırılabilir bu dönemlerde yeni yayın politikaları genellikle kitapların bir bölümünü hem basılı hem de elektronik formatta yayımlamak yönündedir. Diğer bir deyişle, dünyada çoğu yayıncı elektronik yayıncılığa geçişle birlikte basılı yayınların yanı sıra okuyucularına elektronik yayınları da sunmaya başlamıştır (Yasacı, 2019).

Dijital yayıncılığın başlamasıyla birlikte dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen bir başka gelişme de yeni bir elektronik kitap türü olan sesli kitaplardır. Sesli kitaplar, metnin okunarak seslendirilmesi, eklenen ses efektleri ve müzik ile birlikte dijital ortamda sunulan ve dinlemeye dayalı işitsel okuma materyalleridir. Yayıncılığın dijitalleşmesine koşut olarak ortaya çıkan bu kitap türleri içerik ve tasarım açısından giderek zenginleşmektedir. Ücretli ve ücretsiz olarak erişilebilen sesli kitaplar okuma yazma bilmeyen çocuklar, yetişkinler ve özellikle görme engelliler tarafından talep edilmekte ve yoğun olarak kullanılabilir. Çocukların dijital okuma becerileri kazanmalarına yardımcı olması, görsel-işitsel zekayı geliştirmesi, empati yeteneğini güçlendirmesi ve okunan kitaba ilgi yaratması ve okuma alışkanlığını desteklemesi işlevleriyle sesli kitaplar dijital okuma alışkanlığının önemli okuma kaynakları arasındadır. (Yasacı 2019). Kuşkusuz, gerek diğer dijital okuma kaynaklarının gerekse sesli kitapların çocukların iletişim alışkanlıklarını değiştireceği, gelişimlerini etkileyeceği ve okuma alışkanlıklarını destekleyeceği için çok dikkatli ve çocuklara uygun bir içerik ve biçimde tasarlanması büyük önem taşımaktadır. Özellikle iletişim boyutuna ilişkin tasarımın çocukların olası davranış ve tepkilerini dikkate

alması ve hedef kitleyi gözden uzak tutmaması gerekmektedir (Turgut, 2018).

Dijital yayıncılığın ürünleri olan dijital kaynakların okullardaki eğitim süreçlerine girmesi dijital yerli olarak dünyaya gelmiş çocuklar ve gençler için eğitimde e-öğrenme olgusunu ortaya çıkarmış ve bu gelişme onların bilgisayar ve tablet gibi dijital araçları kullanmayı bilen bireyler haline getirdiği için (Çifci ve Ünlü, 2020) dijital okuma alışkanlıklarının da teknolojik altyapısını oluşturmuştur. Kısaca, okullarda geleneksel öğrenmenin yerini e-öğrenmeye bırakmaya başlaması, çeşitli e-kaynakların öğrenim amaçlı kullanımlarının yaygınlaşması ve bu süreçlerin önemli parçası haline gelmesi, öğretmen-öğrenci etkileşimin elektronik ortamlara doğru kayma eğilimi ve e-öğrenme projelerinin yaygınlaşması (Öztürk ve Can, 2013; Öngöz, 2011) eğitim-öğretimde dijital okuma alışkanlığını destekleyen süreçler olarak düşünülebilir. Dijital okuma alışkanlığı için teknolojik altyapı anlamına gelen bu gelişmeler literatürde dijital okuryazarlık becerisi olarak da tanımlanmaktadır. Moody (2010)'ye göre, sahip oldukları okuma, dinleme, seslendirme/telaffuz ve kullanma özellikleri ile dijital öğrenme teknolojileri öğrencilerin okuryazarlık gelişimlerini de desteklemektedir. Söz konusu gereklilik nedeniyle eğitim programlarında (müfredatta) yer almaya başlayan dijital okuma becerilerinin (Pala ve Başbüyük, 2020), dijital okuma alışkanlıklarını etkileyeceğine ve dijital kitapları basılı kitaplardan daha çok okuyacakları olasılığına dikkat çekilmektedir (İleri, 2011).

Bilgi teknolojilerinde dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen en önemli gelişmelerden birisi de hiç kuşkusuz bilgiye erişim yöntemleri açısından olmuştur. Dijital teknolojiler bilgiye erişim ve öğrenme biçimlerimizi değiştirmeye başlamış, okuma eylemi basılı kaynaklarının yanı sıra bilgisayar, cep telefonu ve tablet gibi araçlar üzerinden gerçekleşmeye başlamıştır. Yeni dijital olanaklar alternatif okuma kaynaklarının sayı ve türünü artırmış, bilgiye erişme davranışlarımızı da değiştirmiştir. Dijital okuma kavramı da genel olarak bu gelişmeler sonucu ortaya çıkmıştır. (Liu,

2005; Odabaş, 2017). Binlerce okuma materyalini bir cep telefonu, taşınabilir bellek ya da bilgisayarda taşıyabilir, onlara kolayca erişebilir ve birçok ortamda rahatlıkla okuyabiliriz. Yeni teknolojinin yarattığı bu olanaklar dijital okuma alışkanlığının oluşmasında ve gelişmesinde önemli roller oynamaktadır.

Kısaca, dijital okuma materyalleri üzerinden sürekli ve düzenli olarak gerçekleştirdiğimiz okuma eylemi olarak dijital okuma alışkanlığı avantaj ve dezavantajlarıyla dikkatli biçimde irdelenmesi ve geleceğe yönelik politikalar geliştirilmesi gereken bir konudur. Çocuklar ve gençlerin yanı sıra tüm yaş gruplarının okuma alışkanlıkları içinde bulunduğumuz süreçte basılı ve dijital kaynaklar üzerinden birlikte gerçekleşiyor olsa da bu durumun yakın gelecekte özellikle çocuklar ve gençler açısından dijital okuma türüne doğru evrileceği öngörülebilir. Bu nedenle gerek eğitim-kültür gerekse kütüphane kaynakları ve hizmetleri boyutlarıyla dijital okuma alışkanlığı üzerine yönetsel, akademik ve bilimsel çalışmalar yapılmalı ve uygulamalar gerçekleştirilmelidir.

2.2.2. Dijital Okumanın Avantaj ve Dezavantajları

Dijital okuma avantaj ve dezavantajlarının ötesinde içinde bulunduğumuz çağda toplumsal hayata katılım için zorunlu bir beceridir. Bir başka deyişle, Elkatmış (2015)'in da belirttiği üzere, dijital beceriler olmadan günlük hayatı sürdürmek olanaklı görünmemektedir. Eğitim-öğretim, sağlık, bankacılık, ticaret, ulaşım gibi çeşitli toplumsal alanda dijital okumaya dayalı bir hayat ortaya çıkmıştır. Bu nedenle dijital okumanın avantaj ve dezavantajlarını değerlendirmeden önce bu zorunluluğun dikkate alınması gerektiği söylenebilir.

Birçok uzmanın dile getirdiği üzere, dijital okuma çeşitli avantaj ve dezavantajları olan yeni okuma türüdür. Dijital okumanın avantajları arasında sayılan en önemli unsur e-kitap ya da sesli kitap olarak dijital

okuma materyalleri için söz konusu olan geniş erişim ve taşıma olanaklarıdır. Ücretsiz biçimde ya da abonelik yöntemiyle erişilebilen dijital materyallerle yeni kişisel kütüphaneler kurulabilir, bu kütüphane cepte ya da çantada taşınabilir. Dijital okumanın bir diğer avantajları arasında okuduğumuz dijital kitaplar üzerine notlar ekleyebilme, yazı büyüklüğünü ve ekran rengini ayarlayabilme, okuduğumuz kaynaklarda geçen herhangi bir konu hakkında internetten hızlıca bilgiye erişebilme ve etkileşimli öğrenme/okuma gibi noktalar sıralanmaktadır. (Shimray vd., 2015; Öztürk ve Can, 2013; Liu, 2005 ve Grant, 2004). Bir başka avantaj olarak etkileşim konusu dile getirilmektedir. Dijital okuma metinlerinin kişilerarası etkileşimde daha hızlı ve kolay olduğu, özellikle yazar-okur iletişiminin daha kolay ve etkili biçimde kurulabildiği öne sürülmektedir. (Neşeli, 2019).

Okuma alışkanlığı açısından önemli olan metinlerarası geçişin dijital okuma kaynaklarında son derece hızlı ve kolay biçimde yapılması da önemli bir avantaj sayılmaktadır. Metin üzerinde hızlı not alma, kopyala-yapıştır işlemleri okuma kalitesini yükselten ve okumayı güçlendiren olumlu etkilerdir (Güneş, 2010)

Dijital okuma teknolojisinin ve kaynaklarının daha pahalı olduğunu belirtenler gibi, daha ucuz olduğunu öne sürerek bunu bir avantaj olarak gören yaklaşımlar bulunmaktadır. Semerci (2002) ve Yılmaz (2004)'a göre, dijital okuma materyallerinin üretim, saklanma ve paylaşım süreçlerinden oluşan maliyeti basılı materyallere göre daha düşüktür. Bu durumun okuyucu için dijital materyalleri tercih nedeni olduğu da söylenmektedir. Ancak özellikle okumayan bireylerin en çok öne sürdüğü nedenin okuma maliyeleri olduğu da bilinmektedir.

Güneş (2010)'e göre, dijital okumanın diğer bazı avantajları:

- Çok sayıda metne çok kısa sürede erişme olanağı.

- Yazı boyutu ve ekran parlaklığının kişinin tercihiine göre ayarlanabilmesi.
- Metin içindeki anahtar sözcüklerin kısa sürede bulunabilmesi.
- Işığa gereksinim duyulmadan okuma yapılabilmesi olarak sıralanmaktadır.

Dijital okumanın dezavantajları arasında ise genellikle okuma için bilgisayar, mobil cihaz, cep telefonu, tablet gibi okuma araçlarına sahip olmak gerektiği, teknoloji kullanım bilgi ve becerisine sahip olma zorunluluğu; ekrandan okumanın zor olması, dijital okumanın başta gözler olmak üzere, boyun, bel, sırt gibi organlarla ilgili yarattığı sağlık sorunları, okuduğunu anlama düzeyini azaltma, teknoloji bağımlılığı ve bilgi güvenliği gibi konular sayılmaktadır. (Turgut, 2018; Duran ve Ertuğrul, 2012). Benzer biçimde dijital okumanın teknoloji kullanımı nedeniyle çok daha zaman alması, okumaya odaklanma sorunu yaratması, derin okuma yapılmasının zor olması diğer dezavantajlar arasındadır. (Shimray, Keerti ve Ramaiah, 2015; Karadağ ve Yurdakal, 2016).

Yukarıda bir avantaj olarak belirtilmesine karşın, dijital okumada kullanılmak zorunda olan akıllı okuma aygıtları maliyetleri yükseltmektedir. Teknolojinin hızla değiştiği ve genel olarak pahalı oluşu da dijital okumayı yüksek maliyetli hale getirebilmektedir. Dijital araçların sık sık bozulması nedeniyle ortaya çıkan onarım giderleri, model yükseltme ya da donanım ekleme gibi seçeneklerle dijital okuma için ek masraflar yaratmaktadır. (Karadağ ve Yurdakal, 2016)

Güneş (2010) dijital okumanın diğer dezavantajlarını ise şöyle sıralamaktadır:

- Okuyucunun metni ekrana sığabilen alan kadar görebilmesi.
- Ekrandan okuma hızının basılı materyallere göre daha yavaş olması.

- Ekran sayfalarının aşağıya doğru hareket etmesi nedeniyle yatay ilerlemeli metinde göz yorgunluğunun ortaya çıkması.

Görüldüğü üzere, dijital okumanın basılı (geleneksel) okumaya göre birçok avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. İlerleyen süreçlerde yeni okuma teknolojilerinin ortaya çıkacağı varsayılırsa, yukarıda sıralanan dezavantajların azaltılacağı öngörülebilir.

2.2.3. Dijital Okumanın Yarattığı Değişimler

Diğer tüm teknolojik gelişmeler gibi dijital okuma da hem toplumsal hem de bireysel hayatlarımızda birçok değişim yaratmıştır. Ancak dijital okumanın üzerinde en büyük değişiklikler yarattığı konu kuşkusuz okuma olgusudur. Dijital okumanın bu açıdan yarattığı değişimler başlıklar halinde kısaca şöyle sıralanabilir:

- Okuma metinlerinin sunumu ve saklanma koşulları/kapasitesi son derece gelişmiştir. (Güneş, 2016).
- Bilgiye erişim hızı ve kolaylığı büyük ölçüde artmış, küresel düzeye ulaşmıştır. (Işık, 2013, s. 401).
- Ekran okumaları bilgiyi üretme, dönüştürme ve paylaşma olanaklarını kolaylaştırmış ve genişletmiştir. Bu durum dil becerilerini ve zihinsel kapasiteyi geliştirmiştir. (Çıvgın, 2020).
- Okuma eylemi fiziksel olarak değişime uğramıştır. Basılı okumada gözün yatay ilerleyişi, dijital okumada dikey niteliğe dönüşmüştür. Bu değişim hem gözün hareket hem de karşı karşıya kaldığı yoğun ışığa uyum yeteneğini artırmıştır. (Güneş, 2016).
- Dijital okuma kişilerin özellikle fare ve parmak kullanımı nedeniyle daha çok hareket etmesini sağlamıştır.
- Dijital okumada çok yönlü dikkat kullanımı gelişmiştir.

- Dijital okuma ışık, ses ve görsellerin de işin içine girmesiyle okuyucuyu zengin uyarılarla karşılaştırmıştır. Bu da üst düzeyde bir dikkat gelişimine neden olmuştur.
- Dijital okumada okuma eylemine çok yönlü dikkat kullanımı ile devam etmek olanaklıdır. (Çıvgın, 2020).
- Ekran metinleri basılı metinlerden farklı olarak seri ve kısa aralıklarla okumaya uygun beceriler gerektirmektedir. Bu nedenle, dijital okuma bireylerin kısa aralıklarla yoğun çalışma yapma becerisine katkı da sağlamaktadır (Bélisle, 2011).
- Basılı materyallerin okunmasında içeriğin genel yapısı, görsel unsurlar birlikte algılandığı için materyalin tümüne hâkim olma söz konusudur. Dijital materyaller bu yönüyle de farklılaşmıştır.
- Dijital okumada anlamın sağlanması için üst düzey dikkat gerekmektedir. Bu becerilerini geliştiren kişiler için dijital okuma kaliteli biçimde yapılabilmektedir. Metnin tümüne hâkim olamadığı için rahatsız olan kişiler ise dijital okumalarda zorlanabilmektedir (Azizoğlu ve Okur, 2018, s. 8).
- Dijital okuma, zihnin bilgiyi zihinde yapılandırma, yeni bilgiye uyum sağlama ve bilgi üretme olarak sıralanan üç farklı becerisi üzerinde değişimlere neden olabilmektedir. Kağıt üzerinden yapılan okumalarda düzenli ve sistemli bir yapı olduğu için bilgiyi yapılandırmak daha kolaydır. Dijital okuma bu üç becerinin geliştirilmesine olanak sağlamaktadır. Ekran okumalarında bilgi değişimi çok hızlı şekilde ilerlemekte ve aynı zamanda etkileşim sağlanmaktadır. Bu nedenle bireyin dijital okumalarda bilgiye uyum sağlaması gerekmektedir. Etkileşimli okuma sayesinde kişi hem metne hem de etkileşime odaklanarak yeni bilgiler de üretmektedir. Bu yönüyle bakıldığında dijital okumanın bilişsel becerilerin gelişimine destek olduğu görülmektedir (Güneş, 2016).
- Dijital materyal üzerinden yapılan okumaların basılı materyale kıyasla %25 daha yavaş gerçekleştiği ve bunun nedeninin de ekran okumalarında parçalar halinde algılanan bilginin anlama hızını düşürmesi olduğu ileri sürülürken, daha sonraki yıllarda yapılan araştırmalarda bu

farkının %6'ya kadar düştüğü bildirilmiştir. Veriler arasındaki bu fark bireylerin dijital okumaya her geçen gün daha fazla uyum sağlamakta olduklarını ve zihinsel becerilerinin geliştiğini göstermektedir. (Baccino, 1997; Akt. Çıvgın, 2020 Akkaya ve Özdemir, 2013).

Yayıncılar dijital okumanın daha fazla yaygınlaşması için dijital okuma materyallerini görsel-zihisel okuma ölçütleri temelinde kağıt düzeninde tasarlama ve böylece okuyucuların kağıttan ekran okumasına geçişlerini kolaylaştırarak, keyif almalarını sağlamayı amaçlamaktadırlar. Dijital okuma olanakları sayesinde özellikle çocuklar ve gençlere ulaşmak giderek kolaylaşacaktır.

2.2.4. Dijital ve Basılı Okuma Arasındaki Farklar

Dijital ve basılı ortamın okuma deneyimi bağlamında bazı farklılıklar taşıdığı söylenebilir. Basılı bir kitabı okumakla akıllı telefon, tablet ya da dijital bir kitabı okumak farklı deneyimler kazandırır. Gerek edebi gerekse akademik bir yayını bu iki farklı ortamda okumanın okuduğunu daha iyi anlama ve odaklanma konusundaki etkilerinin gücü ve kalıcılığı hakkında çeşitli yaklaşımlar bulunmaktadır.

Kuşkusuz, dijital ortam bilgi kaynaklarını depolama ve onlara erişimde basılı ortalama göre daha gelişmiş özelliklere sahiptir (Arıkan, İşcan ve Küçükaydın, 2013). Ayrıca dijital ortamı sunan farklı dijital cihazlar kağıt ortamına öykünme, altını çizme, not alabilme veya sayfa değiştirme gibi farklı özellikler de barındırabilmektedir. Ancak, bazı araştırmalara göre, okur, dokunma ve ilerleme duygusunu ve tadını basılı ortamda daha fazla çıkarmaktadır (Deniz, 2015). Anlama ve anımsama açısından kısa süreli okumalarda söz konusu iki ortamın önemli bir fark yaratmadığı ancak uzun süreli olarak yapılan okumalarda basılı ortam okumasının daha iyi anlaşılabilir anımsandığı ortaya koyan araştırma sonuçları bulunmaktadır. (Dinçer, 2016). Yapılan bir başka çalışmada, basılı ortamda yapılan okumanın ekran

okumasına göre daha yüksek düzeyde okuma başarısı sağladığı gözlemlenmiştir (Dillon, 1992). Bu iki okuma türü arasındaki önemli bir başka fark olarak, ekrandan yapılan okumanın basılı ortama göre daha fazla zihin yükü oluşturduğu ve göz yorgunluğuna neden olduğuna da dikkat çekilmektedir (Akt. Gençtürk, 2022).

Delgado ve diğerleri (2019) okuma ortamının okuduğunu anlama üzerindeki etkilerini inceleyen bir meta-analiz yapmış ve 2000-2017 yılları arasında yayınlanan ve basılı materyallerin ve ekran metinlerinin okunmasını karşılaştıran 54 deneysel çalışmayı analiz etmişlerdir. Analiz sonucunda elde ettikleri bulgu, dijital bir metni okuyan katılımcıların basılı materyalleri okuyanlara oranla daha az anladığını ortaya koymuştur. Mangen ve arkadaşları (2013) tarafından ergen gençlere yönelik olarak yapılan benzer konulu bir çalışmada, basılı metni okuyan gençlerin okuduğunu anlama testinde bu metinleri bilgisayar ekranında ve pdf formatında yani dijital olarak okuyan gençlere kıyasla daha başarılı sonuçlar aldıkları gözlemlenmiştir. Bu araştırma, ayrıca bir sayfadan uzun metinler söz konusu olduğunda kâğıt ortamında yapılan doğrusal metin okumalarının bilgisayar ekranında yapılanlara göre daha iyi anlaşıldığını göstermiştir. Bunun nedeni “metinler bir sayfadan daha uzunsa, belleğe ve okumanın anlaşılmasına yardımcı olmak için yapılan kaydırma ve kaydırılan metnin zaman ve mekân işaretleyicilerinden (numaralandırma) yoksun olması okuma performansını engelleyebilir” biçiminde açıklanmaktadır. ABD’de yapılan bir başka çalışmada, gençler (z kuşağı olarak adlandırılmış 108 lise öğrencisi) okuma-anlama testlerinde basılı ortamda elektronik ortama göre daha yüksek puanlar almış ve testi daha kısa sürede bitirmişlerdir (Kim ve Kim, 2013).

Okuduğunu anlama konusunda bazı nörologlar da benzer görüşler öne sürmektedir. Onlara göre, basılı ortamda yapılan okuma zihnin yoğun bir biçimde metne odaklanmasını sağlamakta; dijital okuma ise bilgiyi işleme biçimimizi değiştirmekte ve okuduğunu anlama ve eleştirel düşünme üzerinde olumsuz bir etkiye neden olmaktadır (Çetin ve Sidekli, 2018).

Ekran okumasının kağıt ortamına göre daha yavaş, daha yorucu olduğu ve daha az anlamaya yol açtığı dolayısıyla basılı okumaya göre daha az etkili olduğuna Demir ve Erdoğan, (2016) da dikkat çekmektedir.

Basılı veya dijital ortamda okuma tercihleri genel olarak okuma konusuna bağlı olarak değişebilmektedir. Kişilerin e-postaları okumak, haberlere göz gezdirmek gibi kısa ve yüzeysel okuma yapmak için daha çok dijital ortamı, bilimsel makale ya da ders kitabı gibi uzun metinleri okumak durumunda kaldıklarında ya da not almaları gerektiğinde ise basılı ortamda okumayı tercih ettikleri görülmektedir (Özdemir, 2015).

Bir başka deyişle, dijital okuma çoğunlukla kendine özgü bir amaçla yapılmaktadır. Derin okuma, kişisel ilgi alanlarına yönelik okumalar yapmak, boş zamanları değerlendirmek ya da keyfi alıcı bir okuma etkinliği gerçekleştirmek amacıyla ekran üzerinden okuma yapmak genelde daha az tercih edilmektedir. Ekran tabanlı okuma daha çok hızlıca göz atma, metin içerisinden gereksinime yönelik kısmın okunması, tek seferlik bir parçalanmış okumayı amaçlandığında tercih edilmektedir. Dijital okumada, okuyucu daha çok kısa zaman içerisinde aradığı ya da istediği bilgiye erişebilmeyi amaçlamaktadır (Tveit ve Mangen, 2014).

Yukarıda söz edilen çalışmalarda da görüldüğü üzere, ekran okuması ile basılı ortam okuması arasındaki en önemli farkların okuma hızı, okuduğuna odaklanma, okuduğunu anlama, hatırlama, okuma başarısı, derin-yüzeysel okuma noktalarında yoğunlaştığı söylenebilir. Ayrıca boş zaman/keyif okumalarının daha çok basılı ortamda, akademik okumaların ise dijital ortamda yapılmasının tercih edildiği anlaşılmaktadır. İki ortam tercihinde okuma nedeni ve amacı da etkili olmaktadır. Her iki okuma ortamının da birbirine göre avantaj ve dezavantajları olduğu, okurların genellikle her iki okuma türünü birlikte gerçekleştirdikleri görülmektedir. Ancak bu iki okuma türü arasında aynı noktalarda dahi farklı sonuçlara ulaşan araştırmalar bulunmaktadır. Dijital ortam yeni okuma biçimleri yaratsa da okunan

metinler, bu metinlerin formatları ve kullanılan cihazlar için daha fazla karşılaştırmaya ve araştırmaya gereksinim duyulduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, konunun henüz kesin yargılara varacak olgunlukta olmadığı söylenebilir.

2.2.5. Gençlerde Dijital Okuma Alışkanlığı

İlgili literatür incelediğinde okuma alışkanlığı ve dijital okuma alışkanlığına ilişkin olarak yapılan çalışmaların daha çok üniversite öğrencilerine ve okul öncesi çocuklar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Dijital okuma türünün gençlerle daha çok ilişkilendirilmesi, onların okumada dijital ortam ve materyalleri daha çok tercih ettiklerine yönelik genel kabul olduğu bilinmektedir. Bu yargı büyük ölçüde gençlerin genel olarak gelişme ve değişimlere daha hızlı ve kolay biçimde uyum sağlamalarına ve sahip oldukları dinamizm ve enerji ile teknolojide değişim enerjisi ve hızının uyuşmasına dayanmaktadır. Özellikle teknoloji kuşağı ve dijital yerli olarak da nitelendirilen Z-kuşağı gençlerinin teknolojik beceri ve yetenekleri, farklıları daha çabuk kabullenmeleri diğer nüfus gruplarına göre dijital okumaya daha yakın ve yatkın olmalarının önemli diğer nedenleri olarak düşünülebilir. Teknolojinin görsellik ve hareketlilik açılarından daha etkileyici olması gençlerin dijital okumayı tercihlerinde söz konusu olabilen bir başka etkidir. Nitekim günümüzde ergenlerin basılı okuma kaynaklarına göre dijital okuma kaynakları ile daha yakın ilişkiler içerisinde olduğunu ortaya koyan çalışmalar bulunmaktadır. İngiltere’de yapılan bir araştırmada gençlerin dijital okuma metinleri ile geleneksel metinlere nazaran daha fazla ilgilendikleri görülmektedir. Gençler genellikle dijital okumayı kısa mesaj, internet, sosyal ağ siteleri, e-posta gibi kaynaklar üzerinden gerçekleştirmektedir (Sarah vd., 2015).

ABD’de de yapılan bir araştırma da, dijital okuma alışkanlıklarının eğitim düzeyleri ile ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bölgedeki üniversite

mezunları, üniversite mezunu olmayanlara kıyasla 4 kat daha fazla e-kitap okumaktadır. Aynı kullanıcılar üzerinde yapılan araştırmada ayrıca 2 kat daha fazla basılı kitap okudukları da gözlemlenmiştir. Sonuç olarak eğitim düzeyinin hem dijital hem de basılı okuma sıklıkları üzerinde etkisi olduğu görülmüştür (Perrin, 2016).

Gençlerin dijital okuma alışkanlığına olan yatkınlıkları ile ilgili önemli bir başka nokta da bu yatkınlığın basılı okuma sürecini yok edememesi ile ilgilidir. Teknoloji ile yoğun ilişkilerine karşın gençlerin tümüyle ve sadece dijital okumayı tercih ettikleri söylenemez. İçinde bulunduğumuz süreçte her iki okuma türünü birlikte gerçekleştirmeye çalıştıklarını ve hatta basılı okuma tercihlerinin bazen daha yüksek oranda olacağı söylenebilir. Tveit ve Mangen (2014) bu yargıyı destekleyecek biçimde, gençlerin ekran üzerinden sosyal amaçlı okumalar yapsalar da okumaya hevesli gençlerin hala basılı kitapları tercih ettiklerinin görüldüğünü dile getirmektedir. Ancak bu gerçeği göz ardı etmemekle birlikte, Yıldız ve Keskin (2016)'in de çalışmalarında belirtmiş oldukları gibi, toplumlarda var olan basılı kitap okuma alışkanlığının yanında ekrana dayalı okuma alışkanlığının başladığı ve giderek yaygınlaştığı açıktır. Bunu AMAZON gibi büyük şirketlerin basılı kitap satışı dışında büyük oranlarda dijital kitap satışı yapmalarından da anlaşılmaktadır.

Kuşkusuz gençlerin dijital okuma alışkanlıkları gelecekte farklı nitelikte gelişmelere sahne olacaktır. Bu durumu öngörerek, politikalar ve stratejiler üretmek, eğitim-kültür politikalarını bu açıdan da zenginleştirmek büyük önem taşımaktadır.

3. BÖLÜM

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

3.1. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde ankete katılan öğrencilerin demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri sunularak değerlendirilecektir.

Ankete Ankara iline bağlı 7 ilçeden katılan 294 öğrencinin 170'i (%58) kadın, 124'ü (%42) erkek öğrenci olduğu görülmektedir. Ankete katılım daha çok kadın ağırlıklıdır. Öğrencilerin sosyo-ekonomik özellikleri arasında yer alan anne-baba eğitim düzeylerine ilişkin bulgular Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2. Anne ve Babaların Eğitim Düzeyi

Eğitim düzeyi	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
Okuryazar değil	10	3,4	4	1,4
İlkokul mezunu	72	24,5	55	18,7
Ortaokul mezunu	60	20,4	62	21,1
Lise ve dengi okul mezunu	95	32,3	97	32,9
Üniversite mezunu	57	19,4	76	25,9
Toplam	294	100	294	100

Bulgulara göre, öğrencilerin annelerinin %3,4'ü (10) okuryazar değilken, bu oran babalar için %1,4'tür (4). Annelerin %24,5'i (72) ilkokul mezunu, babaların ise %18,7'si (55) ilkokul mezunudur. Annelerin %20,4'ü (60), babaların %21,1'i (62) ortaokul mezunudur. Lise ve dengi okul mezunu annelerin sayısı %32,3 (95), babaların ise %32,9 (97)'dur.

Buna göre babaların üniversite mezunu olma oranı annelere göre daha fazladır. Lise ve dengi okul mezunu anne oranı ile baba oranı arasında ise büyük bir fark bulunmamaktadır. Babaların okuryazar olmama durumu annelere göre daha düşüktür. Ankete katılan öğrencilerin anne ve babalarının okuryazarlık oranı karşılaştırıldığında babaların annelere göre daha üst düzeyde eğitim aldığı anlaşılmaktadır.

Anne ve babaların eğitim düzeyinin yüksek olması, çocukların okuma alışkanlığı kazanmasında önemli bir rol oynamaktadır. Çocukların kendilerine en yakın rol model olarak anne ve babayı gördükleri ve bunun da onların okuma alışkanlığı süreçlerini doğrudan etkilediği bilinmektedir.

Öğrencilere ilişkin bir diğer sosyo-ekonomik özellik olan anne-baba mesleğine ilişkin bulgular Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Anne ve Babaların Mesleği

Meslek	Anne		Baba	
	Sayı	%	Sayı	%
İşçi	22	7,5	84	28,6
Memur	32	10,9	70	23,8
Çiftçi	1	0,3	17	5,8
Esnaf	4	1,4	33	11,2

İş insanı	11	3,7	36	12,2
Ev kadını-çalışmıyor	211	71,8	5	1,7
Emekli	8	2,7	29	9,9
Serbest meslek	4	1,4	16	5,4
Toplam	293	99,7	294	100

Araştırma verileri, annelerin büyük bir kısmının ev kadını (%72, (211) olduğunu göstermektedir. Sosyal hayat içerisinde çalışarak etkin üretim faaliyeti gösteren annelerin 22'si (%7,5) işçi, 32'si (%10,9) ise memurdur. Çiftçi olan 1 (%0,3) anne, esnaf olan 4 (%1,4) anne, emekli 8 (%2,7), iş insanı 11 (%3,7) ve serbest meslek ile ilgilenen 4 (%1,4) anne bulunmaktadır.

Babaların ise üçte birine yakını işçi (%28,6) ya da memurdur (%23,8). Babaların 17'si (%5,8) çiftçi, 33'ü (%11,2) esnaf, 36'sı (%12,2) iş insanı, 29'u (%9,9) emekli, 16'sı (%5,4) serbest meslek ile ilgilenmektedir. Ayrıca babaların sadece 5'i (%1,7) evde bulunmakta ve bir işle meşgul olmamaktadır. Anneler babalara göre yüksek bir oranda, daha az herhangi bir işte çalışmaktadır. Bir annenin de vefat etmiş olduğu belirtilmiştir.

Bir diğer sosyo-ekonomik özellik olarak ailelerin gelir düzeyine ilişkin bulgular Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Öğrenci Ailelerinin Gelir Düzeyi

Gelir düzeyi*	Sayı	%
0-4650 TL arası	51	17,3
4651-10000 TL arası	181	61,6

10001-15000 TL arası	33	11,2
15001-20000 TL arası	14	4,8
20000 TL ve üzeri	8	2,7
Bilmiyorum	7	2,4
Toplam	294	100

*2022 yılı asgari ücreti aylık brüt 5.004 TL, net 4.253,4 TL olarak belirlenmiştir. 0-4650 TL. düşük gelir düzeyi, 4651-10000 TL. alt orta gelir düzeyi, 10001-15000 TL. orta gelir düzeyi, 15001-20000 TL. üst orta gelir düzeyi, 20000 TL. ve üstü, üst gelir düzeyi olarak belirtilmektedir.

Ankete sonuçlarına göre, ailelerin aylık gelirlerinin en fazla %61,6 (181 kişi) ile alt orta gelir düzeyi ve 4651-10000 TL, en az ise %2,7 (8 kişi) ile 20.000 TL ve üzeri üst gelir düzeyine sahip olduğu görülmektedir. 181 öğrencinin ekonomik durumu alt orta, 8 öğrencinin durumu ise üst gelir seviyesindedir. Maddi durumu düşük ve yüksek olarak değerlendirilen öğrenci sayısı azınlıkta olup, alt ve üst orta sosyo-ekonomik düzeyde olan öğrenci sayısı çoğunluğu oluşturmaktadır.

3.2. ÖĞRENCİLERİN BOŞ ZAMANLARINI DEĞERLENDİRME YÖNELİMLERİ

Öğrencilerin boş zamanlarına değerlendirme yönelimlerine ilişkin bulgular Tablo 5'te yer almaktadır.

Tablo 5. Öğrencilerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Yönelimleri

Öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirme yönelimleri	Sayı	%	Yanıt	
			yok Sayı	%
Bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanırım	254	86,4	40	13,6
Televizyon izlerim	103	35	191	65
Müzik dinlerim	242	82,3	52	17,7
Kitap, dergi okurum	135	45,9	159	54,1
Elektronik kitap okurum	28	9,5	266	90,5
Sinema, tiyatro, sergiler vb. giderim	61	20,7	233	79,3
Arkadaşlarımla vakit geçiririm	115	39,1	179	60,9
Spor yaparım	100	34	194	66
Sesli kitap dinlerim	10	3,4	284	96,6

Ankete yanıt veren 294 öğrencinin en büyük bölümünü oluşturan 254'ü (%86,4) boş zamanlarını bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanarak değerlendirmektedir. Bu durum artık teknolojik gereçlerin gençlerin sosyal yaşantısı ve boş zamanları içerisinde yoğun olarak yer aldığını göstermektedir. Öğrenciler boş zamanlarında sosyal medya kullanımı, internet üzerinden film-dizi izlemek, arkadaşları ile sohbet etmek, blog siteleri ve oyun üzerine hazırlanan siteleri takip etmek, elektronik kitap okumak ve sesli kitap dinlemek için gibi etkinliklerde bulunmaktadır.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin televizyon izleme oranının tüm öğrencilerle kıyaslandığında yarıdan daha az olduğunu görüyoruz. Bu oran %35 (103 kişi)

düşük sayılabilir. Bu sayının azalmasının nedeni öğrencilerin film ve dizileri daha çok internet üzerinden izliyor olmaları ya da gündemi yine internet siteleri ya da internet haberciliği üzerinden takip ediyor oluşu olabilmektedir. Ayrıca sosyal medya günümüzde yine haberin ve gündemin takibi açısından önemli bir kanal haline almıştır. Bu durumda gençlerin televizyona olan ilgisi azalmıştır.

Araştırmamızın da gösterdiği gibi, müzik dinlemek gençler arasında önemli bir boş zaman etkinliğidir. 242 öğrenci (%82,3) boş zamanlarında müzik dinlemektedir. Müzik dinlemek her zaman her birey gibi öğrenciler için de dinlendirici, keyif verici, eğlendirici, güzel zaman geçirmelerini sağlayan bir etkinlik olmuştur.

Anket verilerine göre, öğrencilerin %45,9'u (135 kişi) boş zamanlarını kitap ya da dergi okuyarak değerlendirmekteler. Günümüzde öğrenciler için okuma bir boş zaman etkinliği olarak yüksek oranlarda tercih edilen bir etkinlik değildir.

Araştırmamızın temel amacını oluşturan e-kitap okuma oranına ilişkin bu verinin bize gösterdiği gibi öğrencilerin %90,5'i (266 kişi) elektronik kitap okumayı bir boş zaman etkinliği olarak yapmadıklarını söylemektedir. E-kitap okumak gençler için internette zaman geçirirken karşılaştıkları herhangi bir dijital metni dosya olarak cihaza indirip okumak gibi ya da sadece göz gezdirmek gibi geçici ve sıradan bir eylem olarak görülebilmektedir.

Öğrencilerin %80'i boş zamanlarında sinemaya gitmeyi tercih etmediklerini söylemiştir. Onlar, bunun nedeni olarak artık izlemek istedikleri filmlere internet üzerinden ücretsiz olarak ya da belli platformlar üzerinden üyelik ücreti ödeyerek daha uygun fiyatlı olarak izleyebildiklerini söylemişlerdir. Öğrencilerin sözlü olarak belirtmiş olduğu ifadelerle göre, sinemaya gitmek onlar için ayrıca bir bütçe ayırmalarını gerektirmekte ve bu günümüz koşullarında gençler için tercih edilmez olmaktadır. Ayrıca ev konforunda izlemeyi tercih ettiklerini de söylemişlerdir.

Anket verilerine göre, öğrencilerin %39,1'i (115 kişi) boş zamanlarında arkadaşlarıyla zaman geçirmeyi tercih etmektedir. Öğrencilerin sözlü ifadelerine göre; arkadaşlarıyla gezmek, sohbet etmek, sinemaya gitmek ya da kutu oyunları oynamaktan zevk almaktadırlar.

Araştırmamıza göre öğrencilerin %96,6'sı (284 kişi) boş zamanlarında sesli kitap okumayı tercih etmediklerini belirtmişlerdir. 294 öğrencinin sadece 10'u (%3,4) boş zamanlarında sesli kitap okumaktadır. Bu da sesli kitap okumanın öğrenciler için bir boş zaman etkinliği olarak tercih seçeneklerinde ön sırada bulunmadığını göstermektedir.

3.3. ÖĞRENCİLERİN OKUMA ALIŞKANLIĞI TÜRÜ VE OKUMA SIKLIKLARI

Öğrencilerin okuma alışkanlığı türleri ile okuma sıklıklarına ilişkin bulgular Tablo 6'da yer almaktadır.

Tablo 6. Öğrencilerin Okuma Alışkanlığı Türü

Okuma alışkanlığı türü	Sayı	%
E-kitap okuma	28	9,5
Basılı (kitap) okuma	139	47,3
E-kitap ve basılı (kitap) okuma	104	35,4
Hiçbiri	23	7,8
Toplam	294	100

Öğrencilerin okuma alışkanlıkları tür bazında; e-kitap okuma, basılı materyal okuma, e-kitap ve basılı kitapları birlikte okuma olarak sıralanmaktadır. Öğrenciler “hiç okumam” cevabını bu üç tür için ayrı ayrı yanıtlamıştır.

Anket verilerine göre, öğrencilerin %47,3'ü (139 kişi) basılı, %9,5'i (28 kişi) e-kitap, %35,4'ü (104 kişi) ise hem e-kitap hem de basılı kitap okumayı tercih etmektedir. 23 öğrenci (%7,8) ise basılı ya da e-kitap olarak kitap okumadıklarını belirtmişlerdir. Verilere göre, öğrencilerin tüm sıklıkların toplamı itibariyle %92,2 gibi yüksek bir oranda kitap okuma alışkanlığına olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin yaklaşık olarak yarısının basılı materyal okuduğu görülmektedir. E-kitap okuma oranının oldukça düşük olduğu anlaşılmaktadır. Öğrencilerin e-kitap okumalarının

az, basılı materyal okumalarının daha fazla olmasının nedeni çalışmamızın devamında yer alan anket sorularına verdikleri yanıtlarda görülmektedir. Öğrencilerin basılı ve elektronik kitap okuma sıklıklarına ilişkin bulgular Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 7. Öğrencilerin Basılı ve Elektronik Kitap Okuma Sıklığı

Okuma sıklığı	E- kitap		Basılı kitap		E- kitap ve basılı kitap		Toplam		Yanıt yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Hiç okumam	66	22,4	2	0,7	26	8,8	94	32	200	68
Yılda 1-11 kitap	44	15	95	32,3	74	25,2	213	72,4	81	2,6
Yılda 12-23 kitap	7	2,4	62	21,1	5	1,7	74	25,2	220	74,8
Yılda 24 kitap ve daha fazla	0	0	1	0,3	0	0	1	0,3	293	99,7

Araştırmamızın bulgularına göre öğrenciler en çok %15 oranı (44 kişi) ile e-kitap, %32,3 oranı (95 kişi) ile basılı kitap ve %25,2 oranı (74 kişi) ile e-kitap ve basılı kitap olmak üzere yılda 1-11 kitap okumaktadır. Hiç e-kitap okumayan öğrencilerin sayısı 66 (%22,4), hiç basılı kitap okumayanların sayısı 2 (%0,7), hiç e-kitap ya da basılı kitap okumayanların sayısı ise 26'dır (%8,8). Ayrıca öğrencilerin 62'si, %21 oranı ile yılda 12-23 kitap arası basılı kitap okuyarak yüksek bir oran vermiştir. Yılda 24 kitap ve daha fazlasını okuyan en üst seviyedeki okuma alışkanlığına sahip öğrenci sayısı ise 1'dir (%0,3). Genel olarak söylemek gerekirse, öğrenciler arasında üst düzey okuma seviyesinin düşük olduğu ve orta seviyede okuma alışkanlığının yüksek olduğu görülmektedir. Öğrenciler fazla kitap okuyamama

nedenlerini kitap fiyatlarının artmış olması, derslerinin çok yoğun olması, sınavlara hazırlanıyor olmaları nedeniyle çok fazla zamanlarının olmaması ile açıklamışlardır.

Bu bölümde sunulan verilerde “e-kitap okumam” seçeneğini işaretleyen öğrenci oranının bazı tablolarda farklı olduğu görülecektir. %22,4 ile %34,4 arasında görünen bu konudaki oran farklılığının nedeni kısaca şöyle açıklanabilir: Öğrencilerin okuma alışkanlıkları tür bazında üç seçenekte ve e-kitap okuma, basılı materyal okuma, e-kitap ve basılı materyal okuma olarak tanımlanmıştır. Öğrenciler “hiç okumam” yanıtını bu üç tür için ayrı ayrı yanıtlamıştır. 9, 11 ve 18. tabloda verilen “e-kitap okumam” yanıtları birbiri ile tutarlılık göstermektedir. Diğer bazı tablolarda e-kitap, basılı kitap ve hem basılı hem e-kitap okumam seçeneklerine verilen yanıtlar farklılık göstermektedir. Bu farklılığın anket uygulandığı dönemde öğrencilerin yoğun LYS (Lise Yerleştirme Sınavı) hazırlık süreci içerisinde olmaları nedeniyle dikkatlerinin bir ölçüde dağınık olmasından ve kavram karışıklığı yaşamalarından da kaynaklanabileceği değerlendirilmiştir.

3.4. ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL YA DA BASILI KİTAP OKUMAYI TERCİH ETME NEDENLERİ

Genel olarak bakıldığında öğrenciler çoğunlukla basılı kitap okumayı tercih etmektedir. Bir kısmı hem basılı hem de e-kitap okurken yalnızca e-kitap okuduğunu belirten öğrencilerin sayısının daha az olduğu görülmektedir. Çalışmamızın bu bölümünde bu tercihlerinin nedenleri ortaya konmaya çalışılacaktır.

Öğrencilerin basılı ya da e-kitap okumayı/dinlemeyi tercih etme nedenleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin Basılı ya da E-kitap Okumayı/Dinlemeyi Tercih Etme Nedenleri

Basılı ve e-kitap okumayı/ dinlemeyi tercih etme nedeni	E- kitap		Basılı kitap		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Her yerde okuyabildiğim için	164	55,8	108	36,7	272	92,5
Taşınması daha kolay olduğu için	161	54,8	109	37,1	270	91,8
Daha çabuk okunduğu için	155	52,7	117	39,8	272	92,5
Daha kolay olduğu için	136	46,3	136	46,3	272	92,5
Daha az yorucu olduğu için	99	33,7	173	58,8	72	92,5
Daha eğlenceli olduğu için	97	33	175	59,5	272	92,5
Daha iyi anladığım için	65	22,1	207	70,4	-272	92,5
Daha çok alışık olduğum için	48	16,3	224	76,2	272	92,5

*Birden fazla seçenek işaretlendiği için toplamlar 294'ü aşmaktadır.

Anket verilerine göre, öğrencilerin e-kitap okumayı tercih etme nedenleri en yoğun dan en aza doğru şu şekilde sıralanmaktadır: 164 öğrenci (%55,8) her yerde okuyabildiği için, 161 öğrenci (%54,8) taşınması kolay olduğu için, 155 öğrenci (%52,7) daha çabuk okunduğu için, 136 öğrenci (%46,3) daha kolay olduğu için, 99 öğrenci (%33,7) daha az yorucu olduğu için, 97 öğrenci (%33) daha eğlenceli olduğu için, 65 öğrenci (%22,1) daha iyi anladığı için, 48 öğrenci (%16,3) daha çok alışık olduğu için e-kitap okumayı tercih etmektedir.

Öğrenciler ağırlıklı olarak e-kitap okumayı her yerde okuyabildikleri, taşınması kolay olduğu için, daha çabuk ve daha kolay okuyabildikleri için tercih etmektedirler. Öğrenciler okulda ders aralarında ya da uygun oldukları herhangi bir yerde e-kitaplarını açıp kolaylıkla okuyabildiklerini belirtmişlerdir. E-kitaplar elektronik cihazlardaki bir klasör içinde kolayca taşınabilmekte, açılıp okunabilmekte ve böylece okuma etkinliğine geçiş çabuk bir şekilde gerçekleşebilmektedir.

Elimizdeki bulgulara göre, öğrencilerin basılı kitap okumayı tercih etme nedenleri ise şu şekilde sıralanmaktadır: 224 öğrenci (%76,2) daha alışık olduğu için, 207 öğrenci (%70,4) daha iyi anladığı için, 175 öğrenci (%59,5) daha eğlenceli olduğu için, 173 öğrenci (%58,8) daha az yorucu olduğu için, 136 öğrenci (%46,3) daha kolay olduğu için, 117 öğrenci (%39,8) daha çabuk olduğu için, 109 öğrenci (%37,1) taşınması kolay olduğu için ve 108 öğrenci de (%36,7) her yerde okuyabildiği için basılı kitap okumayı tercih etmektedir.

Öğrencilerin büyük bir kısmı basılı kitap okumanın daha az yorucu, daha eğlenceli olduğunu düşünmekte, okuduklarını daha iyi anlayabildiklerini belirtmektedirler. Basılı kitap okumak e-kitapların dijital ekranlardan okunması kadar göz yorucu değildir. Uygun ışık alan bir ortamda basılı kitabı okumak göz sağlığı için daha uygun olabilmektedir. Öğrenciler ayrıca basılı kitap okumayı kitap kokusundan aldıkları mutluluk hissiyle daha eğlenceli bulmaktadır. Basılı kitap okumak öğrencilerin büyük bir kısmı için daha anlaşılabilir. Uzun yıllardır sahip oldukları okuma alışkanlığı olması açısından da basılı kitabı tercih etmektedirler.

3.5. ÖĞRENCİLERİN ELEKTRONİK KİTAP OKUMA DAVRANIŞLARI

Öğrencilerin en son ne zaman e-kitap okudukları, en fazla tercih ettikleri e-kitap türü, en çok nerde ve ne zaman e-kitap okudukları ve onları e-kitap okumaya kimlerin teşvik ettiklerine ilişkin veriler öğrencilerin e-kitap okuma davranışları hakkında bilgi verecektir.

Öğrencilerin en son ne zaman e-kitap okuduğuna ilişkin veriler Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9. Öğrencilerin En Son Ne Zaman E-Kitap Okuduğuna İlişkin Veriler

En son ne zaman e-kitap okuduğu	Sayı	%
Hatırlamıyorum	55	18,7
Bir-iki ay önce	83	28,2
Bir iki hafta önce	71	24,1
E-kitap okumam	85	28,9
Toplam	294	100

Araştırma sonuçlarına göre, öğrencilerin %18,7'si (55) en son ne zaman e-kitap okuduğunu hatırlamamaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, 85 öğrenci (%28,9) e-kitap okumamaktadır. %28,2'si 88 öğrenci ile en son bir iki ay önce e-kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %24,1'i (71) bir iki hafta önce e-kitap okuduklarını söylemişlerdir.

Belirli bir süre önce e-kitap okuduğunu belirten öğrenci sayısı toplamda 154'tür. Yaklaşık olarak öğrencilerin dörtte biri (%24,1) 1-2 hafta önce e-kitap okuduğunu belirtmiştir. Bir iki ay önce okuduğunu belirtenleri de dikkate alırsak, öğrencilerin yaklaşık yarısının e-kitap okuduğu anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin en fazla tercih ettiği e-kitap türü 153 öğrenci (%52) ile roman ve öykü kitaplarıdır. Bunu, 25 öğrenci (%8,5) masal ve 15 öğrencinin (5,1) deneme türünde e-kitap okuma tercihleri izlemektedir. 2 öğrenci (0,7) yeni bir tür olan manga türünde kitap okuduğunu belirtmiştir. Bilim kurgu, macera ve polisiye türünde de e-kitap okuma oranı oldukça düşüktür.

Öğrencilerin okuyacakları e-kitabı nasıl seçtiğine ilişkin veriler Tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10. Öğrencilerin Okuyacakları E-Kitabı Nasıl Seçebildiği

Okunacak e-kitabı nasıl seçtiği	Sayı	%	Yanıt yok	
			Sayı	%
Kendim seçerim	243	82,7	51	17,3
Annem babam önerir	17	5,8	277	94,2
Öğretmenime sorarım	12	4,1	282	95,9
Arkadaşıma sorarım	37	12,6	257	87,4
Kütüphaneciye sorarım	4	1,4	290	98,6

Öğrenciler anketin bu sorusunu yanıtlarken; e-kitap okumasa bile e-kitap okuduğu zaman, bu kitabı nasıl seçeceğine ilişkin fikrini belirtmektedir. Yani

bu soruya yanıt veren öğrencilerin tamamının e-kitap okuyan öğrenci olduğu kabul edilemez.

Bu bağlamda bakıldığında anket verilerine göre, öğrencilerin 243'ü, (%82,7'si) okuyacakları e-kitabı kendisinin seçebileceğini ve bunu blog sitelerindeki yorumlar ve öneriler doğrultusunda kendilerinin yapabileceğini söylemiştir. Öğrencilerin sadece %5,8'i (17 öğrenci) e-kitap seçiminin anne ve babasından aldığı öneriler doğrultusunda olabileceğini düşünmektedir. Bu durum öğrencilerin e-kitap seçimlerinde anne ve babalarının etkilerinin olmadığını göstermektedir. Öğrencilerin 12'si (%4,1), e-kitap seçiminde öğretmenlerine soracağı, dolayısıyla e-kitap seçiminde öğretmenlerinin de etkili olamayacağını düşündükleri anlaşılmaktadır. Öğrencilerin 37'si (%12,6), e-kitap seçiminde arkadaşlarına sormaktadır. Öğrencilerin kitap seçimi konusunda birbirleriyle etkileşiminin yoğun olduğunu söylemek mümkündür.

Öğrencilerin sadece %1,4'ü (4) e-kitap seçiminde kütüphaneciye sormaktadır. Kütüphanecilerin, günümüzde basılı kitap seçiminde olduğu gibi e-kitap seçiminde de öğrencilere destek olması büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin daha çok e-kitap okuduğu yerlere ilişkin veriler Tablo 11'de yer almaktadır.

Tablo 11. Öğrencilerin Daha Çok E-Kitap Okuduğu Yerler

E-kitap okuduğu yerler	Sayı	%
Evde	181	61,6
Kütüphanede	6	2
Okulda	10	3,4

Serviste	14	4,8
E-kitap okumam	81	27,6
Yanıt yok	2	0,7
Toplam	294	100

Anket verilerine göre, öğrenciler e-kitap okumayı en çok (%61,6) evde gerçekleştirmektedir. 14 öğrenci (%4,8) serviste, 10 öğrenci (%3,4) okulda, 6 öğrenci (%2) kütüphanede e-kitap okumaktadır. Bu anket sorumuzda da 81 öğrenci (%27,6) e-kitap okumadığını belirtmiştir. 2 öğrenci ise anket sorusuna cevap vermemiştir. Öğrenciler okuma etkinliğini en çok dinlenme saatleri içerisinde evde gerçekleştirmektedir. Öğrencilerin e-kitap okuma zamanlarına ilişkin veriler Tablo 12’de yer almaktadır.

Tablo 12. Öğrencilerin E-Kitap Okuma Zamanları

E-kitap okuma zamanları	Sayı	%
Fırsat bulduğum her zaman	93	31,6
Akşamları	40	13,6
Hafta sonları	10	3,4
Yatmadan önce	17	5,8
Dönem arası veya yaz tatillerinde	33	11,2
E-kitap okumam	101	34,4
Toplam	294	100

Araştırma verilerine göre, öğrencilerin %31,6'sı (93 öğrenci) fırsat buldukları her zaman e-kitap okuduklarını belirtmişlerdir. 101 öğrenci (%34,4) e-kitap okumadığını belirtirken, 40 öğrenci (%13,6) akşamları, 33 öğrenci (%11,2) dönem arası ve tatillerde, 17 öğrenci (%5,8) yatmadan önce, 10 öğrenci (%3,4) hafta sonları e-kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı da akşamları e-kitap okumayı sevdiğini ve bunun onları dinlendiren bir etkinlik olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenciler dönem arası ve yaz tatillerinde ders yoğunluğu ve sınav hazırlık sürecinden fırsat bulabildiklerini ve bu nedenle e-kitap okuma etkinliğini en çok bu zamanlarda gerçekleştirebildiklerini söylemişlerdir.

Öğrencileri e-kitap okumaya teşvik edenlere ilişkin veriler Tablo 13'te yer almaktadır.

Tablo 13. Öğrencileri E-Kitap Okumaya Teşvik Edenler

E-kitap okumaya teşvik edenler	Sayı	%	Yanıt yok	Yanıt yok
			Sayı	%
Annem-babam	41	13,9	253	86,1
Kardeşlerim	18	6,1	276	93,9
Öğretmenlerim	58	19,7	236	80,3
Arkadaşlarım	66	22,4	228	77,6
Kütüphaneci	6	2	288	98
Hiç kimse	122	41,5	172	58,5

Öğrencilerin 41'i (%13,9) kendilerini e-kitap okumaya anne ve babalarının teşvik ettiğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin okuma alışkanlığının oluşmasındaki en önemli etkenlerden biri anne ve babanın desteklemesidir. Ayrıca anne ve babada okuma davranışlarının gözlemlenmesi de gençlerde

yüksek oranla okuma davranışının görülmesini sağlayabilir. Öğrencilerin sadece 18'i (%6,1) e-kitap okuma konusunda kardeşlerinden teşvik gördüğünü söylemiştir. Tablo 14 verilerinden anlaşıldığına göre, öğrencilerin çok büyük bir bölümü (%41,5) bu konuda bir yönlendirme alamamaktadır. Öğretmenlerinden e-kitap okuma konusunda teşvik gören öğrencilerin sayısı 58 (%19,7)'dir. Bu oranın daha yüksek beklenirdi. Öğretmenlerin e-kitap okuma konusunda bilgi sahibi olması, e-kitap kaynaklarını bilmesi, öneminin farkında olması ve öğrencilerini bu anlamda yönlendirmesi e-kitap okuma oranının artmasını sağlayacaktır. Öğrencilerin 66'sı (%22,4) e-kitap okuma konusunda arkadaşlarından teşvik görmektedir. Öğrencilerin kitap seçimleri konusunda birbirleriyle fikir alışverişinde bulunmaları, beğendikleri kitapları birbirlerine tavsiye etmeleri e-kitap seçiminde de önem taşımaktadır. Öğrenciler ayrıca e-kitapların daha uygun fiyatlı olması, daha hızlı ve kolay taşınabilir olması nedeniyle de birbirlerini e-kitap okuma konusunda teşvik edebilmektedirler. Anket verilerinin de göstermiş olduğu gibi çok düşük oranda (%2, 6) bir öğrenci grubu e-kitap seçiminde kütüphaneciye danışmaktadır. Kütüphanecilerin e-kitap seçiminde öğrencilere yardımcı olması, öncelikle kütüphanecilerin bu alanda bilgi sahibi olması ile mümkün olacağı için e-kitap kaynaklarının tanıtılması da büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin büyük bir kısmını oluşturan 122 öğrenci (%41,5) e-kitap seçiminde hiç kimseden öneri almamakta, e-kaynaklarını kendi tercihleri doğrultusunda seçmektedir.

3.6. ÖĞRENCİLERİN SESLİ KİTAP VE DİĞER DİJİTAL İÇERİKLERİ OKUMA/DİNLENME DURUMLARI

Günümüz teknolojisinde e-kitaplar dışında sesli kitap ve diğer dijital içeriklerin de okunduğu/dinlendiği görülmektedir. Bu kısımda yer alan veriler bize sesli kitap ve diğer dijital içeriklerin neler olduğu ve ne sıklıkla okunduğunu/dinlendiğini göstermektedir.

Öğrencilerin sesli kitap dinlediği kaynaklara ilişkin veriler Tablo 14'te verilmiştir.

Tablo 14. Öğrencilerin Sesli Kitapları Dinlendiği Kaynaklar

Sesli kitapların dinlendiği kaynaklar	Sayı	%
Sesli kitap dinlemiyorum	179	60,9
Uygulamalar	65	22,1
Youtube	40	14,3
Kütüphaneden ediniyorum	4	1,4
Toplam	294	100

Araştırmamızda önemli bir başka veri sağlayan bu anket sorumuzda 179 öğrencinin (%60,9) sesli kitap dinlemediği görülmektedir. Bu sayı anketimize katılan öğrencilerin yarısından fazlasını oluşturmaktadır. 65 öğrenci (%22,1) sesli kitap dinlemek için sesli kitap uygulamalarını (Storytel, Spotify, Epub vb.), 40 öğrenci de (14,3) Youtube video izleme platformunu kullanmaktadır. Kullanılacak olarak kitapların ücretsiz ya da düşük ücretler karşılığı elde edilebildiği bu uygulama ve video izleme platformları öğrencilerin sesli kitaba erişimi için uygun birer kaynak işlevi görmektedir. Kütüphanelerden sesli kitap alımı hala yoğun olarak tercih edilmemektedir. Yalnızca 4 öğrenci (%1,4) kütüphaneden sesli kitap almıştır. Kütüphanelere sesli kitap alımı artırılmalı ve öğrencilerin yoğun olarak okuma yapabilecekleri sesli kitap uygulamaları kullanılmaya başlanmalıdır.

Öğrencilerin okudukları/dinledikleri dijital içeriklere ilişkin veriler Tablo 15'te yer almaktadır.

Tablo 15. Öğrencilerin Okudukları/Dinledikleri Dijital İçerikler

Okunan/dinlenen dijital içerikler	Sayı	%
E-kitap	93	31,6
Sesli kitap	35	11,9
Blog	48	16,3
Podcast	45	15,3
E-dergi	22	7,5
Diğer	51	17,3
Toplam	294	100

Elde edilen verilere göre, öğrenciler yukarıda sıralanan tercihler içinde en fazla e-kitap okumaktadır (%31,6). 45 (%15,3) öğrenci podcast dinlerken, blog sitelerini takip eden 48 öğrenci (%16,3), sesli kitap dinleyen 35 öğrenci (%11,9) ve e-dergi okuyan 22 öğrenci (%7,5) bulunmaktadır. Bu anket sorusuna cevap veren öğrenciler içerisinde dijital içerik okumadığını/dinlemediğini belirten 51 öğrenci (%17,3) dışında öğrencilerin dijital içerik okuma düzeyinin orta seviyede olduğunu söylememiz mümkündür.

Öğrencilerin okuduğu e-kitaplarını sağlama yollarına ilişkin veriler Tablo 16'da yer almaktadır.

Tablo 16. Öğrencilerin Okuduğu E-Kitaplarını Sağlama Yolları

Okunan e-kitapların sağlanma yolları	Sayı	%
E-kitap okumuyorum	101	34,4
Satın alıyorum	19	6,5
İnternette ücretsiz olanları okuyorum	158	53,7
Okul aracılığıyla ulaşıyorum	4	1,4
Kütüphaneden alıyorum	5	1,7
Toplam	294	100

Çalışmaya katılan öğrencilerin 101'i (%34,4) e-kitap okumadığını belirtmiştir. Bunun dışında e-kitap elde etme konusunda öğrenciler en çok (%53,7) internette ücretsiz olan e-kitapları okuduklarını belirtmişlerdir.

Günümüzde web siteleri ve e-kitap uygulamaları üzerinden elektronik kitap satışının yapıldığı bilinmektedir. Çalışmamızın örneklemindeki öğrencilerin yalnızca 19'u (%6,5) okuduğu elektronik kitapları satın almaktadır. Okullar eğitim politikaları içerisinde belirli elektronik kitapları satın alabilmekte ya da belirli sürelerle kullanım hakkını elde edebilmektedir. Öğrencilerin 4'ü (%1,4) elektronik kitaplara okulu aracılığı ile ulaştığını

belirtirken, 5 öğrenci (%1,7) de elektronik kitapları kütüphaneden edindiğini belirtmiştir.

Ücretsiz e-kitapların sayılarının artması ve nitelik olarak geliştirilmeleri öğrencilerin bu kaynaklara ulaşma ve e-kitap okuma oranlarının artmasına önemli bir katkı sağlayacaktır.

3.7. ÖĞRENCİLERİN SAHİP OLDUĞU DİJİTAL TEKNOLOJİ ARAÇLARI VE OKUMA DAVRANIŞLARINDA BU ARAÇLARDAN YARARLANMA DURUMLARI

Öğrencilerin sahip oldukları dijital teknoloji araçlarının çeşitliliği okuma davranışı üzerinde etkili olabilmektedir. Öğrenciler sahip oldukları teknoloji aracını kullanarak e-kitap ve sesli kitap okuyup, dinleyebilmektedirler.

Öğrencilerin sahip olduğu dijital teknoloji araçlarının neler olduğuna ilişkin veriler Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Öğrencilerin Sahip Olduğu Dijital Teknoloji Araçları

Sahip olunan dijital teknoloji araçları			Yanıt yok	
	Sayı	%	Sayı	%
Bilgisayar	147	50	147	50
Cep telefonu	259	88,1	35	11,9
Tablet-ipad	3	1	291	99
E-kitap okuyucu-oyun konsolu	83	28,2	211	71,8

*Öğrenciler bu soruya birden çok yanıt verebilmiştir. Bu nedenle toplamdaki değerler örneklemimizdeki öğrenci sayısından fazladır.

Cep telefonu kullanımı öğrenciler arasında oldukça yaygındır ve bu sayı 259 öğrenci (%88,1)’dir. Bu sayıyı 147 öğrenci (%50) ile bilgisayar kullanımı

takip etmektedir. Öğrencilerin yalnızca 3'ü (%1) tablet kullanırken, e-kitap okuyucu ve oyun konsolu kullanan öğrenci sayısı 83'tür (%28,2). Bulgulara göre, öğrenciler e-kitap okuma konusunda çoğunlukla dijital teknoloji cihazlarına sahiptir. E-kitap okuma oranının düşük olmasının nedeninin dijital teknoloji cihazlarına sahiplikle ilgili olduğu söylenemez. Öğrencilerin tamamına yakınının cep telefonuna sahip olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin e-kitap okumak için kullandıkları dijital teknoloji aracına ilişkin veriler Tablo 18'de yer almaktadır.

Tablo 18. Öğrencilerin E-kitap Okumak için Kullandıkları Teknoloji Aracı

E-kitap okumak için kullanılan teknoloji aracı	Sayı	%
Bilgisayar	8	2,7
Cep telefonu	178	60,5
Tablet-ipad	21	7,1
E-kitap okuyucu-oyun konsolları	1	0,3
E-kitap okumuyorum	86	29,3
Toplam	294	100

E-kitap okuyan öğrencilerin çoğunluğunu oluşturan 178 öğrenci (%60,5) e-kitap okumada cep telefonlarını tercih etmektedir. 21 öğrenci (%71) tablet-ipad kullanmakta, 8 öğrenci (%2,7) bilgisayar kullanmakta ve yalnızca 1

öğrenci (%0,3) e-kitap okuyucu ya da oyun konsolu ile e-kitap okuma etkinliğini gerçekleştirmektedir. Verilere göre, 86 öğrenci (%29,3) e-kitap okumadığını belirtmiştir. Öğrencilerin en çok cep telefonu ile elektronik okuma yapıyor olması öğrencilerin cep telefonlarını birçok amaçla kullandıklarını göstermektedir. Cep telefonu öğrencilerin hayatlarının önemli bir parçası haline gelmiştir.

3.8. ÖĞRENCİLERİN DİJİTAL KİTAP OKUMAYA İLİŞKİN TUTUM VE YAKLAŞIMLARI

Buraya kadar sunulan verilere dayanarak öğrencilerin çoğunlukla basılı kitap okuduğu ve daha düşük oranda e-kitap okunduğu söylenebilir. Öğrencilerin e-kitap okuma konusunda sahip oldukları genel düşünce, tutum ve yaklaşımlarını ortaya çıkarmak araştırmamız açısından önemli görülmüştür. Tablo 19'da öğrencilerin bu konudaki tutum ve davranışlarına ilişkin veriler yer almaktadır.

Tablo 19. Öğrencilerin E-kitap Okumaya İlişkin Tutum ve Yaklaşımları

Dijital okumaya ilişkin düşünce, tutum ve yaklaşımlar	Evet		Hayır		Toplam	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Dijital kitap okumak okuma isteğimi artırıyor.	103	35	191	5	294	100
Dijital kitaplar ucuzdur.	168	57,1	126	42,9	294	100
Dijital kitap okumak kolaydır.	167	56,8	127	43,2	294	100
Dijital kitapları seçmek ve onlara erişmek zordur.	88	29,9	206	70,1	294	100
Dijital kitap okumak gözlerimi yoruyor.	203	69	90	30,6	293	99,7

Dijital okuma yapmak zamanı etkili kullanmamı sağlar.	131	4,6	163	55,4	294	100
Dijital okuma materyalleri eğitim başarısını olumlu etkiler.	145	49,3	149	50,7	294	100
Dijital okuma sırasında dikkatim kolay dağılıyor.	160	54,4	134	45,6	294	100
Dijital kitaplarda okuduğumu daha iyi anlıyorum.	80	27,2	214	72,8	294	100
Okuma için yeterli e-kitap materyal bulabiliyorum.	153	52	141	48	294	100
Dijital okuma basılı okumadan daha zevklidir.	68	23,1	226	76,9	294	100
Okulda ödev olarak verildiği için dijital kitap okuyorum.	51	17,3	243	82,7	294	100
Kendimi geliştirmek için dijital kitap okuyorum.	117	39,8	177	60,2	294	100
Boş zamanlarımı değerlendirmek için dijital kitap okuyorum.	124	42,2	170	57,8	294	100

Anketin bu sorusu ile elde edilen veriler şu şekildedir: Öğrenciler en yüksek oranda, (203 öğrenci-%69) dijital kitap okumanın göz yorucu olduğuna dikkat çekmişlerdir. Ekran okuması, ekrandan yansıyan ışık, yazı tipi ve büyüklüklerinin ekrana uzun süre bakmaya elverişli olmaması gibi durumlar nedeniyle göz yorucu olabilmektedir. Bu durum öğrencilerin okuma amaçlı dijital kitapları daha az tercih etmesine neden olabilmektedir. 168 öğrenci (%56,8) dijital kitapların ucuz olduğunu söylerken, 153 öğrenci (%52) okumak için yeterli dijital kitap bulabildiğini belirtmiştir. 167 öğrenci (%56,8) dijital kitap bulmanın kolay olduğunu dile getirmiştir. Bu veriler bize öğrenciler için dijital okumanın kolay, kaynak bulmanın rahat ve bu nedenlerle dijital kitap okumanın tercih edilebilir olduğunu göstermektedir.

145 öğrenci (%49,3) dijital okuma materyallerinin başarısını olumlu biçimde etkilediğini belirtmiş, 117 öğrenci (%39,8) kendini geliştirmek için dijital kitap okuma yaptığını söylemiş, 131 (%44,6) öğrenci de dijital kitap okumanın zamanı etkili kullanmalarını sağladığını dile getirmiştir. Dijital kitap okuma öğrencilerin kişisel ve akademik gelişimlerinde önemli bir yer tutmaktadır.

124 öğrenci (%42,2) dijital kitap okumayı bir boş zaman etkinliği haline getirmiştir. Bu durum öğrencilerin günlük yaşamlarının bir parçası olarak dijital kitap okumayı belirli ölçüde benimsemiş olduklarını gösterir biçiminde yorumlanabilir. 88 öğrenci (%29,9) dijital kitapları seçmenin ve onlara erişmenin zor olduğunu belirtmiştir. Bu öğrenciler dijital kitaplara ücretsiz olarak erişimin zorluğunu ve ücretsiz olarak sunulmuş olan çoğu dijital kitabın içerik olarak yetersiz olduğunu dile getirmiştir. 51 öğrenci (%17, 3) dijital kitapları yalnızca okulda ödev verildiği zaman kullanmaktadır. Yine aynı gerekçe ile öğrenciler dijital kitapların zor bulunulduğunu ve bulunanların da içerik olarak yetersiz olduğunu belirtmişlerdir.

Öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen dış etkenler de olabilmektedir. Bu etkenler sosyal medya, filmler ve diziler, reklamlar, Youtube videolarıdır. Tablo 20’de öğrencilerin dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen dış etkenlere ilişkin veriler bulunmaktadır.

Tablo 20. Öğrencilerin Dijital Okuma Alışkanlıklarını Etkileyen Etkenler

Dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen etkenler	Etkilemiyor		Olumlu etkiliyor		Kararsızım		Olumsuz etkiliyor		Toplam		Yanıt yok	
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Sosyal medya	139	47,3	110	3,4	42	37,4	1	0,3	293	99,7	1	0,3

Filmler- diziler	150	51	126	42,9	17	5,8	1	0,3	294	100	0	0
Reklamlar	176	59,9	67	22,8	50	17	1	0,3	294	100	0	0
Youtube videoları	146	49,7	120	40,8	25	8,5	3	1	294	100	0	0

Tablo 19’da yer alan verilere göre 139 öğrenci (%47,3) sosyal medyanın, 150 öğrenci (%51) filmler ve dizilerin, 176 öğrenci (%59,9) reklamların, 146 öğrenci (%49,7) Youtube videolarının dijital okuma alışkanlıklarını olumlu ya da olumsuz yönde etkilemediğini belirtmiştir. 67 öğrenci (%22,8) reklamların e-kitap okuma alışkanlıklarını olumlu yönde etkilediğini düşünmektedir. Bu oran olumlu yönde etkilediği belirtilen etkenler içerisinde en düşük orana sahip olan etkidir. En yüksek olumlu etkiye sahip etkenler yüksekten düşüğe doğru; 126 öğrenci (%42,9) ile filmler ve diziler, 120 öğrenci (%40,8) ile Youtube videoları, 110 öğrenci (%37,4) ile sosyal medya şeklindedir.

Öğrencilerin yeterince e-kitap okuyup okumadıkları hakkındaki düşüncelerine ilişkin veriler Tablo 21’de yer almaktadır.

Tablo 21. Öğrencilerin Yeterince E-kitap Okuyup Okumadıkları Hakkındaki Düşünceleri

Yeterince e-kitap Okuduklarını düşünüyorlar mı?	Say	%
Evet	52	17,7
Hayır	242	82,3
Toplam	294	100

Elde edilen anket verilerine göre, öğrencilerin 242'si (%82,3) yeterince e-kitap okuduğunu düşünmemektedir. Sadece 52 öğrenci (%17,7) ise e-kitap okuma miktarını yeterli bulmaktadır. Bu veriler öğrencilerin e-kitap okuma konusunda kendi yetersizliklerinin farkında olduklarını göstermesi açısından önemli görünmektedir.

3.9. ÖĞRENCİLERİN YETERİNCE E-KİTAP OKUMAMA NEDENLERİ

Öğrencilerin yeterince e-kitap okumama nedenlerine ilişkin düşüncelerini yansıtan veriler Tablo 22'de yer almaktadır.

Tablo 22. Öğrencilerin Yeterince E-kitap Okumama Nedenleri

Yeterince e-kitap okumama nedenleri	Evet		Yanıt yok	
	Sayı	%	Sayı	%
E-kitap okumaktan hoşlanmadığım için	138	46,9	156	53,1
Derslerimin yoğunluğu ve sınavlar nedeniyle	138	46,9	156	53,1
Zaman bulamadığım için	118	40,1	176	59,9
İnternette zaman geçirdiğim için	85	28,9	209	71,1
Yeterince e-kitap okuduğumu düşünüyorum	41	13,9	253	86,1
Televizyon izlediğim için	34	11,6	260	88,4
E-kitap temin edemediğim için	34	11,6	260	88,4
Bilgisayarda oyun oynadığım için	23	7,8	271	92,2

Yeterince e-kitap okuduğunu düşünen 41 öğrenci (%13,9) dışında, 138 öğrenci (%46,9) e-kitap okumaktan hoşlanmamaları, derslerinin yoğun olması ve sınavları nedeniyle okuyamadığını belirtmiştir. 118 öğrenci (%40,1) ise zaman bulamadığı için e-kitap okuyamadığını söylemiştir. Öğrencilerin 85'i (%28,9) internette zaman geçirdikleri için e-kitap okuyamamaktadır. E-kitap okumak isteyip cihazı ellerine aldıklarında dikkatlerinin dağıldığını ve kendilerini internette farklı bir etkinlik içerisinde bulduklarını söyleyen öğrenciler de olmuştur. 34 öğrenci (%11,6) televizyon izlediği için e-kitap okuyacak zaman bulamadığını ve e-kitap temin edemediğini belirtmiştir. Öğrencilerin okuma alışkanlığı üzerinde basılı ya da e-kitap okuma farkı olmaksızın televizyonun yoğun etkisinin olduğu ve öğrencilerin dikkatlerini okuma üzerinde toplamakta zorlandıkları görülebilmektedir. Ayrıca e-kitap temin edilebilecek ücretsiz kaynak sayısının yetersiz olduğu ve nitelik açısından da uygun olmadığı yine öğrenciler tarafından özellikle belirtilmiştir.

3.10. ÖĞRENCİLERİN KÜTÜPHANE KULLANIM DURUMLARI

Öğrencilerin kütüphane kullanma durumlarına ilişkin düşüncelerini yansıtan veriler Tablo 23'te yer almaktadır.

Tablo 23. Öğrencilerin Kütüphaneye Gitme Sıklıkları

Kütüphaneye gitme sıklığı	Sayı	%
Hiç gitmem	67	22,8
İki ayda bir kez veya daha az	88	29,9
Ayda bir kez	52	17,7
Ayda iki kez veya daha fazla	85	28,9
Yanıt yok	2	0,7
Toplam	294	100

Öğrencilerin %22,8'i (67 öğrenci) kütüphaneye hiç gitmediğini belirtmiştir. Bu verinin dışında öğrencilerin 88'i (%29,9) iki ayda bir kez ya da daha az kütüphaneye gitmektedir. Bu oranlar kütüphaneye gitme eyleminin bu öğrenciler için oldukça seyrek gerçekleştiğini göstermektedir. Öğrencilerin 52'si (%17,7) kütüphaneye ayda bir kez gittiğini söylemiştir. Bu öğrencilerin kütüphaneye gidişleri çoğunlukla kitap ödünç alma amaçlı gerçekleşmiştir. Öğrencilerin 85'i (%28,9) kütüphaneye ayda iki ya da daha fazla gittiklerini belirtmiştir. Bu sayı, kütüphaneye en sık giden öğrencilerin sayısını göstermektedir. 2 öğrenci (%0,7) anketin bu sorusuna yanıt vermemiştir.

Öğrencilerin çok sık olmamakla birlikte, gerekli gördükleri durumlarda kütüphaneye gittikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin kütüphaneye gitme amaçlarına ilişkin veriler de Tablo 24'te yer almaktadır.

Tablo 24. Öğrencilerin Kütüphaneye Gitme Amaçları

Kütüphaneye gitme amacı	Evet		Yanıt yok	
	Sayı	%	Sayı	%
Arkadaşlarımla birlikte olmak için	90	30,6	204	69,4
Ders çalışmak, ödev yapmak için	204	69,4	90	30,6
Araştırma yapmak için	73	24,8	221	75,2
Kütüphanede internet kullanmak için	21	7,1	273	92,9
Kütüphaneden e-kitap temin etmek için	15	5,1	279	94,9
Boş zamanlarımda kitap okumak için	65	22,1	229	77,9
Kütüphaneye gitmem	54	18,4	239	81,3
Kütüphaneden basılı kitap ödünç almak için	37	12,6	257	87,4

Araştırmaya katılan öğrencilerin en büyük çoğunluğu (%69,4) kütüphaneye ders çalışmak ve ödev yapmak için gitmektedir. 90 öğrenci (%30,6) arkadaşlarıyla birlikte olmak için, 73 öğrenci (%24,8) araştırma yapmak için, 65 öğrenci (%22,1) boş zamanlarında kitap okumak için, 37 öğrenci (%12,6) kütüphaneden basılı kitap ödünç almak için ve 21 öğrenci (%7,1) de kütüphanede internet kullanmak için kütüphaneye gittiğini belirtmiştir. Öğrencilerin kütüphaneye sıklıkla ders çalışmak ve ödev yapmak için gittiği görülmektedir. Kütüphanenin kullanım amaçları içerisinde olan araştırma yapmak, kitap ödünç almak, kütüphaneden e-kitap temin etmek çok yoğun olmasa da öğrencilerin kullanım amaçları içerisinde görülebilmektedir. 54 öğrenci (%18,4) ise kütüphaneye hiç gitmediğini belirtmiştir. 294 kişilik araştırma grubu içerisinde bu sayının düşük olmadığını söylemek mümkündür.

Çalışmamızda öğrencilerin kütüphaneye gitme sıklığı ile cinsiyet arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığına yönelik Ki Kare Testi uygulanmıştır. Yapılan ki kare testinde öğrencilerin cinsiyeti ile kütüphaneye gitme sıklıkları arasında bir ilişki olmadığı anlaşılmıştır ($p=0,814$). Bir başka deyişle, kütüphaneye gitme durumu cinsiyete göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Aynı biçimde, öğrencilerin kütüphaneye gitme sıklıkları ile okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığına da bakılmıştır. P değeri, “Hiç okumam” sıklığı için 0,457; “Yılda 1-11 kitap okurum” sıklığı için 0,773 ve “Yılda 12-23 kitap okurum” sıklığı için de 0,304 olarak bulunduğundan öğrencilerin kütüphane kullanım sıklıkları ile okuma sıklıkları arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

3.11. ÖĞRENCİLERİN DEMOGRAFİK VE SOSYO-EKONOMİK ÖZELLİKLERİ İLE OKUMA ALIŞKANLIĞI TÜRÜ VE SIKLIKLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Çalışmamıza özgünlük katacak en önemli veri gruplarından birisi öğrencilerin okuma alışkanlığı ile demografik ve sosyo-ekonomik özellikleri arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki olup olmadığı konusudur. Buna yönelik veriler Tablo 25'te yer almaktadır.

Tablo 25. Öğrencilerin Okuma Alışkanlığı ile Demografik ve Sosyo-ekonomik Özellikleri Arasındaki İlişki

Sosyo-ekonomik özellikler	Okuma alışkanlığı türü (P değeri)
Cinsiyet	0,330
Ailenin aylık toplam geliri	0,202
Annenin eğitim durumu	0,001
Babanın eğitim durumu	0,001
Annenin mesleği	0,635
Babanın mesleği	0,788

Tablo 25'te görüldüğü üzere, yapılan Ki Kare Testi verilerine göre, öğrencilerin tercih ettikleri basılı ve dijital okuma türleri ile istatistiksel açıdan anlamlı ilişki bulunan tek sosyo-ekonomik değişken anne ve babanın eğitim düzeyi olmuştur. Bu konuda diğer etkenler açısından anlamlı bir ilişki saptanamamıştır. Bu veri öğrencilerin tercih ettikleri okuma alışkanlığı türü konusunda en önemli etkenin ebeveynin eğitim düzeyi olduğu biçiminde yorumlanabilir. Aile gelir düzeyi ile ebeveynin mesleğinin okuma alışkanlığı türünü anlamlı ölçüde etkilememesi araştırmanın özgün sonuçlarından birisi olmuştur.

Bu çerçevede aynı sosyo-ekonomik etkenlerle öğrencilerin basılı ve elektronik kitap okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olup olmadığına da bakılmıştır. Yapılan Ki Kare Testi verilerine göre, öğrencilerin basılı ve elektronik kitap okuma sıklıklarını istatistiksel olarak anlamlı düzeyde etkileyen tek sosyo-ekonomik etken onların okuma türü tercihlerinde olduğu gibi anne-baba eğitim düzeyi olmuştur. Diğer sosyo-ekonomik etkenler ile öğrencilerin okuma türlerindeki okuma sıklıkları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Özellikle 2000’li yıllarla birlikte dünyada bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan son derece hızlı ve köklü değişiklikler okuma kültürünü ve okuma türlerini de önemli ölçüde etkilemiş ve değiştirmeye başlamıştır. Bu süreç ile birlikte dijital okuma olarak adlandırılan ve dijital kaynaklar üzerinden yapılan okumayı ifade eden yeni bir okuma türü ortaya çıkmıştır. Bu okuma türünün teknolojiyle diğer nüfus gruplarına göre çok daha yakın ve yoğun ilişkisi olan gençler üzerinde daha etkili olduğu dile getirilmektedir. Bu konuda hem dünyada hem de Türkiye’de birçok bilimsel araştırma yapılmaya başlanmıştır.

Ankara il merkezinde bulunan ve Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı liselerdeki son sınıf öğrencilerinin dijital okuma alışkanlıklarını çeşitli boyutlarıyla ortaya koymak amacıyla gerçekleştirdiğimiz çalışmada, Ankara’da öğrenim gören 294 öğrenciye uygulanan anket ile elde edilen veriler 3. Bölümde sunulmuş ve yorumlanmıştır.

Araştırmamızın hipotezi, “Ankara’daki lise son sınıf öğrencileri dijital okuma yönünde bir eğilime sahip olmakla birlikte, bu okuma türü onlar için öncelikli değildir” biçiminde belirlenmiştir.

Elde edilen veriler ve yapılan değerlendirmelere dayanarak çalışmamızın sonuçları aşağıda sıralanmıştır:

1. Araştırmaya katılan kız öğrencilerin sayısı erkek öğrencilerin sayısına göre daha fazladır. Hem kız öğrenciler hem de erkek öğrencilerin

okuma sıklıkları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. Hem kız hem de erkek öğrenciler birbirine yakın oranlarda basılı materyal ve elektronik kitap okumayı tercih etmektedir. Cinsiyet, öğrencilerin basılı ve dijital kitap okuma sıklıklarını anlamlı bir düzeyde etkilememektedir.

2. Araştırmaya katılan öğrencilerin anneleri ve babaları çoğunlukla lise ve dengi okul mezunudur. Okuryazar olmayan anne ve babaların oranı oldukça düşüktür.

3. Araştırmaya katılan annelerin çoğu ev kadınıdır. Anneler daha sonra sırasıyla memur, işçi, iş insanıdır. Annesi emekli, çiftçi, esnaf ya da serbest meslek sahibi olan öğrenci sayısı çok düşüktür. Öğrencilerin babaları ise çoğunlukla işçidir. Öğrencilerin babalarının mesleklere göre dağılımı sırasıyla memur, iş insanı, esnaf ve emeklidir. Babası çalışmayan ya da serbest meslek sahibi olan öğrenci oranı düşüktür.

4. Araştırmaya katılan öğrencilerin yarısından çoğu alt ve alt orta gelir düzeyindeki öğrencilerden oluşurken, oldukça az bir kısmı orta, üst orta ve üst gelir grubundadır.

5. Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu boş zamanlarında bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanmaktadır. Yine öğrencilerin büyük bir bölümü boş zamanlarında müzik dinlediğini belirtmiştir. Öğrencilerin geri kalanlarının boş zamanlarını değerlendirme eğilimleri sırasıyla şu şekildedir: Kitap, dergi okuma; arkadaşlarıyla oynamam, televizyon izleme, spor yapma, sinema, tiyatro, sergiler vb. gitme. Öğrencilerin çok az bir kısmı boş zamanlarında elektronik kitap okuduklarını ve sesli kitap dinlediklerini belirtmişlerdir. Öğrenciler boş zamanlarında, okuldan ve derslerinden arta kalan

zamanlarda kendilerini dinlendirecek etkinlikleri tercih etmekte. Cep telefonları ve internet aracılığı ile sosyal medyada vakit geçirebilmekte, arkadaşlarıyla iletişim kurabilmekte ya da dizi ya da film izleyebilmekte. Bu nedenle cep telefonu, bilgisayar ve internet öğrencilerin boş zamanlarını değerlendirmelerinde çok önemli bir araç durumundadır. Boş zamanlarını değerlendirmeleri için bu kadar etkin olarak kullandıkları internetin öğrencilerin yararına olabilmesi de oldukça büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin bu kadar sık zaman geçirdikleri interneti etkin ve doğru kullanabilmeleri yalnızca okuma alışkanlığı geliştirebilmeleri için değil, tüm hayatları için gerekli olan eğitim, öğretim, bilinçli bir birey olma yolunda doğru adımlar atmaları açısından önem taşımaktadır.

6. Öğrencilerin okuma alışkanlığı türü ağırlıklı basılı materyal okuma şeklindedir. Öğrencilerin düşük bir oranı dijital (elektronik kitap) okuduğunu belirtmiştir. Bu oran basılı kitap okumayıp yalnızca elektronik kitap okuyan öğrencilerin oranıdır. Ayrıca öğrencilerin oldukça az bir kısmı da basılı ya da elektronik ya da her ikisi birden fark etmeksizin hiçbir şekilde okuma alışkanlığına sahip olmadıklarını belirtmişlerdir.

7. Yıl içerisinde basılı ve dijital okuma sıklıklarına bakıldığında öğrencilerin en büyük bölümü (yarısından fazlası) yılda 1-11 kitap okumaktadır. Bu durum öğrencilerin çoğunun düşük okuma alışkanlığına sahip olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bir kısmı yılda 12-23 kitap okuduğunu belirtmiştir. Fakat bu oran yılda 1-11 kitap okuyan öğrencilerin oranı kadar yüksek değildir. Bu durumda orta düzeyde okuma alışkanlığına sahip öğrenci sayısı da çok yüksek değildir. Yalnız 1 öğrenci yılda 24'ten fazla kitap okuduğunu belirtmiştir. 294 öğrenci içerisinde yapılan çalışmada yalnız 1 öğrencinin üst düzey okuma alışkanlığına sahip olduğu görülmektedir. Öğrencilerin yarısına yakın bir kısmı da hiç okumadığını belirtmiştir. Verilere bakıldığında, okuma oranının basılı kitaplar için daha

yüksek olduğu görülmektedir. Hiç okumadığını belirten öğrencilerin büyük bir çoğunlukla elektronik kitap okumadığı da anlaşılmıştır. Kısaca, öğrencilerin basılı kitap okuma alışkanlıklarının elektronik kitap okuma alışkanlıklarından daha güçlü olduğunu söylemek mümkündür.

8. Öğrencilerin elektronik kitap okumayı en çok tercih etme nedenleri elektronik kitabı her yerde okuyabilmeleridir. Öğrencilerin basılı kitap okumayı en çok tercih etme nedenleri ise daha çok alışık olmalarıdır. Bir başka deyişle, öğrenciler elektronik kitabı diledikleri yerde kolayca açıp okuyabildikleri için tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Basılı kitaba alışık olduklarını belirten öğrenciler ise kitap okumayı en keyifli hale getirenin hala kitap kokusu olduğunu özellikle belirtmişler, kitap kokusu ile kendilerini daha çok metnin içinde hissettiklerini ve daha büyük bir keyif aldıklarını söylemişlerdir. Elektronik kitap okumayı tercih eden öğrenciler elektronik kitap tercih etme nedenlerini sırasıyla şu şekilde belirtmişlerdir:

- Taşınması kolay olduğu için: elektronik kitap okumak sahip oldukları telefon, tablet gibi günlük kullanımda da sıklıkla faydalandıkları cihazlar üzerinden gerçekleştirebildikleri bir eylemdir. Bu nedenle öğrencilerin çoğunlukla yanlarında yeni bir cihaz taşımaları gerekmemektedir. Cep telefonlarına yükleyebilecekleri bir uygulama aracılığıyla da öğrenciler kolaylıkla ve rahatlıkla elektronik kitap okuyabilmektedir.

- Daha hızlı okuyabildikleri için: Öğrenciler okumak istediği elektronik kitap üzerinde özellikle almak istedikleri notları, altını çizmek istedikleri satırları, en son kaldıkları sayfaları, metin içerisinde aramak istedikleri bir kelime ya da bir ifadeyi çabuk bir şekilde bulabilmektedir.

- Daha kolay olduğu için: Öğrenciler elektronik kitap okumayı daha kolay bulmaktadır. Onlar elektronik kitaplarını cep telefonu üzerinden yükledikleri bir uygulamayla kolayca okuyabilmektedirler. Ayrıca cep telefonlarını elektronik kitap okuyucu olarak da yanlarında taşımalarının da kolay olduğunu düşünmektedirler.

- Daha az yorucu olduğu için: Öğrencilerin önemli bir kısmı elektronik kitap okumayı daha az yorucu bulmaktadır. Onlar bunun nedenini sayfa çevirmeleri gerekmediği, ellerinde büyük ve ağır bir kitap tutmak zorunda olmadıkları biçiminde açıklamaktadırlar.

- Daha eğlenceli ve çekici olduğu için: Öğrencilerin bir kısmı da elektronik kitap okumayı daha eğlenceli bulduğu için tercih ettiğini söylemiştir. Elektronik kitap okumak, elektronik kitap okuma uygulamalarının gün geçtikçe daha ilgi çekici, daha kullanışlı olması nedeniyle öğrenciler için daha tercih edilir hale gelmeye başlamıştır. Öğrenciler uygulama içerisinde diledikleri işaretlemeleri, renk ve tema seçeneklerini kullanmaktan zevk almaktalar. Öğrencilerin bir kısmı da elektronik cihaz üzerinden elektronik kitap okumanın diğer arkadaşları arasında daha çok teknolojiyle iç içe oldukları izlenimi yarattığını ve bu izlenimin kendilerini daha modern ve önemli hissettirdiğini söylemişlerdir. Bu his öğrencilerin içerisinde elektronik kitap okumayı daha eğlenceli hale getirmektedir.

- Daha iyi anladığı için: Öğrencilerin bir kısmı elektronik kitap okuduğunda metni daha iyi anladığını belirtmiştir. Bu düşüncede olmayan öğrenciler ise dijital cihaz üzerinden kitap okumanın bir süre sonra dikkatlerini dağıttığına dikkat çekmiştir. Dikkati dağılan öğrenciler metni okumayı sonlandırıp sosyal medya kullanmaya, Youtube videoları izlemeye ya da arkadaşlarıyla sohbet etmeye başladıklarını söylemişlerdir.

- Daha çok alışık olduğu için: Öğrencilerin az da olsa bir kısmı elektronik kitap okumaya daha çok alışık oldukları için elektronik kitap okumayı daha çok tercih ettiklerini söylemiştir. Öğrenciler 2020 yılında başlayan Covid-19 salgını ile bir süre evde kalmış, çevrimiçi eğitim görmüştür. Bu süreç içerisinde ödevler, dersler ve tüm akademik çalışmalarını teknolojik cihazlar üzerinden gerçekleştirmişlerdir. Bu durumda elektronik kaynak okuma ve kullanma konusuna alıştıklarını ve elektronik kitap okumayı da bu alışkanlığın bir devamı olarak gördüklerini belirtmişlerdir.

Basılı okumayı tercih eden öğrencilerin bu tercihlerinin nedenleri ise çoktan aza doğru şu şekilde sıralanmaktadır:

- Daha iyi anladığı için: Bu neden, basılı kitap okumayı tercih etme nedenleri içerisinde oldukça fazladır. Öğrenciler basılı materyal üzerinden yaptıkları okuma ile metni daha rahat anlayabildiklerini belirtmişlerdir. Metin içerisinde not alma, gerekli işaretlemeleri yapma ile anlama düzeylerinin arttığını ve bu nedenle basılı kitapları daha çok tercih ettiklerini dile getirmişlerdir.

- Daha eğlenceli olduğu için: Öğrencilerin büyük bir kısmı basılı materyal okumayı daha eğlenceli bulmakta ve bu nedenle tercih etmektedir.

- Daha az yorucu olduğu için: Öğrencilerin büyük bir çoğunluğu basılı kitap okumayı daha az yorucu bulmakta, bu nedenle de basılı kitap okumayı daha çok tercih etmektedir. Onlar, elektronik kitaplardan gelen ışığın gözlerini yordüğünü, yazı puntolarının okuma sırasında karışabildiğini

ve bu nedenle göz sağlıkları için uygun olmadığını düşünmekte ve elektronik kitap okumayı yorucu bulmaktadırlar.

- Daha kolay olduğu için: Öğrencilerin yarısına yakını basılı materyal okumayı daha kolay buldukları için tercih etmektedir. Basılı kitapları okumak için bir dijital teknoloji cihazına gerek duymadıklarını, bu cihazların şarjıyla ya da içerisine yüklemek zorunda oldukları bir uygulamaya gereksinim olmadan kitap okumayı daha kolay bulmaktadırlar. Sahip oldukları basılı kitapları alıp sakin bir yerde kitap okumanın çok daha kolay olduğunu söylemişlerdir.

- Daha çabuk okunduğu için: Öğrencilerin yarısına yakını basılı materyallerin daha çabuk okunduğunu düşünmekte ve bu nedenle basılı materyal okumayı tercih etmektedir. Basılı materyali diledikleri yerde, herhangi bir cihaz gereksinimi olmadan ellerine alıp okumanın daha çabuk olduğunu düşünmektedirler.

- Taşınması daha kolay olduğu için: Öğrencilerin bir kısmı basılı kitapların taşınmasının daha kolay olduğunu düşünmektedir. Bu düşünceleri doğrultusunda da basılı kitap okumayı tercih etmektedir. Basılı kitapların çantalarında taşıyabilecekleri kolay bir eşya olduğunu düşünmektedirler. Bir elektronik kitap okuyucu, tablet ya da cep telefonuna ihtiyaçları olmadan okuma etkinliklerini gerçekleştirebildiklerini söylemişlerdir. Üstelik okuma sırasında teknoloji cihazlarının şarjı bitebilmekte ama kitaplarının şarjlarının asla bitmediğini ve yanlarında ayrıca şarj aleti taşımak zorunda olmadıklarını da söylemişlerdir.

- Her yerde okuyabildikleri için: Öğrenciler basılı kitapları her yerde, diledikleri zaman çıkarıp okuyabildikleri için tercih edebildiklerini vurgulamışlardır.

9. Öğrencilerin en son elektronik kitap okuma zamanlarına ilişkin verilere bakıldığında bir kısmının bir iki ay önce ve yine yakın bir oranla bir kısmının da bir iki hafta önce elektronik kitap okudukları görülmektedir. Bu öğrencilerin oranına oldukça yakın bir kısmı ise elektronik kitap okumadığını belirtmiştir. Bazı öğrenciler ise en son ne zaman elektronik kitap okuduklarını hatırlamadıklarını söylemişlerdir. Bir iki ay önce ve bir iki hafta önce elektronik kitap okuyan öğrencilerin toplamı bakıldığında öğrencilerin yaklaşık olarak yarısının elektronik kitap okuduğunu ve en son ne zaman kitap okuduklarını hatırladıklarını görmekteyiz. Bu verilere göre, öğrencilerin yaklaşık olarak yarısının bilinçli olarak elektronik kitap okuduğunu söylememiz mümkündür.

10. Öğrencilerin elektronik kitapları nasıl seçtiklerine ilişkin verileri incelediğimizde, tamamına yakınının seçimlerini kendi kendilerine yaptıklarını ve başka bir kişi ya da kurum tarafından bir yönlendirmenin söz konusu olmadığını görmekteyiz. Seçimlerini bir yönlendirme ile yapan öğrenciler bu konuda etkili olan kişilerin sırasıyla arkadaşları, anne-babaları ve öğretmenleri olduğunu belirtmiştir. Öğrencilerin elektronik kitap seçimleri üzerinde en az etkiye sahip olan kişiler kütüphanecilerdir. Kütüphanelerde görev yapan kütüphaneciler kitap seçimi konusunda öğrencilere çoğunlukla basılı kitaplar üzerinden yardımcı olmaktadır. Elektronik kitap seçimi ve yönlendirme yapmaları konusunda kütüphanecilerin etkin olduğunu söylememiz mümkün değildir.

11. Öğrencilerin elektronik kitap okumayı en çok tercih ettikleri yer evleridir. Dinlenme saatlerinde kısa bir süre de olsa elektronik kitap okuduklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin diğer elektronik kitap okudukları yerler servis, okul ve kütüphanedir. Bu oranların da oldukça düşük olduğu görülmektedir. Öğrenciler ev dışında bir yerde elektronik kitap okumayı çok fazla tercih etmemektedir.

12. Öğrencilerin elektronik kitap okuma zamanlarına bakıldığında, en fazla okuma zamanı “fırsat buldukları her zaman” şeklindedir. Fırsat buldukları her zaman elektronik kitap okuduğunu belirten öğrenciler aynı zamanda elektronik kitap okumayı kolay ve çabuk bulduklarını, taşımalarının da kolay olduğunu söylemişlerdir. Öğrencilerin elektronik kitap okuma zamanlarını sırasıyla akşamları dinlenme zamanları, dönem arası ve yaz tatilleri takip etmektedir. Öğrencilerin çok az bir kısmı yatmadan önce ve hafta sonları elektronik kitap okuduklarını belirtmişlerdir.

13. Öğrencilerin yarısına yakını kendilerini elektronik kitap okumaya teşvik eden hiç kimse olmadığını belirtmiştir. Öğrencileri elektronik kitap okumaya en fazla teşvik edenler arkadaşları, öğretmenleri ve anne ve babalarıdır. Öğrenciler elektronik kitap okumanın daha kolay elde edilebilir, daha ucuz ve daha eğlenceli olabileceği düşüncesini çoğunlukla arkadaşları, öğretmenleri ve ailelerinden edinmektedir. Basılı materyallerin artan fiyatları karşısında öğrenciler edindikleri elektronik kitapları okuma konusunda daha fazla teşvik görebilmekteledir. Elektronik kitapların elde edilmesi daha kolay, ücretsiz elektronik kitapların sayıca daha fazla olması bu yönlendirmelerin artacağını düşündürmektedir. Öğrenciler nitelikli elektronik kitaplara daha kolay bir şekilde erişebilirlerse elektronik kitap okuma oranları da artacaktır. Elektronik kitap okumaları konusunda öğrencileri en az teşvik edenler ise kardeşleri ve kütüphanecilerdir. Kütüphanecilerin elektronik kitaplar konusunda daha çok bilgi sahibi olması ve öğrencileri elektronik

kitap okumaları konusunda yönlendirmeleri de elektronik kitap okuma oranının artması konusunda etkili olacaktır.

14. Öğrencilerin tercih ettikleri bir diğer teknolojik kaynak ise sesli kitaplardır. Sesli kitapların da elektronik kitaplar gibi sayıca fazla ve nitelikli olması büyük önem taşımaktadır. Öğrencilerin yarısından fazlası sesli kitap dinlemediklerini belirtmişlerdir. Sesli kitap dinleyen öğrenciler ise daha çok sesli kitap uygulamalarını ve Youtube'u tercih etmektedir. Sesli kitap uygulamaları ve Youtube üzerinden sunulan e-kitapların bir kısmı ücretsiz olarak bulunmaktadır, fakat çoğunluğu yine belli bir ücret karşılığında sunulan üyelik ile okuyucuya hizmet vermektedir. Öğrencilerin oldukça az bir kısmı ise sesli kitapları kütüphaneden edindiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin tıpkı basılı materyaller gibi sesli kitapları da kütüphaneden temin edebilmeleri sesli kitap dinlenme oranını artıracaktır.

15. Öğrencilerin okuduğu/dinlediği dijital içerikler içerisinde yarısına yakını elektronik kitaplar oluşturmaktadır. E-kitaplar dışında öğrenciler çoktan aza doğru sırasıyla bloglar, podcastler ve sesli kitapları okumakta/dinlemektedir. Öğrencilerin okuduğu/dinlediği dijital kaynak çeşitliliği fazla olmasına karşın sayıca fazla olmadığı görülmektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise bu dijital içeriklerin hiçbirini takip etmediklerini belirtmişlerdir. Dijital teknoloji ile iç içe olmaları, gerekli teknoloji cihazlarına sahip olmalarına rağmen öğrenciler okuma/dinleme yapabilecekleri kaynakları yoğun olarak kullanmamaktadır. Öğrenciler, bu durumu en çok, nitelikli kaynağa ücretsiz erişimle ilgili sorun yaşıyor olmaları, elektronik kitap ve sesli kitapları fiziksel olarak uzun süreli kullanımlarında rahatsız edici bulmaları ile açıklamışlardır. Uzun süreli ekrana maruz kalmaları durumunda göz ve baş ağrısı sorunu yaşadıklarını anket uygulaması sırasında belirtmişlerdir.

16. Öğrenciler için elektronik kitapların sağlanma yolları satın alma, internetten ücretsiz olanları okuma, okul aracılığıyla ulaşma ve kütüphaneden alma şeklindedir. Öğrenciler en çok internette buldukları ücretsiz elektronik kitapları okuduklarını belirtmişlerdir. Onlar, ücretsiz elektronik kitapların ise genellikle nitelik olarak çok iyi olmadığını ve okumak istedikleri kitabı kolayca bulamadıklarını söylemişlerdir. Öğrencilerin oldukça az bir kısmı elektronik kitapları satın aldığını söylemiş, çok azı da kütüphaneden aldığını belirtmiştir. Okul aracılığı ile elektronik kitap sağlayabilen öğrenci sayısı ise çok azdır. Elektronik kitapların öğrenciler için daha kolay erişilebilir olması elektronik kitaplara olan talebi artıracaktır. Özellikle okullar ve kütüphanelerde elektronik kitapların öğrencilere sunulması konusunda çalışmalar yapılması elektronik kitap okuma oranını artıracak etkiye sahip olacaktır.

17. Öğrencilerin tamamına yakını cep telefonuna sahiptir. Ayrıca bilgisayar, elektronik kitap okuyucu ve oyun konsollarına sahip öğrenci sayısı da oldukça fazladır. Öğrencilerin teknolojik gelişmeler ile olan ilişkisinin güçlü olduğunu söylemek mümkündür. Dijital teknoloji ürünlerine sahip öğrencilerin bu kaynakları okuma ve dinleme amacıyla da etkin olarak kullanması, dijital okuma alışkanlıklarının gelişmesi açısından büyük önem taşımaktadır.

18. Öğrencilerin elektronik kitap okuma davranışı konusundaki tutumlarını belirlemek bu çalışmamızın temel hipotezi için de önemli kaynak olacaktır. Öğrenciler en çok elektronik kitap okumanın gözlerini yorduğunu belirtmişlerdir. E-kitap okumak, kullanılan dijital cihazdan gelen yoğun bir ışığa maruz kalınmasına neden olabilmektedir. Bu ışık belli bir süre sonra gözlerde kuruluk ve ağrıya neden olabilmektedir. Öğrenciler ayrıca en fazla elektronik kitapların ucuz olduğunu, elektronik kitap okumanın kolay olduğunu, okuma için yeterli materyal bulabildiklerini, elektronik okuma

materyallerinin eğitim başarılarını olumlu etkilediğini, boş zamanlarını değerlendirmek için elektronik kitap okuduklarını, elektronik kitap okumanın zamanı etkili kullanmalarını sağladığını ve kendilerini geliştirmek için elektronik kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin vermiş olduğu bu cevaplarının elektronik kitap okuma konusundaki olumlu tutum ve davranışları göstermektedir.

Olumlu tutumların dışında öğrenciler, elektronik kitapları seçmek ve onlara erişmenin zor olduğunu, elektronik okuma sırasında dikkatlerinin çabuk dağıldığını da belirtmişlerdir. Verilen bu cevaplar öğrencilerin geliştirmiş olduğu olumsuz tutumlardır. Bu tutumlar öğrencilerin daha az elektronik kitap okumasına neden olmaktadır.

19. Dijital okuma alışkanlıkları ailenin, arkadaşların, öğretmenlerin ya da kütüphanecinin teşvik etmesi dışında öğrencileri etkileyen bazı etkenler tarafından da şekillenebilmektedir. Bu etkenler günümüzde etkisi oldukça fazla olan sosyal medya, filmler-diziler, reklamlar ve Youtube videolarıdır. Öğrencilerin büyük bir kısmı dijital okuma alışkanlıkları konusunda kendilerini en çok sırasıyla filmler-dizilerin, sosyal medyanın, Youtube videolarının ve reklamların etkilediğini düşünmektedir. Öğrencilerin bir kısmı ise bu etkenlerin kendilerini etkilemediğini belirtmişlerdir. Öğrencilerin en fazla zaman geçirdiği sosyal medya üzerinden dijital okuma alışkanlıkları ile ilgili bir paylaşım görmeleri, filmler-diziler içerisinde bir görüntünün bulunması, dijital okuma alışkanlıkları ile ilgili bir Youtube videosu izlemeleri ya da reklamlarda görmüş olmaları dijital okuma alışkanlıkları üzerinde olumlu anlamda daha büyük bir etki gösterebilecektir.

20. Öğrencilerin tamamına yakını yeterince elektronik kitap okuduğunu düşünmemektedir. Anketin uygulanması sırasında öğrenciler

özellikle derslerinin yoğun olduğunu, sınavlara hazırlandıklarını belirtmişlerdir. Bu nedenle de okumak için zaman bulamadıklarını söylemişlerdir. Öğrenciler elektronik kitap edinme konusunda da sorun yaşadıklarını, elektronik kitapların ücretsiz olanlarının içerik olarak uygun olmadığını ya da ücretli e-kitapların pahalı olduğunu söylemişlerdir. Öğrencilerin bir kısmı da, okul ve dersler dışında zaten yorgun olduklarını ve daha fazla ekrana maruz kalmak istemediklerini, bu nedenle de elektronik kitap okumaktan kaçındıklarını vurgulamışlardır. Öğrencilerin yarısına yakını da e-kitap okumaktan hoşlanmamaktadır. Öğrenciler kalan boş zamanlarında internette zaman geçirmeyi ve televizyon izlemeyi tercih etmektedir.

21. Öğrencilerin çok büyük bir kısmı, çok sık olmasa da kütüphaneye gitmektedir. Kütüphaneye hiç gitmediğini belirten öğrenciler de bulunmaktadır. Öğrenciler çoğunlukla kütüphaneye ders çalışmak ve ödev yapmak için gitmektedir. Bir kısmı ise arkadaşlarıyla zaman geçirmek için ve araştırma yapmak için kütüphane kullanmaktadır. Basılı kitap ödünç almak ya da elektronik kitap temin etmek için kütüphaneye giden öğrenci sayısı oldukça azdır. Öğrenciler araştırma yapmak için de artık interneti ve veritabanlarını etkin olarak kullanmakta, kütüphaneye giderek basılı kitaplar üzerinden araştırma yapmayı tercih etmemektedirler. Kütüphaneler günümüzde öğrenciler için en çok sessiz bir çalışma ortamı anlamına gelmektedir.

22. Araştırmamızda okuma alışkanlığı türü ile ailenin aylık geliri, cinsiyet, annenin ve babanın mesleği arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Anne ve babanın eğitim durumu ile öğrencilerin okuma alışkanlığı türü arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Öğrencilerin anne ve babaları ne kadar üst düzeyde bir eğitime sahip ise çocuklarına, okuyacakları kaynakları seçmeleri konusunda o kadar etkili

olabilmektedirler. Daha eğitimli anne ve babalar çocuklarını okuyacakları kaynak seçiminde daha doğru yönlendirmelerde bulunabilmektedirler. Eğitim düzeyinin yükselmesiyle birlikte okumaya verilen önem artmaktadır. Öğrencilerin iyi bir okuma alışkanlığı kazanması, doğru kaynaklardan, teknolojiden yararlanarak da okumaları konusunda anne ve babaları tarafından doğru yönlendirmeler yapılmaktadır. Öğrenciler okuma alışkanlığı kazanırken öncelikle anne ve babalarını gözlemlemekte ve onlardan etkilenmektedirler. İyi bir eğitime sahip anne ve babaların yetiştirdiği çocuklar daha iyi bir okuyucu olabilmektedir.

23. Öğrencilerin anne ve babalarının eğitim düzeyi ile basılı ve elektronik kitap okuma sıklıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Cinsiyet, ailenin gelir durumu, anne ve babanın mesleği ile öğrencilerin basılı ve elektronik okuma sıklığı arasında anlamlı bir ilişki yoktur. Anne ve baba ne kadar iyi bir eğitime sahip ise öğrencilerin o kadar fazla okuduğu görülmektedir. Annenin eğitim düzeyi ile yılda 12-23 kitap okuyan öğrenci sayısı arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu durum annenin iyi bir eğitiminin olması öğrencinin üst düzey okuma alışkanlığına sahip olmasında etkili olmaktadır. Benzer şekilde babanın eğitim durumu ile yılda 1-11 kitap okuyan öğrenci sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Babanın almış olduğu eğitim öğrencinin orta düzeyde okuma alışkanlığı edinmiş olması ile ilişkilidir. Verilerden de görüldüğü gibi özellikle annenin almış olduğu eğitimin üst düzeye yakın olması öğrencinin de üst düzeyde okuma alışkanlığı edinmesini sağlamaktadır. Anne, çocuğun daha güçlü bir okuma alışkanlığı kazanmasında büyük bir rol oynamaktadır. Babanın eğitim durumu ise daha çok çocuğun normal düzeyde okuma alışkanlığı edinmesinde etkili olabilmektedir.

24. Araştırmada Ankara'daki lise son sınıf öğrencilerinin dijital okuma yönünde belirli ölçüde eğilimleri olmakla birlikte, her iki okuma türünü de birlikte gerçekleştirdikleri ancak daha çok basılı kaynak okumayı tercih ettikleri anlaşılmıştır. Bu sonuç araştırma hipotezini kanıtlamıştır.

Yukarıda sıralanan sonuçlar çerçevesinde de dayanarak şu öneriler geliştirilmiştir:

1. Tüm alışkanlıkların ortaya çıkmasında en önemli etken ailedir. Çocuklar çok küçük yaşlarda karşılaştıkları ilk sosyal çevreleri aileleridir. İlk alışkanlıklarını anne ve babalarından gördükleri ve yaşadıklarıyla edinirler. Okuma alışkanlığı da tıpkı diğer alışkanlıkları gibi öncelikle ailede gördükleri ile şekillenmektedir. Çocuklar ilk sosyal çevrelerinde gördükleri okuma alışkanlıklarını ilerleyen süreçte aldıkları eğitim ile geliştirip üst düzeye çıkarırlar. Anne ve babalarının basılı materyal ve e-kitap okuması, sesli kitap dinlemesi, blog ve podcastleri takip etmeleri, gazete, e-dergi okuyor olması çocukların da iyi birer okur/dinleyici olmasını sağlamaktadır. Ebeveynin çocuklar için uygun kitap seçiminde teşvik edici olması, okudukları kitaplar ile ilgili sohbet etmeleri, e-kitap okumaları konusunda desteklemeleri, sesli kitap ve diğer dijital teknoloji üzerinden okuma/dinleme yapabilmelerini sağlamaları, kısaca bu konuda da olumlu bir model olmaları öğrencilerin güçlü okuma alışkanlığı geliştirmeleri için büyük önem taşımaktadır.

2. Öğrencilerin okuma alışkanlığının geliştirilmesinde eğitim de büyük bir etkidir. Okullarda öğrencilerin basılı materyal ve elektronik kitap okumalarına yönelik uygun yönlendirmelerin yapılması öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanmasında önemli bir etkidir. E-kitap, sesli kitap gibi dijital kaynakların da en az basılı kaynaklar kadar kullanılması dijital okuma alışkanlığının kazandırılması açısından önem taşır. Bu nedenle elektronik kitap ve sesli kitaplar konusunda öğrenciler bilgilendirilmeli ve kullanımları teşvik edilmelidir. Basılı materyal tanıtımlarının yapıldığı gibi, öğrenciler için

dijital kaynakların da tanıtılması gerekmektedir. Tıpkı basılı kitapları bildikleri gibi, elektronik kitapları da bilmeleri tercih etmeleri açısından gerekli olmaktadır. Bu konuda okul kütüphaneleri ve kütüphanecileri de duyarlı davranmalı ve rol almalıdır.

3. Öğrencilerin okuma alışkanlığı geliştirmesinde en büyük engelleyici unsur derslerinin yoğun olmasıdır. Derslerinin yoğun olduğunu, sınav dönemi içerisinde okumaya zaman ayıramadıklarını belirten öğrenciler için basılı ya da elektronik kitap okumak zaman alıcı olabilmektedir. Bu amaçla Millî Eğitim Bakanlığı tarafından oluşturulan eğitim politikalarında bu durum göz önüne alınmalı, eğitim ve sınav programları içerisinde öğrencilerin okuma alışkanlığı ve okuma kültürü kazanmalarının da önemli olduğu yönünde yaklaşım oluşturulmasına özen gösterilmesi gerekmektedir. Eğitim programlarının temelinde öğrencilerin okuma alışkanlığı kazanması ve/veya bu alışkanlığı üst düzeye çıkarmalarının sağlanması temel politika haline getirilmelidir.

4. Öğrencilerin okuma alışkanlığı ve okuma kültürü kazanması konusunda öğretmenlerin rolü oldukça büyüktür. Bu rolün anlamı ve önemi konusunda öğretmenler bilinçlendirilmelidir. Öğrencileri okumanın önemi hakkında bilgilendirecek ve teşvik edecek olan öğretmenlerin öncelikli olarak okuma alışkanlığına sahip olmalarını sağlamak da oldukça önemlidir. İyi bir okur olarak model olan öğretmenlerin yetiştirdiği öğrencilerin güçlü okuma alışkanlığı ve okuma kültürüne sahip olacaklarının kabul edilmesi gerekmektedir. Öğretmenler öğrenciler için ne kadar iyi bir yol gösterici olursa öğrenciler de o kadar sağlam okuma alışkanlığına sahip olacaktır. Yalnızca basılı materyaller üzerinden okuma değil, elektronik kitap ve sesli kitaplar konusunda da öğretmenlerin bilgilendirilmesi önemlidir. Öğretmenlerin çok yönlü konu ve kaynaklardan okumaları, öğrencileri de bu

yönde teşvik etmeleri, öğrenciler için doğru kaynak seçiminde destekleyici olmaları öğrencilerin okuma alışkanlığını geliştirecektir.

5. Sosyo-ekonomik durumların farklılığı tüm öğrencilerin eşit şekilde kaynaklara erişmesine engel olabilmektedir. Sosyo-ekonomik durumların farklılığından oluşan dezavantajları en az düzeye indiren ise kütüphaneler olacaktır. Kütüphaneler tüm öğrencilerin kullanımına açık ve ücretsiz olarak kaynak edinebilecekleri, fiziksel ortamdan yararlanarak okuma yapabilecekleri kuruluşlardır. Basılı materyallerin ve elektronik kitapların oldukça pahalı olduğunu belirten öğrencilerin sayısı oldukça fazladır. Bu nedenle öğretmenler, öğrencileri okul ve halk kütüphanelerini kullanmaları konusunda teşvik etmelidir. Öğrenciler kütüphane kullanmaya teşvik edildiğinde, kaynakların seçimi konusunda kütüphanecilere büyük rol düşmektedir. Kütüphaneciler, öğrencileri doğru ve nitelikli kaynağa yönlendirdiğinde ve elektronik kitap okumaya teşvik ettiğinde öğrencilerin de dijital okuma alışkanlıkları gelişebilecektir.

6. Öğrencilerin okuma alışkanlıkları ile anne ve babalarının eğitim durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu nedenle anne ve babanın eğitim düzeyi ne kadar yüksek olursa öğrenciler de o kadar iyi birer okur olmaktadır. Evde anne ve baba tarafından da kitap okunduğunu gören öğrenciler için kitap okumak günlük bir etkinlik niteliği taşıyor olacaktır. Bu nedenle evde çocukların da görebileceği yerlerde kitap okumak, çocukların da etkilenmesini ve okuma için istek duymasını sağlayacaktır. Okuma etkinliğini aile içi bir paylaşım saati haline getirmek de okuma alışkanlığını geliştirmede etkili olabilmektedir. Öğrencinin ebeveyni ile seçmiş olduğu bir basılı ya da e-kitabı aynı anda okuyup kitap üzerine sohbet etmeleri aile içi iletişimi artıracak ve okumaya olan ilgiyi geliştirecektir. Öğrenci aile ile birlikte keyif aldığı bir etkinliği gerçekleştirirken okuma alışkanlığı ve okuma kültürü de oluşturabilecektir.

7. Öğrencilerin orta ve üst düzeydeki okuma sıklıkları ile anne ve babalarının eğitim seviyeleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Anne-baba ne kadar iyi bir eğitime sahip ise çocukta o derece üst düzeyde okuma sıklığı geliştiği görülmektedir. Bu durumda anne ve babanın iyi eğitim almış olması çocuğun onları rol model almasını sağlayacaktır. Ayrıca kitapların seçimi ve öğrencinin okuma sürecinde aile ile etkileşim içerisinde olması, öğrencinin dijital okumaya teşvik edilmesi konusunda anne ve babanın büyük sorumluluğa sahip olduğunu söylemek mümkündür. Eğitimli anne ve babalardan oluşan aile, okuma alışkanlığı ve okuma kültürüne sahip eğitimli çocuklar yetiştirmektedir. Ailelerin okuma alışkanlığına sahip olması, iyi bir eğitim almalarının sağlanması, anne ve babaların eğitimine yönelik olarak özel eğitim programlarının hazırlanması ve bu sayede ailelerin okuma konusunda farkındalıklarının oluşturulması gerekmektedir.

Bu araştırma Ankara ili ve bağlı ilçelerindeki lise son sınıf öğrencileri ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma daha geniş bir coğrafyada, farklı tipte daha çok okulda ve sınıf aralığı genişletilerek de gerçekleştirilebilir.

Araştırmanın sonucunda görüldüğü gibi, bazı sosyo-ekonomik etkenler öğrencinin okuma alışkanlığını etkilemektedir. Okuma alışkanlığı ve okuma kültürünün geliştirilmesini sağlayan ya da gelişmesi yönünde engel teşkil eden sorunların belirlenmesi, bu sorunlara çeşitli kurum, kuruluş, kütüphaneler, okul ve aile iş birliği içerisinde çözüm önerileri getirilmesi gerekmektedir. Okuyan, bilgi sahibi olan, teknolojik gelişmelerden yararlanan, okuma kültürüne sahip bir toplumun oluşması için ilgili her kurum, kuruluş ve kişi ortak etkinlikler ve iş birlikleri içinde davranmalıdır. Ayrıca öğrencilerin gelecekte daha yoğun olarak tercih edeceklerini

öngördüğümüz dijital okuma konusunun ulusal eğitim politikamızın önemli bir parçası yapılması zorunlu görünmektedir.

KAYNAKÇA

- Acıyan, A. A. (2008). *Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları ve Akademik Başarı Düzeyi Arasındaki İlişki* (Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Akbabaoğlu, M. (2019). *Sınıf Öğretmeni Adaylarının Üst Bilişsel Okuma Stratejileri, Okuma Motivasyonları ve Kitap Okuma Alışkanlığına İlişkin Tutumlarının İncelenmesi: Afyonkarahisar İli Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyonkarahisar.
- Akcaoğlu, C. (2017) *Somut Olmayan Kültürel Miras ve Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kullanımı* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Akkaya, N., ve Özdemir, S. (2013). Ortaöğretim Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarının İncelenmesi İzmir-Buca Örneği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(1), 75 – 96.
- Aksaçlıoğlu, A., ve Yılmaz, B. (2007). Öğrencilerin Televizyon İzlemeleri ve Bilgisayar Kullanmalarının Okuma Alışkanlıkları Üzerine Etkisi. *Türk Kütüphaneciliği*. 21(1), 3-28.,
- Aksoy, T. (2018). *Okuma Alışkanlığının Temel Eğitimden Ortaöğretime Geçiş (TEOG) Sınavına Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2004). *Yazılı ve Sözlü Anlatım: Kompozisyon Sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, H. (2011). *Türkçe İlk Okuma Yazma Öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- ALA (1978). *Book Reading and Library Usage: a Study of Habits and Perceptions*. New Jersey: Gallup.

- Alan, Y. (2020). Türkiye'deki Üniversite Öğrencilerinin Kitap Okuma Profilleri. *Söylem Filoloji Dergisi*. 5(1), 278-303.
- Amaima, C. (2017). Digital Reading and Reading Competence: The Influence in the Z Generation from the Dominican Republic. *Media Education Research Journal. Comunicar*, n. 52, v. XXV, 2017.
- Anameriç, H. ve Rukancı, F. (2003). E-kitap Teknolojisi ve Kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*. 17(2), 147-166.
- Arıcan, S., ve Yılmaz, B. (2010). 100 Temel Eser Uygulamasının Öğrencilerin Okuma Alışkanlıklarına Etkisi ve Bu Uygulamada Kütüphanelerin Rolü Konusunda Öğretmen Görüşleri. *Türk Kütüphaneciliği*. 24(3), 495-518.
- Arıkan, İ., İşcan, A. ve Küçükaydın, M. (2013). İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Kitap Okuma Alışkanlıkları ve Okumaya İlişkin Tutumları. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*. 11, 1-16.
- Atman, D. S., Çat, A., Gökbulut, Ö. ve Mudu, Y. (2012). *Erken Çocukluk Döneminde Okuma Alışkanlığı Kazandırmada TOKİ Göksu Anaokulu Örneği: Okuyorum Doyuyorum Projesi*. 3. Ulusal Çocuk ve Gençlik Edebiyatı Sempozyumu, 05-07 Ekim, Ankara.
- Awoyemi, O. O. ve Yusuf, A. R. (2016). Reading Habits of Users as Determinants of the Utilisation of Library Information Resources of Two Public Libraries in South West Nigeria. *Library Philosophy and Practice* (e-journal). 1475.
- Aydınöz, İ. (2019). İstanbul'daki Sanat Kütüphaneleri Kullanıcılarında Sosyal, Ekonomik, Kültürel Etkilerin Kütüphane Kullanımı Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aytaş, G. (2003). Okuma Gelişiminde Çocuk Edebiyatının Rolü. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 155-161.

- Aytaş, G. (2005). Okuma Eğitimi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 3(4), 461-470.
- Azizoğlu, N., ve Okur, A. (2018). Türkçe Öğretmeni Adaylarının Ekrandan Okumaya Yönelik Metaforik Algıları. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. (46), 1-21.
- Balcı, A. (2009). *İlköğretim 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlık ve İlgileri Üzerine Bir Araştırma* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Balcı, A. (2016). *Okuma ve Anlama Eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bamberger, R. (1990). Okuma Alışkanlığını Geliştirme (B. Çapar, Çev.). Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Bano, J., Jabeen, Z., ve Qutoshi, S. B. (2018). Perceptions of Teachers About the Role of Parents in Developing Reading Habits of Children to Improve Their Academic Performance in Schools. *Journal of Education and Educational Development*. 5(1), 42-59.
- Başaran, M., ve Ateş, S. (2009). İlköğretim Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Okumaya İlişkin Tutumlarının İncelenmesi. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 29(1), 73-92.
- Baştürk, S., ve Taştepe, M. (2013). *Evren ve Örneklem*. S. Baştürk (Ed.), Bilimsel Araştırma Yöntemleri (sf. 129-159). Ankara: Vize Yayıncılık.
- Batluralkız, Ç (2018). *Basılı ve Dijital Ortamlarda Ortaokul Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama Becerilerinin Karşılaştırılması* (Yüksek Lisans Tezi). Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kütahya.
- Batur, Z., Gülveren, H., ve Bek, H. (2010). Öğretmen Adaylarının Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma (Uşak Eğitim Fakültesi örneği). *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 3(1), 32-49.

- Behrman, C. (2004). The Culture of Reading in a Publicschool: Ethnography, Service-learning, and Undergraduate Researchers. *PennMuseum: Expedition Magazine*. 46(3), 22-28.
- Bélisle, C. (2011). *Du Papier a L'écran: Lire Se Transforme, Bordeaux*.
- Bınarbaşı, F. (2006). *Üniversite Öğrencilerinin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarının İncelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Bircan, İ. ve Tekin, M. (1989). Türkiye'de Okuma Alışkanlığının Azalma Sorunu ve Çözüm Yolları. *Ankara Üniversitesi*. 22(1), 393-410.
- Calp, M. (2010). *Özel Eğitim Alanı Olarak Türkçe Öğretimi*. Ankara: Nobel.
- Cengiz, E. (2017). *Halk Kütüphanelerinde Derme Geliştirme Politikaları: Türkiye'de Halk Kütüphaneleri Üzerine Bir Değerlendirme* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Crossley, L. (2015). *Children's Library Journeys Report*. 1-16.
- Çağlayan, P. (2011). Halk Kütüphanesi Hizmetlerine İlişkin Kullanıcı Memnuniyeti. *Bilgi Dünyası*. 12(2), 379-398.
- Çakmak, T. ve Yılmaz, B. (2009). Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Okuma Alışkanlığına Hazırlık Durumları Üzerine Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Beytepe Anaokulu Örneği. *Türk Kütüphaneciliği*. 23(3), 489-509.
- Çetin, E. ve Sidekli, S. (2018). Okuduğunu Anlama Stratejilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi: Bir Meta-analiz Çalışması. *Trakya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2, 285-303.
- Çılgın, A. S. (2006). Çocuğa Büyülü Bir Dünyanın Kapılarını Açmak. *Millî Eğitim Dergisi*. 172, 175-182.
- Çıngı, H. (1990). *Örnekleme Kuramı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.

- Çıvgın, H. (2020). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dijital Okuma Yeterliliklerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi (Yüksek Lisans Tezi). *Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü*, İzmir.
- Çıfci, M. ve Ünlü, S. (2020). Türkiye’de Çevrimiçi Okuma Üzerine Yapılan Çalışmaların Analizi. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 8(4), 1368-1385.
- Çocuk Vakfı (2006). Türkiye’nin Okuma Alışkanlığı Karnesi. İstanbul: Çocuk Edebiyatı Okulu. Çocukvakfi.org internet sitesinde: https://cocukvakfi.org.tr/wpcontent/dosya/raporlar/13_okuma_aliskanligi_karnesi2006.pdf adresinden alındı.
- Delgado, P., Vargas, C., Ackerman, R., ve Salmerón, L. (2019). Don’t Throw Away Your Printed Books: a Meta-analysis on the Effects of Reading Media on Reading Comprehension. *Educational Research Review*. 25, 23-38.
- Demir, Y. E. ve Erdoğan, D. (2016). İlkokul 4. Sınıf Öğrencilerinin Okumaya Yönelik Tutumlarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 32, 85-96.
- Demirel, Ö. (2002). *Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri için Türkçe Öğretimi*. Pegem Akademi.
- Demirer, V., Çintaş Yıldız, D., ve Sünbül, A. M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Bilgisayar ve İnternet Kullanımları ile Kitap Okuma Alışkanlıkları Arasındaki İlişki: Konya İli Örneği. *Elementary Education Online*. 10(3), 1028-1036.
- Deniz, E. (2015). Ortaokul Öğrencilerinin Kitap Okuma alışkanlıkları. *MEB Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*. 3(2), 46-64.
- Dent, V. F., ve Goodman, G. (2015). The Rural Library’s Role in Ugandan Secondary Students’ Reading Habits. *International Federation of Library Associations and Institutions*. 41(1), 53-62.

- Diem, C. D. (2012). How the Presence of a Technologically Supported Library in Fluences High Schools Students' Reading Habits and Skills. *Global Advanced Research Journal of Library, Information and Archival Studies*. 1(1), 84-97.
- Dillon, A. (1992) Reading From Paper Versus Screens: a Critical Review of the Empirical Literature. *Ergonomics* 35:10, 1297-1326.
- Dinçer, A. (2016). *Türkiye'de Millî Eğitimde e-devlet Uygulamaları: Aydın Örneğinde Fatih Projesi* (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Dökmen, Ü. (1990). Lise ve Üniversite Öğrencilerinin Okuma Becerileri, İlgileri, Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları. *Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 23(2), 394-418.
- Duran E. ve Ertuğrul B. (2012). İlköğretim Sınıf Öğretmenlerinin Elektronik Ders Kitaplarına Yönelik Görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 10(2), 347-365.
- Durualp, E., Çiçekoğlu, P., ve Durualp, E. (2013). Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Kitap Okumaya Yönelik Tutumlarının İnternet ve Kitap Okuma Alışkanlıkları Açısından İncelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 2(1), 115-132.
- Elkatmış, M. (2015). Kâğıttan Ekran: Ekran Okuma. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*. 6(18), 1-25.
- Farinosi, M., Lim, C., ve Roll, J. (2016). Book or Screen, Pen or Keyboard? A Cross-Cultural Sociological Analysis of Writing and Reading Habits Basing on Germany, Italy and the UK. *Telematics and Informatics*. 33(2), 410-421.
- Gambell, T. ve Hunter, D. (2000). Surveying Gender Differences in Canadian School Literacy. *J of Curr. Stud.* 32, 698-719.

- Gençtürk, G. (2022). *Dijital Ortamın gençlerin Okuma Alışkanlıklarına Etkisi: İstanbul'da Durum* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Göğüş, B. (1978), *Orta Dereceli Okullarımızda Türkçe ve Yazın Eğitimi*. Ankara: Gül.
- Grant, J. M. A. (2004). Are Electronic Books Effective in Teaching Young Children Reading and Comprehension? *International Journal of Instructional Media*. 31(3), 303-308.
- Güneş, F. (2010). Öğrencilerde Ekran Okuma ve Ekranik Düşünme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 7(14), 1-20.
- Güneş, F. (2016). Kâğıttan Ekran Okuma Alanındaki Gelişmeler. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 5(1), 1-18.
- Güneş, F. (2017). Okuma İlgisi ve Gücü. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*. 3(3), 119-128.
- Güneş, F. ve Susar Kırmızı, F. (2014). E-kitap Okumaya Yönelik Tutum Ölçeğinin (ekot) Geliştirilmesi: Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 3(2), 196-212.
- Gürsoy, H. C. (2018). *Kitap Okuma Alışkanlığının Kazandırılmasında Yardımcı Bir Araç Olarak Çizgi Romanların Kullanılması* (Yüksek Lisans Tezi). Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Hillesund, T. (2010). Digital Reading Spaces: How Expert Readers Handle Books, *The Web and Electronic Paper*. 15(4), 14-27.
- Işık, A. D. (2013). Elektronik Kitapların Eğitimde Kullanılabilirliği. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2(2), 395-411.
- İleri, Z. (2011). *Ekrandan Okumanın İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Okuduğunu Anlama ve Okuma Motivasyonu Düzeylerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

- Kaptan, S. (1998). *Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri*. Ankara: Tekişik.
- Kara, M., ve Keş. Y. (2016). Bir Öğrenme Aracı Olarak Etkileşimli E-kitap. *Art-e Sanat Dergisi*. 9(17), 189-209.
- Karadağ, R. ve Yurdakal, G. H. (2016). *İlk ve Orta Okullarda Türkçe Öğretimi*. Fatma Susar Kırmızı (Ed.), Okuma Eğitimi. Anı Yayıncılık.
- Kazancı, Z. (2018). *Reading Comprehension in Paper and Digital Based English texts: A Comparative Study* (Doktora Tezi). Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Keleş, Ö. (2006). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğrencilerinde Kitap Okuma Alışkanlığının İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kim, H. J., ve Kim, J. (2013). Reading From an LCD Monitor Versus Paper: Teenagers' Reading Performance. *International Journal Of Research Studies in Educational Technology*. 2(1), 14-30.
- Kucirkova, N. ve Littleton, K. (2016) The Digital Reading Habits of Children: A National Survey of Parents' Perceptions of and Practices in Relation to Children's Reading for Pleasure with Print and Digital Books, 10 Kasım 2021 tarihinde Booktrust.org internet sitesinde: https://www.booktrust.org.uk/globalassets/resources/research/digital_reading_survey-final-report-8.2.16.pdf adresinden alındı.
- Kumara, B., ve Sampath Kumar, B. T. (2018). Impact of ICT on Reading Habits of Students: a Survey. *Asian Journal of Information Science and Technology*. 8(1), 75-79.
- Kurulgan, M. ve Çekerol, G. S. (2008). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(2), 237-258.

- Liu, Z. (2005). Reading Behavior in the Digital Environment: Changes in Reading Behavior over the Past Ten Years. *Journal of Documentation*. 61(6), 700-712.
- Liu, Z. (2012). Digital Reading. *Chinese Journal of Library and Information Science*. 5(1), 87-91.
- Maden, S. ve Maden, A. (2016). Ortaöğretim Öğrencilerinin Ekran Okumaya Yönelik Tutumları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 5(3), 1305-1319.
- Mangen, A., Walgermo, B.R. ve Bronnick, K. (2013). Reading Linear texts on Paper Versus Computer Screen: Effects on Reading Comprehension. *International Journal of Educational Research*. 58, 61-74.
- Margaret, K. M., Michelle, M., ve Leonie, R. (2018). Adolescents' Attitudes Toward Talking about Books: Implications for Education. *English In Education*. 52(1), 46-59.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2019). PISA 2018 Türkiye Ön Raporu. 10 Kasım 2022 tarihinde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı internet sitesi: <https://pisa.meb.gov.tr/www/pisa-2018-turkiye-on-raporu-yayimlandi/icerik/3> adresinden alındı.
- Millî Eğitim Bakanlığı (2007). Öğrencilerin Okuma Düzeyleri. 10 Kasım 2022 tarihinde T. C. Milli Eğitim Bakanlığı internet sitesi: https://www.meb.gov.tr/earged/earged/okuma_duzey.pdf adresinden alındı.
- Milli Eğitim Bakanlığı (2022). Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2021/2022. 10 Kasım 2022 tarihinde T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı internet sitesi: https://sgb.meb.gov.tr/www/icerik_goruntule.php?KNO=460 adresinden alındı.

- Moody, A. (2010). Using Electronic Books in the Classroom to Enhance Emergent Literacy Skills in Young Children. *Journal of Literacy and Technology*. 11(1), 1-17.
- Mut, G. (2021). *Ortaokul 8. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığının Oluşmasında Etkili Olan Etkenlere İlişkin Görüşleri* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Navruz, A. (2019). *Anne Babası Boşanmış Ergenlerin Benlik Saygısı ve Okula Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Neşeli, D. (2019). *Türkiye'de Kitap Yayıncılığı ve Wattpad Yayınları* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Odabaş, H. (2017). *Kitap Okumadan Dijital Okumaya: Okuma Kültüründe ve Davranışında Gözlemlenen Değişimler. Bilişim Teknolojilerinin Bilgi Merkezlerine ve Hizmetlerine Etkileri*. İstanbul: Hiper yayın.
- Odabaş, H. (2018). Üniversite Öğrencilerinde Dijital / E-kitap Okuma Kültürü: Selçuk Üniversitesi örneği. *DTCF Dergisi*. 58(1), 164-176.
- Odabaş, H., Odabaş, Y. Z., ve Polat, C. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı: Ankara Üniversitesi örneği. *Bilgi Dünyası*. 9(2), 431-465.
- Oluwaseyi, G., ve Oluwatise, S. (2013). A Survey of Reading and Internet Use Habits Among Undergraduate Students in Selected University Libraries in Nigeria. *International Knowledge Sharing Platform*. 3(11), 38-46.
- Orhan, R. (2017). Alışkanlık. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(2), 301- 316.
- Öngöz, S. (2011). *Bir Öğrenme Aracı Olarak Elektronik Kitap*. 5th International Computer and Instructional Technologies Symposium, 22-24 September 2011. Elazığ: Fırat University,

- Özbay, M. (2016). *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*. İstanbul: Öncü Yayınları.
- Özdemir, Y. (2015). *Okumadan Önce, Okuma Esnasında, Okumadan Sonra Düşün Stratejisinin Okuduğunu Anlama Becerisine Etkisi* (Doktora Tezi). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Öztürk, D. S., ve Aksoy, E. (2016). İlköğretim Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığına İlişkin Veli Görüşleri. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16(2), 562-591.
- Öztürk, E ve Can, İ. (2013). İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Elektronik Kitap Okumaya İlişkin Görüşleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 171 (171), 137-15.
- Pala, Ş. ve Başıbüyük, A. (2020). Ortaokul Beşinci Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuryazarlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Cumhuriyet Uluslararası Eğitim Dergisi*. 9(3), 897-921.
- Perrin, A. (2016). Book Reading 2016. Washington: Pew Research Center, (Çevrimiçi)
https://assets.pewresearch.org/wpcontent/uploads/sites/14/2016/08/PI_2016.09.01_Book-Reading_FINAL.pdf, s.2. Loh ve Sun, B, 664.
- Russel, D. H. (1949). *Reading and Child Development*”, *Reading in the Elementary School, Forty Eighty Yearbook, the National Society for the Study of Education, Part II*. Chicago: Chicago University Press.
- Sarah, P., McGeown, L. G. Duncan, Y. M. Griffiths, S. E. (2015). *Exploring the Relationship Between Adolescent’s Reading Skill, Reading Motivation and Reading Habits*. *Read Writ*. 28(4), 544-558.
- Semerci, Ç. (2002). Türk Üniversitelerinde Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları. *Eğitim ve Bilim*. 27(125), 36-43.
- Sever, S. (2004). *Türkçe Öğretimi ve Tam Öğrenme*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Sevmez, H. (2009). *Türkçe Öğretmen Adaylarının Okuma Alışkanlığı ve Kütüphane Kullanımı Üzerine Bir İnceleme* (SÜ eğitim fakültesi örneği) (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Shimray, S. R., Keerti, C., ve Ramaiah, C. K. (2015). An Overview of Mobile Reading Habits. *DESIDOC Journal of Library & Information Technology*. 35(5), 343-354.
- Sofuoğlu, M. (1979). Anaokullarına Giden Beş ve Altı Yaş Çocukların Seçilmiş Resimli Kitaplar Hakkındaki Beğenilerinin İncelenmesi. *Türk Kütüphaneciler Derneği Bülteni*. 28 (3), 151-156.
- Soydan, E. (2012). E-kitap Teknolojisi ve Basılı Kitabın Geleceği. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*. 1(1), 389-399.
- Suna, Ç. (2006). *İlköğretim Öğrencilerinin Okuma İlgisi ve Alışkanlıklarının Analitik Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Sümbül, M., Çalışkan, M., Yılmaz, E., Çintaş, D., Alan, S., Demirer, V. ve Ceran, D. (2010). *Lise Öğrencileri Kitap Okuma Alışkanlıkları: Konya İli Araştırma Raporu*. Konya: Selçuk Üniversitesi Matbaası.
- Şencan, İ., Doğan, G. (2017). *Bilimsel Yayınlarda Kaynak Gösterme, Tablo ve Şekil Oluşturma Rehberi: APA 6 kuralları*. Türk Kütüphaneciler Derneği. 2017.
- Tanju, E. H. (2010). Çocuklarda Kitap Okuma Alışkanlığına Genel Bir Bakış. *Aile ve Toplum Eğitim, Kültür ve Araştırma Dergisi*. 11(6), 30-39.
- Tazebay, A. (1997). *İlkokul Öğrencilerinin Okuma Becerilerinin Okuduğunu Anlamaya Etkisi*. Ankara: Millî Eğitim Basımevi.
- Temizyürek, F., Çolakoğlu, B. K., ve Coşkun, S. (2013). Dokuzuncu Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıklarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 11(2), 114-150.

- Thomson, S., Bortoli, L. D. ve Buckley, S. (2013). PISA 2012: How Australia Measures up: the PISA 2012 Assessment of Students' Mathematical, Scientific and Reading Literacy. *Australian Council for Educational Research (ACER)*.
- Tonta, T. (2007). *Kütüphaneler Sanal Güzergâhlara mı Dönüşüyor*. 1. Uluslar Arası Bilgi Hizmetleri Sempozyumu: İletişim 25-26 Mayıs 2006, İstanbul.
- Tuna, L. (2016). *Okuma Stratejilerinin 7. Sınıf Öğrencilerinin Okuma Alışkanlığı Kazanmasına, Okuma Tutumuna ve Okuduğunu Anlama Becerisine Etkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Turgut, Ö. P. (2018). Çocuklara Yönelik Etkileşimli E-kitap Uygulamaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*. (21), 205-221.
- Türk Dil Kurumu (2011). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dil Kurumu (2019). *Türkçe Sözlük*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2021). Kütüphane İstatistikleri. 10 Kasım 2022 tarihinde Türkiye İstatistik Kurumu internet sitesi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kutuphane-Istatistikleri-2021-45700#:~:text=%C3%9Cniversite%20k%C3%BCt%C3%BCphaneleri%20say%C4%B1s%C4%B1%20612%20oldu&text=%C3%9Cniversite%20k%C3%BCt%C3%BCphanelerinin%20e%2Dkitap%20say%C4%B1s%C4%B1,milyon%20347%20bin%20218%20oldu>. adresinden alındı.
- Tveit, A. K., ve Mangen, A. (2014). A Joker in the Class: Teenage Readers' Attitudes and Preferences to Reading on Different Devices. *Library & Information Science Research*. 36(3/4), 179-191.
- Ulu, H. (2018). Ekran Okuma Öz Yeterlik Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 6(1), 148-165.

- Ungan, S. (2008). Okuma Alışkanlığımızın Kültürel Altyapısı. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7(1), 218-228.
- Urfalı Dadandı, P., Dadandı, G. ve Koca, F. (2018). PISA 2015 Türkiye Sonuçlarına Göre Sosyo-ekonomik Etkenler ile Okuma Becerileri Arasındaki İlişkiler. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*. 7(2), 1239-1252.
- Ülper, H. (2011). Öğrencilerin, Okumaya İsteklendirici Etmenlerle Karşılaşma Durumu: Öğretmen, Aile, Arkadaş ve Kitap Boyutları Üzerinden Bir Araştırma. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*. 30, 221-237.
- Ünal, D. (2019). *Özel Yetenekli Öğrencilerin Okuma Alışkanlığına Yönelik Tutumları ile Yazma Eğilimleri* (Yüksek Lisans Tezi). Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Verma, J ve Malviya, V. (2010). The Impact of Internet and Digital Media on Reading Habit. Conference: *XXIV National Seminar of the IASLIC* Volume: 50.
- Yaman, H., ve Dağtaş, A. (2013). Ekrandan Okumanın Okuduğunu Anlamaya Etkisi. *Okuma Yazma Eğitimi Araştırmaları*. 1(2), 67-78.
- Yasacı, S. (2019). *Türkiye’de Dijitalleşme Bağlamında Okuma Alışkanlıklarının Gelişimi: Sesli Kitaplar Örneği* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Yıldız, D., Ceran, D., ve Sevmez, H. (2015). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Profili. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 8(3), 141-166.
- Yıldız, N. ve Keskin, H. (2016). Ergenlik Dönemindeki Öğrencilerin Dijital ve Matbu Okumaya Karşı Tutumlarının Çeşitli Değişkenlere göre Değerlendirilmesi. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 12(1), 344-361.

- Yılmaz, B. (1995). Okuma Sosyolojisi. Ankara'da Oturanların Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*. 9(3), 325-336.
- Yılmaz, B. (2004). Öğrencilerin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıklarında Ebeveynlerin Duyarlılığı. *Bilgi Dünyası*. 5(2), 115-136.
- Yılmaz, B. (2009). Hacettepe Üniversitesi ve Bilkent Üniversitesi Öğrencilerinin Okuma Alışkanlıkları Üzerine Bir Araştırma. *Türk Kütüphaneciliği*. 23(1), 22-51.
- Yılmaz, B. (2012). *Okuma Alışkanlığının Okul Başarısına Etkisi: İlköğretim Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Ö. Külcü, T. Çakmak ve N. Özel (Haz.). Prof. Dr. Gülbün Baydur'a Armağan. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü, 209-2018.
- Yılmaz, B. (2021). *Okuma Kültürünü Geliştirmede Çocuk Kütüphanelerinin Dijital Hizmetleri*. *Okuma Kültürü ve Kütüphaneler*. Editör: Mehlika Karagözoğlu Aslıyürek. İstanbul: Hiperyayın.
- Yücebaş, A. (2017). Ankara'daki İlköğretim Öğretmenlerinin Okuma ve Kütüphane Kullanma Alışkanlıkları (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

EK 1. Ankara'daki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuma Alışkanlıkları Anketi

ANKARA'DAKİ LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIKLARI ANKETİ

Sevgili Öğrenciler,

Bu anket, Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümünde yapmakta olduğum yüksek lisans tezi kapsamında hazırlanmıştır. Bu çalışma ile sizlerin dijital okuma alışkanlıklarını etkileyen çeşitli etmenleri ortaya çıkarmak ve elde edilen verilerle okuma alışkanlıklarının geliştirilebilmesi için yapılan çalışmalara katkı sunmak amaçlanmaktadır. Bu nedenle ankette yer alan soruları yanıtlarken sizin açınızdan en uygun olan seçeneği işaretlemeniz araştırmanın güvenilirliği açısından son derece önemlidir. Anket soruları kişisel ya da kurumsal bir değerlendirmeye alınmayacağından adınızı yazmanız gerekmemektedir.

Bu anket için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu ve Millî Eğitim Bakanlığında gerekli onay ve izinler alınmıştır. Anketi doldurmanız tamamen gönüllülük esasına göredir.

Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Zeynep TUNA ÖZTÜRK

Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü

Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz?

1 ( ) Kız   2 ( ) Erkek

2. Ailenizin aylık toplam geliri ne kadardır?

.....

3. Annenizin eğitim durumu nedir?

1 ( ) Okur-yazar değil   2 ( ) İlkokul mezunu   3 ( ) Ortaokul mezunu
4 ( ) Lise ve dengi okul mezunu   5 ( ) Üniversite mezunu

4. Babanızın eğitim durumu nedir?

1 ( ) Okur-yazar değil   2 ( ) İlkokul mezunu   3 ( ) Ortaokul mezunu
4 ( ) Lise ve dengi okul mezunu   5 ( ) Üniversite mezunu

5. Annenizin mesleği nedir?

1 ( ) İşçi   2 ( ) Memur   3 ( ) Çiftçi   4 ( ) Esnaf   5 ( ) İş insanı (sanayici, vb.)
6 ( ) Ev kadını   7 ( ) Emekli   9 ( ) Diğer (Belirtiniz.).....

6. Babanızın mesleği nedir?

1 ( ) İşçi   2 ( ) Memur   3 ( ) Çiftçi   4 ( ) Esnaf   5 ( ) İş insanı (sanayici, vb.)
6 ( ) Çalışmıyor   7 ( ) Emekli   9 ( ) Diğer (Belirtiniz.).....

7. Boş zamanlarınızda ne yaparsınız? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

1 ( ) Bilgisayar, cep telefonu ve internet kullanımım

2 ( ) Televizyon izlerim

3 ( ) Müzik dinlerim

4 ( ) Kitap, dergi okurum

5 ( ) Elektronik kitap okurum

6 ( ) Sinema, tiyatro, sergiler vb. giderim

7 ( ) Arkadaşlarımla vakit geçiririm

8 ( ) Spor yaparım

9 ( ) Sesli kitap dinlerim

10 ( )

Diğer (Açıklayınız).....

8. Okuma alışkanlığınızı daha çok hangisi oluşturur?

1 ( ) Dijital okuma 2 ( ) Basılı (materyal) okuma 3 ( ) İkisi de 4 ( ) Hiçbirini

9. Ne kadar sıklıkla basılı ve elektronik (e-kitap) kitap okursunuz?

	Elektronik kitap	Basılı kitap
1. Hiç okumam	( )	( )
2. Yılda 1-11 kitap	( )	( )
3. Yılda 12-23 kitap	( )	( )
4. Yılda 24 kitap ve daha fazla	( )	( )

10. Neden daha çok basılı ya da dijital kitap okumayı/dinlemeyi tercih edersiniz?

	Elektronik kitap	Basılı kitap
1. Daha eğlenceli olduğu için	( )	( )
2. Daha kolay olduğu için	( )	( )
3. Daha çabuk olduğu için	( )	( )
4. Daha iyi anladığım için	( )	( )
5. Taşınması daha kolay olduğu için	( )	( )
6. Her yerde okuyabildiğim için	( )	( )
7. Daha az yorucu olduğu için	( )	( )
8. Daha çok alışık olduğum için	( )	( )
9. Diğer.....		

11. En son ne zaman e-kitap okudunuz?

1 ( ) Hatırlamıyorum 2 ( ) Bir-iki ay önce
3 ( ) Bir iki hafta önce 4 ( ) E-kitap okumam

12. En son okuduğunuz e-kitabın adını yazar mısınız?

1 ( ) Hatırlamıyorum.
2 ( ) .....

13. Okumayı tercih ettiğiniz e-kitap türü hangisidir?

1 ( ) Deneme
2 ( ) Roman, öykü

- 3 ( ) Şiir
 4 ( ) Masal
 5 ( ) E-kitap okumam
 6 ( ) Diğer (Bilim kurgu, polisiye, macera, biyografi vb.)

14. Okuyacağınız e-kitabı nasıl seçersiniz? (Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz)

- 1 ( ) Kendim seçerim   2 ( ) Annem babam önerir
 3 ( ) Öğretmenime sorarım   4 ( ) Arkadaşıma sorarım
 5 ( ) Kütüphaneciye sorarım   6 ( ) Diğer (Belirtiniz)

15. Daha çok nerede e-kitap okursunuz?

- 1 ( ) Evde   2 ( ) Kütüphanede   3 ( ) Okulda   4 ( ) Serviste
 5 ( ) Diğer (Açıklayınız)

16. Genellikle ne zamanlar e-kitap okursunuz?

- 1 ( ) E-kitap okumam   2 ( ) Fırsat bulduğum her zaman
 3 ( ) Akşamları   4 ( ) Hafta sonları
 5 ( ) Yatmadan önce   6 ( ) Dönem arası ve yaz tatillerinde
 7 ( ) Diğer (Açıklayınız)

17. Sizi e-kitap okumaya kim teşvik ediyor? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1 ( ) Annem-babam   2 ( ) Kardeşlerim   3 ( ) Öğretmenlerim
 4 ( ) Arkadaşlarım   5 ( ) Kütüphaneci
 6 ( )
 Diğer (Belirtiniz).....

18. Sesli kitapları hangi kaynaktan dinliyorsunuz?

- 1 ( ) Sesli kitap dinlemiyorum   2 ( ) Uygulamalar   3 ( ) Youtube
 4 ( ) Kütüphaneden
 5 ( ) Diğer.....

19. Hangi dijital içerikleri okursunuz?

- 1 ( ) E-kitap

- 2 ( ) Sesli kitap
 3 ( ) Blog
 4 ( ) Podcast
 5 ( ) E-dergi
 6 ( ) Diğer (Belirtiniz).....

20. Okuduğunuz elektronik kitapları nasıl elde ediyorsunuz?

- 1 ( ) E-kitap okumuyorum 2 ( ) Satın alıyorum
 3 ( ) İnternette ücretsiz olanları okuyorum
 4 ( ) Okul aracılığıyla ulaşıyorum
 5 ( ) Kütüphaneden ulaşıyorum
 6 ( ) Diğer (Belirtiniz)

21. Aşağıdaki dijital teknoloji araçlarından hangisine sahipsiniz? (Birden çok seçenek işaretleyebilirsiniz.)

- 1 ( ) Bilgisayar 2 ( ) Cep telefonu 3 ( ) Tablet ve iPad
 4 ( ) E-kitap okuyucu ve Oyun konsolları
 5 ( ) Diğer(Belirtiniz).....

22. E-kitap okumak için hangi dijital teknoloji aracını kullanırsınız?

- 1 ( ) Bilgisayar 2 ( ) Cep telefonu 3 ( ) Tablet ve iPad
 4 ( ) E-kitap okuyucu ve Oyun konsolları
 5 ( ) Diğer(Belirtiniz).....
 6 ( ) E-kitap okumuyorum.

23. Aşağıdaki soruları evet/hayır şeklinde cevaplayınız.

	Evet	Hayır
1. Dijital kitap okumak okuma isteğimi artırıyor.		
2. Dijital kitaplar ucuzdur.		
3. Dijital kitap okumak kolaydır.		
4. Dijital kitapları seçmek ve onlara erişmek zordur.		

5. Dijital kitap okumak gözlerimi yoruyor.		
6. Dijital okuma yapmak zamanı etkili kullanmamı sağlar.		
7. Dijital okuma materyalleri eğitim başarımlı olumlu etkiler.		
8. Dijital okuma sırasında dikkatim kolay dağılıyor.		
9. Dijital kitaplarda okuduğumu daha iyi anlıyorum.		
10. Dijital okumadan hoşlanıyorum.		
11. Okuma için yeterli dijital materyal bulabiliyorum.		
12. Dijital okuma basılı kitap okumadan daha zevklidir.		
13. Dijital kitabı uzun bir süre okuyabiliyorum.		
14. Dijital okuma eğitim başarımlı artırıyor.		
15. Okulda ödev olarak verildiği için dijital kitap okuyorum.		
16. Kendimi geliştirmek için dijital kitap okuyorum.		
17. Boş zamanlarımı değerlendirmek için dijital kitap okuyorum.		

24. Aşağıdaki etkenler dijital okuma alışkanlıklarınızı nasıl etkilemektedir?

	Etkilemiyor	Olumlu	Olumsuz
1 Sosyal medya	( )	( )	( )
2 Filmler-diziler	( )	( )	( )
3 Reklamlar	( )	( )	( )
4 Youtube videoları	( )	( )	( )

25. Yeterince e- kitap okuduğunuzu düşünüyor musunuz?

1 ( ) Evet 2 ( ) Hayır

26. Yeterince e-kitap okumadığınızı düşünüyorsanız neden? (Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)

- 1 ( ) Zaman bulamadığım için
 2 ( ) E-kitap okumaktan hoşlanmadığım için
 3 ( ) Derslerimin yoğunluğu ve sınavlar nedeniyle
 4 ( ) Televizyon izlediğim için
 5 ( ) Bilgisayarda oyun oynadığım için
 6 ( ) İnternette zaman geçirdiğim için
 7 ( ) E-kitap temin edemediğim için
 8 ( ) Yeterince e-kitap okuduğumu düşünüyorum
 9 ( ) Diğer (Açıklayınız).....

27. Kütüphaneye gitme sıklığınız nedir?

- 1 ( ) Hiç gitmem   2 ( ) 2 ayda 1 kez veya daha az.
 3 ( ) Ayda 1 kez giderim   4 ( ) Ayda 2 kez veya daha fazla giderim.

28. Kütüphaneye daha çok hangi amaçla gidersiniz? (Birden fazla işaretleyebilirsiniz)

- 1 ( ) Arkadaşlarımla birlikte olmak için
 2 ( ) Ders çalışmak, ödev yapmak için
 3 ( ) Araştırma yapmak için
 4 ( ) Kütüphanede internet kullanmak için
 5 ( ) Kütüphaneden e-kitap temin etmek için
 6 ( ) Boş zamanlarımda kitap okumak için
 7 ( ) Kütüphaneye gitmem
 8 ( ) Kütüphaneden basılı ödünç kitap almak için
 9 ( ) Diğer (Açıklayınız).....

29. Dijital okuma alışkanlığınız ile ilgili belirtmek istediğiniz başka bir nokta var mıdır?

.....
 .....

EK 2. Orijinallik Raporu

 <p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU</p>
<p>HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ BİLGİ VE BELGE YÖNETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA</p> <p style="text-align: right;">Tarih: 5/12/2022</p> <p>Tez Başlığı : ANKARA'DAKİ LİSE SON SINIF ÖĞRENCİLERİNİN DİJİTAL OKUMA ALIŞKANLIKLARI</p> <p>Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 89 sayfalık kısmına ilişkin, 13/04/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6'dır.</p> <p>Uygulanan filtrelemeler:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1- ☒ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç 2- ☒ Kaynakça hariç 3- ☒ Alıntılar hariç 4- ☐ Alıntılar dâhil 5- ☒ 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç <p>Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.</p> <p>Gereğini saygılarımla arz ederim.</p> <p style="text-align: right;">11.05.2023</p> <p>Adı Soyadı: Zeynep Tuna Öztürk</p> <p>Öğrenci No: N19236186</p> <p>Anabilim Dalı: Bilgi ve Belge Yönetimi</p> <p>Programı: Bilgi ve Belge Yönetimi</p>
<p><u>DANIŞMAN ONAYI</u></p> <p>UYGUNDUR.</p> <p style="text-align: center;">Prof. Dr. Bülent Yılmaz</p> <p style="text-align: center;">(Unvan, Ad Soyad, İmza)</p>

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
MASTER'S THESIS ORIGINALITY REPORT**

**HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
INFORMATION MANAGEMENT DEPARTMENT**

Date:5/12/2022

Thesis Title : DIGITAL READING HABITS OF HIGH SCHOOL SENIOR STUDENTS LIVING IN ANKARA

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 13/04/2023 for the total of 89 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Quotes included
5. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

11.05.2023

Name Surname: Zeynep Tuna Öztürk

Student No: N19236186

Department: Information Management

Program: Information Management

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Bülent Yılmaz

(Title, Name Surname, Signature)

EK 2. Etik Kurul/Komisyon İzni ya da Muafiyet Formu

Tarih: 26/11/2021
Sayı: E-35853172-300-00001887861

00001887861

T.C HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ Rektörlük

Sayı : E-35853172-300-00001887861
Konu : Zeynep Tuna ÖZTÜRK (Etik Komisyon İzni)

26.11.2021

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi: 04.11.2021 tarihli ve E-12908312-300-00001850542 sayılı yazınız.

Enstitünüz Bilgi ve Belge Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencilerinden **Zeynep Tuna ÖZTÜRK**'ün **Prof. Dr. Bülent YILMAZ** danışmanlığında hazırladığı "**Ankara'daki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuma Alışkanlıkları**" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **23 Kasım 2021** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Prof. Dr. Vural GÖKMEN
Rektör Yardımcısı

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu: 8483684 C-A170-4441-AB37-D95B5B6B5A3A

Belge Doğrulama A

Adres: Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara

E-posta: yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Elektronik Ağ: www.hacettepe.edu.tr

Bilgi için: Sevda TOPAL

Bilgisayar
İşletmeni

EK 4. Ankara İl Milli Eğitim Müdürlüğü Araştırma İzni Belgesi

T.C. ANKARA VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-14588481-605.01-40838096

07.01.2022

Konu : Araştırma İzni

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİNE
(Sosyal Bilimler Enstitüsü)

İlgi : a) MEB Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 2020/2 nolu Genelgesi.
b) 15.12.2021 tarihli ve 1917962 sayılı yazınız.

Üniversiteniz Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi ve Belge Yönetimi Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programı öğrencisi Zeynep Tuna ÖZTÜRK'ün "**Ankara'daki Lise Son Sınıf Öğrencilerinin Dijital Okuma Alışkanlıkları**" konulu çalışması kapsamında ilimiz 25 ilçesindeki Liselerde, uygulama talebi ilgi (a) Genelge çerçevesinde incelenmiştir.

Yapılan inceleme sonucunda, söz konusu araştırmanın Müdürlüğümüzde muhafaza edilen ölçme araçlarının; Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarına uygun olarak, ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek, eğitim-öğretim faaliyetlerini aksatmayacak şekilde okul ve kurum yöneticilerinin sorumluluğunda gönüllülük esasına göre uygulanması Müdürlüğümüzce uygun görülmüştür. Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Harun FATSA
Vali a.
Milli Eğitim Müdürü

Dağıtım:

Gereği:
Hacettepe Üniversitesi

Adres :

Telefon No : 0 (312) 306 89 06
E-Posta : isticatistik06@meb.gov.tr
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr

Bilgi:

25 İlçe MEM

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>

Unvan : Veri Hazırlama ve Kontrol İşletmeni
İnternet Adresi: Faks: _____

Bilgi için:

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden 7659-062b-3a45-9dc1-0521 kodu ile teyit edilebilir.